

**Straffelovrådets betænkning
om**

**kriminalisering af generelle
opfordringer til selvmord m.v.**

Betænkning nr. 1462

København 2005

Kronologisk fortegnelse over betænkninger

2004

1436	Betænkning om reform af den civile retspleje III	1446	Personnavne
1437	Et nyt udligningssystem	1447	Betænkning om hvidvasklovgivningen
1438	Forældelse af strafansvaret for særlovsovertrædelser m.v.	1448	Sanktioner for spirituskørsel
1439	Betænkning om bortvisning af voldelige og truende personer fra hjemmet	1449	Betænkning om gældssanering
1440	Betænkning om revision af forbrugeraftaleloven	1450	Betænkning om administration af domænenavne i Danmark
1441	Straffelovsrådets betænkning om visse forældelsesretlige spørgsmål	1451	Ansvar for forureningsskade forvoldt af bunkersolie og ansvar for skade opstået i forbindelse med søtransport
1442	Den Grønlandske Retsvæsenkommissions betænkning om det grønlandske retsvæsen	1452	Rapport fra Sambeskatningsudvalget
1443	Embedsmænds rådgivning og bistand	1453	Betænkning om indførelse af en ny karakter-skala til erstatning af 13-skalaen
1444	Medicintilskud og rigtig anvendelse af lægemidler	1454	Behandlingen af større straffesager om økonomisk kriminalitet m.v.
1445	Arbejdsgruppen om dagspressens Finansieringsinstitut	1455	Ikke benyttet
		1456	e-signatures retsvirkninger

2005

1457	Betænkning fra udvalget vedrørende markedsføringsloven og prismærkningsloven	1461	Varetagelse af tinglysningsopgaven
1458	Betænkning om forbedring af voldtægtslovens retstilling		
1459	Betænkning om virksomhedspant		
1460	Betænkning om revision af forældelseslovgivningen		

IT- og Telestyrelsen

Holsteinsgade 63, 2100 København Ø
Telefon 35 45 00 00 Fax 33 37 92 91

Straffelovrådets betænkning om

**kriminalisering af generelle opfordringer til
selvmord m.v.**

Betænkning nr. 1462

København 2005

Publikationen kan bestilles hos
Danmark.dk's netboghandel
Telefon: **1881**
www.danmark.dk/netboghandel

XX kr. inkl. moms

Publikationen kan hentes på www.jm.dk

ISBN 87-631-0143-2
ISBN 87-631-0140-0 (Internet)

Tryk: Fihl-Jensen Grafisk Produktion A/S

**Straffelovrådets betænkning om kriminalisering af
generelle opfordringer til selvmord m.v.**

Kapitel 1. Indledning	7
1.1. Straffelovrådets kommissorium	7
1.2. Resumé af Straffelovrådets betænkning	9
1.3. Straffelovrådets sammensætning	10
Kapitel 2. Gældende ret	11
2.1. Indledning	11
2.2. Straffeloven	11
2.3. E-handelsloven m.v. (formidleransvar)	14
Kapitel 3. Spørgsmål nr. S 1445 af 20. januar 2003 fra medlem af Folketinget Elsebeth Gerner Nielsen (RV)	25
Kapitel 4. Forslag til folketingsbeslutning om ændring af straffelovgivningen med henblik på at forebygge selvmord (Beslutningsforslag nr. B 130, folketingssamling 2003-04)	27
Kapitel 5. Fremmed ret	37
Kapitel 6. Den Europæiske Menneskerettighedskonvention	41
6.1. Retten til liv (artikel 2)	41
6.2. Retten til ytringsfrihed, herunder retten til at modtage information (artikel 10)	41
6.3. Indgreb i retten til at meddele ytringer	42
6.4. Indgreb i retten til at modtage ytringer	42
Kapitel 7. Tekniske muligheder for at blokere hjemmesider mod uønskede ytringer ..	45
7.1. Informationsstrømme på internettet	45
7.2. Filtrering af internetsider	46
7.3. Producentens valg af parametre for filtrering	48
7.4. Kvaliteten af filtrering	48
7.5. Filtreringens udgangspunkt	49
7.6. Filtrering af den samlede internettrafik	50
7.7. Samarbejde om ISP'ernes håndtering af ulovligt indhold og ytringsfrihed	53
7.8. Samarbejde i Norge mellem norsk politi og Telenor	53

Kapitel 8. Statistik m.v. 55

Kapitel 9. Straffelovrådets overvejelser 59

Bilag:

1. Oversigt over høringssvar om kriminalisering af generelle opfordringer til selvmord m.v.
2. Udtalelse fra Center for Selvmordsforskning om selvmordsforsøg og selvmord i Danmark set i lyset af brug af internet.

Kapitel 1

Indledning

1.1. Straffelovrådets kommissorium

1.1.1. Straffelovrådet blev nedsat ved Justitsministeriets skrivelse af 3. oktober 1960. I denne skrivelse udtales, at det påhviler rådet

- 1) efter Justitsministeriets anmodning at afgive indstilling om strafferetlige lovgivningsspørgsmål og principielle spørgsmål vedrørende fastsættelsen af administrative bestemmelser af strafferetlig karakter og den praktiske gennemførelse af kriminalpolitiske foranstaltninger og
- 2) efter Justitsministeriets nærmere bestemmelse at medvirke i det internationale strafferetlige samarbejde, herunder navnlig det nordiske strafferetlige samarbejde.

1.1.2. Ved skrivelse af 1. november 2004 har Justitsministeriet anmodet Straffelovrådet om at afgive indstilling om bl.a. kriminalisering af generelle opfordringer til selvmord m.v. Kommissoriet har følgende ordlyd:

"1. Behovet for en styrket præventiv indsats mod selvmord begået af børn og unge har flere gange været genstand for offentlig debat, senest i forbindelse med et beslutningsforslag i Folketinget om ændring af straffelovgivningen med henblik på at forebygge selvmord (B 130, fremsat den 19. februar 2004). Beslutningsforslaget vedrørte spørgsmålet om en videregående kriminalisering af ytringer, der har karakter af opfordringer til eller "opskrifter" på selvmord, og som fremsættes på hjemmesider på internettet.

Det er ikke strafbart at forsøge at tage sit eget liv, men efter straffelovens § 240 er det strafbart at medvirke til, at nogen begår selvmord. I overensstemmelse med dansk rets almindelige medvirkensregel, jf. straffelovens § 23, omfatter bestemmelsen i § 240 tilfælde, hvor gerningsmanden ved tilskyndelse, råd eller dåd forsætligt medvirker til, at en bestemt person begår selvmord. Gerningsmanden skal således have foretaget en konkret medvirkenshandling med forsæt til, at en bestemt person begår selvmord. Som følge heraf vil opfordringer til at begå selvmord eller "opskrifter" på, hvordan man kan begå selvmord, ikke være omfattet af straffelovens § 240, når de fremsættes på en hjemmeside på internettet og ikke er specifikt rettet til bestemte personer.

"Selvmordsopskrifter" m.v. findes bl.a. på visse hjemmesider, og anvendelsen af internettet indebærer generelt, at det i forhold til tidligere er blevet lettere at udbrede og få adgang til sådanne opfordringer til selvmord. Under Folketingets behand-

ling af det ovenfor nævnte beslutningsforslag blev der bl.a. udtrykt bekymring over, at sådanne hjemmesider kan befordre selvmord og selvmordsforsøg, som ellers ikke ville være foretaget.

Folketingets Retsudvalg afgav den 24. august 2004 beretning over beslutningsforslag B 130. I beretningen henviser Retsudvalget bl.a. til justitsministerens besvarelse af udvalgets spørgsmål nr. 3 vedrørende beslutningsforslaget. Det er heri bl.a. anført, at en eventuel videregående kriminalisering af generelle opfordringer til selvmord eller "propagandering" for selvmord rejser en række principielle og tekniske spørgsmål. Retsudvalget tilslutter sig i beretningen, at Straffelovrådet anmodes om at vurdere de nævnte spørgsmål med henblik på, at der på grundlag heraf kan tages nærmere stilling til spørgsmålet om, hvorvidt og i givet fald på hvilken måde der bør gennemføres en videregående kriminalisering af opfordringer mv. til at begå selvmord.

Som anført rejser en eventuel videregående kriminalisering af "propagandering" for selvmord en række principielle spørgsmål. Det drejer sig bl.a. om, i hvilket omfang der bør ske kriminalisering af uønskede ytringer, som ikke har karakter af medvirken i traditionel strafferetlig forstand, og som heller ikke har karakter af en (mere generel) offentlig tilskyndelse til at begå en forbrydelse, jf. straffelovens § 136. I den forbindelse kan det endvidere være væsentligt at overveje den mere overordnede betydning af den stigende brug af internettet og nettets karakter af et globalt forum for direkte og "ucensureret" informationsudveksling og kommunikation.

Det bør indgå i overvejelserne om eventuelle lovændringer, hvilke praktiske muligheder der i givet fald vil være for at gennemføre straffesager på området, navnlig i tilfælde, hvor hverken hjemmesiden eller den pågældende opfordring til at begå selvmord har nogen tilknytning til Danmark. Det bør i den forbindelse endvidere overvejes, i hvilket omfang det vil være teknisk muligt at håndhæve et forbud mod bestemte ytringer på internettet, herunder hvilke konsekvenser dette må antages at få for danske internetudbyderes virksomhed samt for brugernes adgang til andre hjemmesider, herunder hjemmesider, der f.eks. indeholder saglig omtale af selvmord og forebyggelse af selvmord.

Justitsministeriet skal anmode Straffelovrådet om nærmere at overveje de rejste spørgsmål og i den forbindelse også inddrage relevant lovgivning i andre lande. Med henblik på belysning af de ovenfor nævnte tekniske spørgsmål, som en eventuel udvidet kriminalisering rejser, har Justitsministeriet anmodet Videnskabsministeriet om at være til stede under udvalgets møder vedrørende denne del af kommissoriet.

...

3. Hvis der anbefales lovændringer, anmodes rådet om at udarbejde et lovudkast.

Justitsministeriet skal anmode om, at Straffelovrådets udtalelse om de ovenfor nævnte spørgsmål foreligger så vidt muligt inden den 1. oktober 2005."

1.2. Resumé af Straffelovrådets betænkning

1.2.1. Straffelovrådet behandler i denne betænkning spørgsmålet om, hvorvidt generelle opfordringer til selvmord m.v. bør kriminaliseres. I kapitel 2 gennemgås under omtale af straffeloven og e-handelsloven gældende ret. I kapitel 3 og 4 omtales henholdsvis spørgsmål nr. S 1445 af 20. januar 2003 fra medlem af Folketinget Elsebeth Gerner Nielsen (RV) og forslag til folketingsbeslutning om ændring af straffelovgivningen med henblik på at forebygge selvmord (Beslutningsforslag nr. B 130, folketingssamling 2003-04).

Straffelovrådet har modtaget udtalelser om retstilstanden i forskellige lande. Kapitel 5 indeholder en gennemgang af høringsvarene. De enkelte landes svar er gengivet i bilag 1. Kriminalisering af generelle opfordringer til selvmord m.v. rejser spørgsmål bl.a. i forhold til Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Herom henvises til kapitel 6. I kapitel 7 redegøres for de tekniske muligheder for at blokere hjemmesider mod uønskede ytringer. Kapitel 8 rummer en omtale af den statistiske udvikling i antal selvmord m.v. siden midten af 1980'erne. Straffelovrådet har i den forbindelse modtaget en redegørelse om selvmordsforsøg og selvmord i Danmark set i lyset af brug af internet fra Center for Selvmordsforskning. Redegørelsen indgår som bilag 2 til Straffelovrådets betænkning. Endelig redegøres i kapitel 9 for Straffelovrådets overvejelser.

1.2.2. Det er Straffelovrådets konklusion, at det ikke kan anbefales, at der gennemføres lovændringer med henblik på at kriminalisere generelle opfordringer m.v. til selvmord. Rådet finder, at den mest effektive indsats mod selvmord vil være en bredspektret, forebyggende indsats. Rådet har hæftet sig ved, at der i de senere år har været en række initiativer med henblik på at forebygge selvmord og selvmordsforsøg - ikke ved strafferetlige foranstaltninger, men i form af vidensformidling, netværksarbejde, modelprojekter, forskning og uddannelse, og at indsatsen vil blive videreført bl.a. ved udmøntningen af aftalen af 2. november 2004 om satspuljen på det sociale område 2005-2008. Rådet har også hæftet sig ved, at der i udlandet er lagt vægt på at forebygge selvmord og selvmordsforsøg, herunder blandt børn og unge, ved lignende initiativer.

Herudover har rådet noteret sig, at IT- og Telebranchen vil udarbejde en branchekodeks om håndteringen af ulovligt indhold og ytringsfrihed på internettet. Rådet ville finde det naturligt, om problemstillingen om anvisninger på selvmordsmetoder blev overvejet i ISP-kredsen.

1.3. Straffelovrådets sammensætning

Rådet har ved afgivelsen af denne betænkning haft følgende sammensætning:

Fhv. højesteretspræsident Jacques Hermann (formand),
rigsadvokat Henning Fode,
dekan, professor, lic. jur. Vagn Greve,
afdelingschef Lars Hjortnæs,
politimester Torben Jessen,
advokat Jakob Lund Poulsen,
direktør for kriminalforsorgen William Rentzmann og
landsretspræsident Sven Ziegler.

Konsulent Anders Boisen, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, har deltaget i rådets møder med henblik på belysning af de tekniske spørgsmål, som en eventuel udvidet kriminalisering rejser.

Hvervet som sekretær for rådet er ved udarbejdelsen af denne betænkning varetaget af byretsdommer Ida-Louise Apostoli.

September 2005

Henning Fode	Vagn Greve	Jacques Hermann (formand)	Lars Hjortnæs
Torben Jessen	Jakob Lund Poulsen	William Rentzmann	Sven Ziegler

---

Ida-Louise Apostoli

Kapitel 2

Gældende ret

2.1. Indledning

2.1.1. Fremsættelse eller formidling af oplysning om, hvorledes et strafbart forhold kan begås, f.eks. opskrifter på bomber og narkotika eller anvisninger på selvmord, er i almindelighed ikke omfattet af forsøgs- og medvirkensbestemmelserne i straffelovens §§ 21 og 23. Straffelovens § 136 kriminaliserer offentlig tilskyndelse til visse strafbare handlinger, sml. Vagn Greve m.fl.: Den kommenterede straffelov, 8. udg. (Den kommenterede straffelov), s. 92 f. (Speciel Del). Bestemmelsen suppleres i § 266 a af en bestemmelse om offentlig tilskyndelse til vold og hærværk, sml. s. st. s. 397.

2.1.2. Spørgsmålet om en videregående kriminalisering af uønskede ytringer, der f.eks. fremsættes eller formidles via internettet, kan rejse spørgsmål om straffemyndighed (jurisdiktion), bl.a. i tilfælde, hvor hverken hjemmesiden eller den pågældende opfordring har tilknytning til Danmark. Straffelovens bestemmelser om straffemyndighed behandles for tiden i Jurisdiktionsudvalget. Straffelovrådet har derfor fundet det rettest at afstå fra at gå ind i en nærmere vurdering af disse bestemmelser og begrænse behandlingen af dette emne til en kortfattet gennemgang af gældende ret.

2.1.3. Som det fremgår af Straffelovrådets kommissorium, kan det være væsentligt at overveje den overordnede betydning af den stigende brug af internettet og nettets karakter af et globalt forum for direkte og "ucensureret" informationsudveksling og kommunikation. Der kan derfor også rejses spørgsmål om internetudbyderes virksomhed, herunder i hvilket omfang internetudbydere kan gøres strafferetligt ansvarlige for videreformidling m.v. af data, der f.eks. rummer opskrifter på selvmord. Nedenfor redegøres under omtale af loven om tjenester i informationssamfundet, herunder visse aspekter af elektronisk handel (e-handelsloven), og det dertil knyttede direktiv 2000/31/EF af 8. juni 2000 om elektronisk handel (e-handelsdirektivet) (L 178/1) for gældende ret med hensyn til internetudbyderes strafansvar for videreformidling m.v. af information.

2.2. Straffeloven

2.2.1. Det er ikke strafbart at forsøge at tage sit eget liv, men efter straffelovens § 240 er det strafbart at medvirke til, at nogen berøver sig selv livet. Strafferammen er bøde eller fængsel indtil 3 år. Forbrydelsen fuldbyrdes, når offeret dør. Der kan efter omstændighederne straffes

for forsøg på medvirken til, at nogen berøver sig selv livet, jf. straffelovens § 240, jf. § 21. Forsøg omfatter enhver handling, som sigter til at fremme eller bevirke udførelsen af en forbrydelse, sml. Den kommenterede straffelov s. 191 ff. (Almindelig del). Der kan rejses spørgsmål om, hvorvidt § 240 alene finder anvendelse på fysisk medvirken og psykisk medvirken af en kvalificeret karakter, eller om bestemmelsen i overensstemmelse med dansk rets almindelige medvirkenregel, jf. straffelovens § 23, omfatter alle tilfælde, hvor gerningsmanden ved tilskyndelse, råd eller dåd forsætligt medvirker til, at en bestemt person begår selvmord, sml. Den kommenterede straffelov s. 206 ff. (Almindelig del) og s. 314 (Speciel del). For at kunne straffe efter § 240 kræves under alle omstændigheder, at gerningsmanden har foretaget en konkretiseret medvirkenshandling med forsæt til, at en eller flere bestemte personer begår selvmord. Opfordringer til at begå selvmord eller anvisninger på, hvorledes selvmord kan begås, er ikke omfattet af § 240, når de ikke er specifikt rettet mod bestemte personer. Fremsættelsen eller formidlingen af opskrifter på selvmord, der f.eks. sker via hjemmesider på internettet, kan derfor i almindelighed ikke straffes efter § 240.

Som det fremgår ovenfor, kan der alene straffes for medvirken efter straffelovens § 240, hvis medvirkensforholdet retter sig mod en konkretiseret medvirkenshandling. Offentlig tilskyndelse f.eks. på internettet til forbrydelse er selvstændigt kriminaliseret i straffelovens § 136, stk. 1. Efter denne bestemmelse straffes den, som uden derved at have forskyldt højere straf offentligt tilskynder til forbrydelse, med bøde eller fængsel indtil 4 år.

Straffelovens § 136, stk. 1, retter sig mod offentlig tilskyndelse til "forbrydelse". Dette antages at forudsætte en ikke bagatelagtig lovovertrædelse. Som nævnt ovenfor er det ikke strafbart at forsøge at begå selvmord. Straffelovens § 136, stk. 1, er derfor ikke anvendelig i tilfælde, hvor der offentligt fremsættes opfordringer til selvmord. § 136, stk. 1, er endvidere forbeholdt "tilskyndelse" til forbrydelse. Det indebærer, at den pågældende f.eks. skal have opmuntret eller opfordret til en forbrydelse. Fremsættelse eller formidling af oplysninger, f.eks. i form af opskrifter, om, hvorledes en forbrydelse kan begås, vil derfor ikke i sig selv være omfattet af bestemmelsen.

Efter straffelovens § 266 a straffes den, der, uden at forholdet omfattes af §§ 136 og 266 (om trusler), offentligt fremsætter udtalelser, der tilstræber at fremkalde voldshandlinger eller hærværk. Bestemmelsen kan efter omstændighederne finde anvendelse i tilfælde, hvor betingelserne for at straffe for medvirken, jf. straffelovens § 23, ikke er opfyldt, fordi der ikke foreligger en tilstrækkeligt konkretiseret forbrydelse. Som det fremgår, er bestemmelsen forbeholdt bestemte forbrydelsestyper (vold og hærværk). Endvidere retter bestemmelsen sig mod offentligt fremsatte udtalelser, der "tilstræber" handlinger af den omhandlede beskaffenhed.

2.2.2. Straffelovens §§ 6-9 indeholder almindelige bestemmelser om, under hvilke betingelser en strafbar handling hører under dansk straffemyndighed (jurisdiktion). Disse bestemmelser afgrænser således, hvilke straffesager der kan pådømmes ved danske domstole.

Dansk straffemyndighed omfatter bl.a. handlinger foretaget i den danske stat, jf. straffelovens § 6, nr. 1 (territorialprincippet). Det gælder også, hvis blot en del af den strafbare virksomhed er foretaget her i landet. Handlingen kan tillige være undergivet dansk straffemyndighed, hvis den uden at være foretaget i Danmark har haft virkning her i landet, jf. straffelovens § 9 (virkningsprincippet).

Har den kriminelle handling hverken for så vidt angår handling eller virkning tilknytning til dansk territorium, kan der i stedet være dansk straffemyndighed efter straffelovens § 7. I så fald er det normalt en betingelse, at gerningsmanden er dansk statsborger eller bosat her i landet, og at handlingen er strafbar både efter gerningsstedets lov og dansk lov (dobbel strafbarhed). Bestemmelsen finder endvidere anvendelse med hensyn til handlinger begået i udlandet af en person, som er statsborger eller er bosat i et af de andre nordiske lande, og som opholder sig i Danmark.

De nævnte bestemmelser suppleres af straffelovens § 8. Efter denne bestemmelse er der bl.a. dansk straffemyndighed i forhold til handlinger i udlandet uanset andre tilknytningsmomenter, når handlingen er omfattet af mellemfolkelig overenskomst, ifølge hvilken Danmark er forpligtet til at foretage retsforfølgning, jf. § 8, nr. 5.

Straffelovens bestemmelser i §§ 6-8 begrænses ved de i folkeretten anerkendte undtagelser, jf. straffelovens § 12. Det har bl.a. betydning med hensyn til strafferetlig immunitet for diplomater, statsoverhoveder m.v.

Internettet muliggør i hidtil uset omfang, at forbrydelser begås et andet sted end dér, hvor gerningsmanden fysisk befinder sig, og uden at dette forudsætter bistand fra andre personer. Brug af internettet rejser dermed særlige problemstillinger i relation til fastlæggelse af handlings- og virkningsstedet for en forbrydelse. Hacker en person i Danmark sig via internettet ind på en computer i Tyskland, kan det anføres, at handlingen kan lokaliseres til både Danmark, hvor gerningsmanden betjener sin computer, og Tyskland, hvor handlingen har virkning. I så fald kan der være straffemyndighed i såvel Danmark som Tyskland efter henholdsvis territorialprincippet og virkningsprincippet.

Lægger en person fra sin computer i Danmark materiale på internettet, kan det anføres, at der er dansk straffemyndighed i medfør af straffelovens § 6, nr. 1. Lægger en person, der befinder sig i Tyskland, ulovligt materiale på internettet via en server i Danmark, kan det anføres, at der ikke alene er straffemyndighed i Tyskland, men tillige i Danmark, jf. straffelovens § 6, nr. 1, idet udbredelsen er foretaget her i landet. I yderste konsekvens kan der argumenteres for, at udbredelse af ulovligt materiale på internettet har virkning i alle lande, hvorfra der er adgang til materialet, og at der følgelig i medfør af virkningsprincippet er straffemyndighed i samtlige modtagerlande. En sådan fortolkning af virkningsprincippet ville indebære, at der er dansk straffemyndighed i alle tilfælde, hvor det i Danmark er muligt via internettet at modtage materiale, der efter dansk ret er ulovligt. Anlagde andre lande et tilsvarende synspunkt, kunne en dansk bruger af internettet risikere at foretage handlinger på internettet, der var omfattet af straffemyndighed i udlandet, selv om den pågældende person ikke havde begået et efter dansk ret strafbart forhold.

Anvendelsen af internettet kan således rejse spørgsmål bl.a. om, hvorvidt dansk straffemyndighed omfatter og bør omfatte alle tilfælde, hvor det i Danmark er muligt via internettet at modtage materiale, der efter dansk ret er ulovligt, eller om dansk straffemyndighed bør være forbeholdt tilfælde, hvor der er visse særlige subjektive og objektive tilknytningsmomenter til Danmark, f.eks. at materialet er målrettet Danmark som modtagerland, eksempelvis ved udformning af en hjemmeside på dansk.

2.3. E-handelsloven m.v. (formidleransvar)

2.3.1. Der findes ikke generelle bestemmelser om strafansvar for en formidler af informations-samfundstjenester ("enhver tjeneste, der har et kommercielt sigte, og som leveres on line (ad elektronisk vej over en vis distance) på individuel anmodning af en tjenestemodtager"), dvs. bestemmelser om, i hvilket omfang en fysisk eller juridisk person, der leverer en informations-samfundstjeneste ("tjenesteyder"), er strafferetligt ansvarlig for transmission eller lagring af information, som modtages og anvendes af en fysisk eller juridisk person ("tjenestemodtager").

Efter de gældende regler beror formidlerens strafferetlige ansvar på en konkret vurdering af, om de objektive og subjektive betingelser for at straffe er opfyldt. Det vil i den forbindelse have betydning, om der er tale om en forbrydelse, der alene er strafbar, hvis der foreligger en forsætlig overtrædelse, eller om uagtsomhed ligeledes er kriminaliseret. Som eksempel på overtrædelser, der alene kan straffes, hvis der foreligger forsæt, kan nævnes brud på tavshedspligt (straffelovens §§ 152-152 f), udbredelse af børnepornografi (straffelovens § 235), fremsættelse af trusler (straffelovens § 266), fremsættelse af racediskriminerende udtalelser (§ 266

b) og fremsættelse af ærekrænkende udtalelser (straffelovens § 267). Som eksempel på overtrædelser, der tillige kan straffes, hvis der foreligger uagtsomhed, kan nævnes krænkelse af forbudet mod vildledende reklamering i markedsføringslovens § 2, stk. 1, jf. § 22, stk. 3. Som et andet eksempel kan nævnes krænkelse af eneretten til eksemplarfremsættelse af litterære og kunstneriske værker i ophavsretslovens § 2, jf. §§ 76-77, der dog kun omfatter grov uagtsomhed.

Ved formidlerens transmission eller lagring af information, der leveres af andre, er det navnlig relevant at overveje, om formidleren kan straffes for medvirken efter straffelovens § 23. Spørgsmålet er særligt, om formidleren har udvist forsæt eller, hvor denne tilregnelserform er strafbar, uagtsomhed. Ved vurderingen af formidlerens strafferetlige ansvar vil karakteren af formidlerens virksomhed være af betydning. I det omfang formidleren er ansvarlig for indholdet af den information, der transmitteres eller lagres, f.eks. fordi formidleren helt eller delvist har udarbejdet informationen eller rettet i indholdet, og dermed må anses for at være bekendt med indholdet, må det antages, at formidleren kan have pådraget sig strafansvar. I det omfang formidleren hverken helt eller delvist er ansvarlig for indholdet af den pågældende information, og formidleren ikke kan anses for at være bekendt med indholdet af informationen, og formidlerens virksomhed alene består i at transmittere, lagre eller give adgang til den pågældende information, må det strafferetlige udgangspunkt derimod antages at være, at formidleren ikke kan straffes for forsætlig eller uagtsom forbrydelse. Mellem disse udgangspunkter må det antages at bero på en konkret vurdering, om formidleren har pådraget sig strafansvar i anledning af oplysninger, der transmitteres eller lagres som led i formidlerens virksomhed. Ved vurderingen heraf kan bl.a. indgå, om formidleren må anses for at have været bekendt med indholdet af oplysningerne, om der foreligger omstændigheder, der bevirker, at formidleren burde være bekendt med indholdet, om formidleren har haft mulighed for og særlig anledning til at føre kontrol med oplysningerne, og om formidleren konkret har ført det nødvendige tilsyn. Sml. Folketingstidende 2001-02, tillæg A, s. 1813:

"For at kunne straffe for forsætlig medvirken er det en forudsætning, at formidleren har kendskab til indholdet af den transmitterede og/eller oplagrede information. I de her omhandlede tilfælde er det imidlertid andre end formidleren, der bestemmer indholdet af den information, der transmitteres eller lagres. Formidleren yder alene teknisk bistand og får ikke som led heri kendskab til den pågældende information. Dette indebærer, at straf for forsætlig medvirken som udgangspunkt ikke kan komme på tale.

Som eksempel på et tilfælde, hvor der imidlertid efter de gældende regler efter omstændighederne vil kunne straffes for forsætlig medvirken (ved passivitet), kan nævnes den situation, at en formidler, der oplagrer information leveret af en kunde,

ikke fjerner hjemmesider eller links til hjemmesider med ulovligt indhold - f.eks. ærekrænkelser, trusler, racediskrimination og børneporno - når formidleren bliver gjort opmærksom på forholdet.

Det kan ikke udelukkes, at formidleren efter omstændighederne kan ifalde ansvar for uagtsom medvirken i det omfang, det tillige er strafbart at overtræde en bestemmelse ved uagtsomhed. Som eksempel kan nævnes den situation, at formidleren undlader at stoppe kundens adgang til nettet og fjerne det oplagrede materiale efter, at formidleren *burde* have fået kendskab til, at kunden har transmitteret og oplagret materiale, der indebærer en overtrædelse af markedsføringslovens § 2, stk. 1, om forbud mod vildledende reklamering. Som et andet eksempel kan nævnes den situation, at formidleren ved indgåelsen af aftalen med kunden *burde* vide, at kunden ville overtræde markedsføringslovens § 2, stk. 1, uden at formidleren gjorde tilstrækkeligt for at forhindre en sådan overtrædelse."

Der findes ikke regler, der pålægger en formidler af informationssamfundstjenester en generel pligt til at overvåge den information, der fremsendes eller oplagres, eller en generel pligt til aktivt at undersøge forhold eller omstændigheder, der tyder på ulovlig aktivitet. Der er heller ikke regler, der pålægger formidlere en almindelig pligt til at anmelde ulovlig aktivitet m.v. Pligt til at foretage anmeldelse i særlige tilfælde er bl.a. foreskrevet i straffelovens § 141, hvorefter den, herunder en formidler, der er vidende om, at en forbrydelse mod statens sikkerhed, borgernes liv og velfærd eller mod betydelige samfundsværdier tilsigtes begået, har pligt til at forebygge forbrydelsen - om nødvendigt ved politianmeldelse.

Spørgsmålet om formidlerens strafansvar for oplysninger m.m., der gøres tilgængelige via internettet, er behandlet i betænkning nr. 1377/1999 om Børnepornografi og IT-efterforskning, sml. navnlig s. 38-43. Ved udbredelse af børnepornografi via elektroniske informationssystemer, herunder via hjemmesider på internettet, antages strafansvaret i første række at påhvile den, der lægger materialet ind i systemet ("uploader") og dermed umiddelbart udbreder materialet. Har den pågældende selv indlagt strafbar information, kan der dømmes herfor, uanset om handlingen er knyttet til et netsystem. Det antages videre, at indehaveren af en hjemmeside efter omstændighederne, hvis den pågældende har kendskab til indholdet, kan dømmes for medvirken ved passivitet i tilfælde, hvor materiale, der spredes via systemet, er indlagt på hjemmesiden af andre. Der kan således påhvile indehaveren en handlepligt, dvs. en pligt til at slette den strafbare information. I betænkningen stilles ikke forslag om, at der indføres en særlig undersøgelsespligt for internetudbydere med hensyn til, hvad der "uploades".

Af bemærkningerne til L 281 af 27. april 2000 (forslag til lov om ændring af straffeloven og retsplejeloven (Forældelse, styrket indsats mod seksuelt misbrug af børn og unge samt IT-efterforskning)) fremgår, at Justitsministeriet kan tiltræde betænkningens beskrivelse af retstil-

standen vedrørende spørgsmålet om, hvem der er ansvarlig for udbredelse af børnepornografisk materiale via hjemmesider på internettet. Det anføres, at strafansvaret i første række påhviler den, der lægger materiale ud på internettet, uanset om det sker på egen hjemmeside eller på en hjemmeside, der administreres af andre. Indehaveren af en hjemmeside antages at kunne ifalde ansvar for (medvirken til) udbredelse af børnepornografisk materiale, som andre har lagt på hjemmesiden, hvis den pågældende indehaver efter at have fået kendskab til materialet undlader at gribe ind og fjerne det. Det tiltrædes, at der ikke indføres regler om en særlig undersøgelsespligt med hensyn til, hvad der af andre lægges ud på internettet. Sml. Folketingstidende 1999-2000, tillæg A, s. 7806.

Der ses ikke at foreligge offentliggjorte danske domme m.m., der kan belyse formidlerens strafferetlige ansvar.

Spørgsmålet om strafansvar for internetudbydere er behandlet i den juridiske litteratur, sml. bl.a. Kasper Heine m.fl.: Internetjura, 1997, s. 303-319, med gennemgang af retstilstanden forud for reguleringen i e-handelsdirektivet og den danske implementeringslov. Her sondres mellem forskellige situationer. Den første kategori omfatter tilfælde, hvor internetudbyderen er ansvarlig for indholdet af informationen på nettet ("content provider"). Den anden kategori omfatter tilfælde, hvor internetudbyderen stiller plads på sin computer til rådighed for tredje-emand, eller hvor internetudbyderen på en hjemmeside på internettet giver adgang til andres hjemmesider ("host"). Den tredje kategori omfatter tilfælde, hvor internetudbyderen leverer opkobling til internettet ("access provider").

Hvor internetudbyderen selv har haft indflydelse på informationsindholdet som sådant på en server, antages det, at den pågældende kan gøres ansvarlig for den del af informationsindholdet på serveren. Om de tilfælde, hvor internetudbyderen optræder som "host" eller "access provider", fremhæves det, at det er andre, der bestemmer indholdet af de informationer, der transmitteres eller lagres, og at internetudbyderens kontrolmuligheder er begrænsede. Der rejses spørgsmål om, hvorvidt en "access provider" eller "host" kan handle uagtsomt ved indgåelse af aftalen med kunden og dermed pådrage sig et medvirkensansvar for kundens eventuelle strafbare handlinger. Det fremhæves i den forbindelse, om kunden ved aftaleindgåelsen gav oplysninger, der burde have gjort internetudbyderen opmærksom på, at anvendelsen af tjenesterne kunne risikere at blive ulovlige, og om internetudbyderen i så fald gjorde tilstrækkeligt for at sikre sig, at anvendelsen ville blive lovlig.

Det antages, at en internetudbyder som "host" kan handle uagtsomt ved udvælgelsen af nyhedsgrupper, der henvises til på "hostens" server, hvis den pågældende abonnerer på nyheds-

grupper, hvorpå der ofte eller primært foretages ulovlig distribution af materiale. Har "hosten" givet adgang til sådanne nyhedsgrupper på sin server, kan der opstå spørgsmål om, hvorvidt den pågældende ved beslutningen om at abonnere på nyhedsgrupperne omhyggeligt har undersøgt nyhedsgruppernes anvendelse og primære indhold. Kan en sådan grundig forundersøgelse ikke dokumenteres, kan det tale for, at "hosten" derved har handlet uagtsomt. Det antages videre, at en internetudbyder som "access provider" kan ifalde strafansvar, hvis den pågældende undlader at stoppe adgangen til en tjeneste efter det tidspunkt, hvor den pågældende burde være bekendt med, at tjenesten fremover vil blive benyttet til strafbare handlinger.

Om en internetudbyder som "host" kan ifalde strafansvar for retsstridig udbredelse af information fra udlejede pladser på serveren, antages at bero på en vurdering af, i hvilket omfang internetudbyderen har pligt til at føre kontrol og faktisk har gjort det. Ved denne vurdering vil omfanget af informationstrafikken på "hostens" serverplads være afgørende. Pligten til at føre kontrol vil således være større, når informationstrafikken er begrænset. Anvendes en nyhedsgruppe, som "hosten" har valgt at abonnere på, som distributionskanal for ulovligt materiale, antages "hosten" som udgangspunkt at være ansvarlig for, at nyhedsgruppen ikke gøres tilgængelig på serveren fremover. "Hosten" antages i øvrigt at have en vis pligt til at foretage lejlig-hedsvisse "stikprøver" af de nyhedsgrupper, der er adgang til på den pågældendes server.

2.3.2. Direktiv 2000/31/EF af 8. juni 2000 om visse retlige aspekter af informationssamfundstjenester, herunder navnlig elektronisk handel, i det indre marked (E-handelsdirektivet) (L 178/1) artiklerne 12-15 indeholder bestemmelser om formidleransvar for tjenesteydere. Sml. bl.a. Kasper Heine m.fl.: Internetjura, 2. udg., 2002, s. 474 ff. Bestemmelserne vedrører tjenesteyderens civil- og strafferetlige ansvar for information, der transmitteres og oplagres som led i tjenesteyderens virksomhed, og opregner nogle tilfælde, hvor tjenesteyderen ikke må pålægges ansvar for transmisseringen m.m. af information. Artiklerne 12-14 sonderer mellem forskellige situationer afhængig af karakteren af tjenesteyderens virksomhed, således at artikel 12 vedrører ren videreformidling ("mere conduit"), artikel 13 "caching" og artikel 14 oplagring ("hosting").

Ved "ren videreformidling" forstås levering af en informationssamfundstjeneste i form af transmission på et kommunikationsnet af informationer, der leveres af en tjenestemodtager, eller levering af adgang til et kommunikationsnet, jf. artikel 12, stk. 1. Ren videreformidling omfatter også automatisk, mellemliggende og kortvarig oplagring af transmitteret information, forudsat at denne oplagring udelukkende tjener til udførelse af transmission på kommunikationsnettet, og dens varighed ikke overstiger den tid, der med rimelighed kan antages at være nødvendig til transmissionen, jf. artikel 12, stk. 2. Det fremgår af artikel 12, stk. 1, at med-

lemsstaterne skal sikre, at tjenesteyderen i tilfælde af ren videreformidling ikke er ansvarlig for den transmitterede information. Efter bestemmelsen er det dog en betingelse, at tjenesteyderen ikke selv iværksætter transmissionen (stk. 1, litra a), ikke udvælger modtageren af transmissionen (stk. 1, litra b) og ikke udvælger og ikke ændrer den transmitterede information (stk. 1, litra c). Artikel 12 berører ikke en domstols eller en administrativ myndigheds mulighed for i overensstemmelse med medlemsstaternes retssystem at kræve, at en tjenesteyder bringer en overtrædelse til ophør eller forhindrer den, jf. artikel 12, stk. 3.

Ved "caching" forstås levering af en informationssamfundstjeneste, der består i transmission på et kommunikationsnet af information, som leveres af en tjenestemodtager, og hvor der foretages automatisk, mellemliggende og midlertidig oplagring af denne information alene med det formål at gøre senere transmission af informationen til andre tjenestemodtagere efter disses anmodning mere effektiv, jf. artikel 13, stk. 1. Efter denne bestemmelse skal medlemsstaterne sikre, at en tjenesteyder ikke pådrager sig ansvar for den oplagrede information i tilfælde af "caching". Efter bestemmelsen er det dog en betingelse for straffriheden, at tjenesteyderen ikke ændrer informationen (stk. 1, litra a), at tjenesteyderen overholder betingelser for adgang til informationen (stk. 1, litra b), at tjenesteyderen overholder reglerne om ajourføring af informationen, angivet på den måde, der er almindelig anerkendt og anvendt af industrien (dvs. svarende til "god markedsføringskik") (stk. 1, litra c), at tjenesteyderen ikke foretager indgreb i den lovlige anvendelse af teknologi, som er almindelig anerkendt og anvendt af industrien, med det formål at skaffe sig data om anvendelsen af informationen (stk. 1, litra d), og at tjenesteyderen straks tager skridt til at fjerne den information, han har oplagret, eller til at hindre adgangen til den, når han får konkret kendskab til, at informationen er blevet fjernet fra nettet eller adgangen til den hindret, eller at en domstol eller en administrativ myndighed har krævet informationen fjernet eller adgangen til den hindret (stk. 1, litra e). Artikel 13 berører ikke en domstols eller en administrativ myndigheds muligheder for i overensstemmelse med medlemsstaternes retssystemer at kræve, at en tjenesteyder bringer en overtrædelse til ophør eller forhindrer den, jf. artikel 13, stk. 2. Bestemmelsen skal sikre, at tjenestemodtageren altid modtager opdateret og korrekt information, uanset at tjenesteyderen foretager mellemlagring. Herudover må mellemlagringen ikke påvirke informationsudbyderens mulighed for at føre statistik m.m. over efterspørgslen på den udbudte information.

Ved "oplagring" ("hosting") forstås levering af en informationssamfundstjeneste, som består i oplagring af information leveret af en tjenestemodtager, jf. artikel 14, stk. 1. Efter denne bestemmelse skal medlemsstaterne sikre, at tjenesteyderen ikke pådrager sig ansvar for information oplagret på anmodning af tjenestemodtageren. Efter bestemmelsen er det dog en betingelse, at tjenesteyderen ikke har konkret kendskab til den ulovlige aktivitet eller information og,

for så vidt angår erstatningskrav, ikke har kendskab til forhold eller omstændigheder, hvoraf den ulovlige aktivitet eller information fremgår (stk. 1, litra a), eller at tjenesteyderen fra det øjeblik, hvor han får et sådant kendskab, straks tager skridt til at fjerne informationen eller hindre adgangen til den (stk. 1, litra b). Det fremgår af artikel 14, stk. 2, at bestemmelsen i stk. 1 ikke finder anvendelse, når tjenestemodtageren handler under tjenesteyderens myndighed eller kontrol. Artikel 14 berører ikke en domstols eller en administrativ myndigheds muligheder for i overensstemmelse med medlemsstaternes retssystemer at kræve, at en tjenesteyder bringer en overtrædelse til ophør eller forhindrer den, eller medlemsstaternes muligheder for at fastlægge procedurer for at fjerne information eller hindre adgangen til den, jf. artikel 14, stk. 3.

Direktivets artikel 15 foreskriver, at tjenesteydere ikke må pålægges en generel overvågningsforpligtelse. Det fremgår af artikel 15, stk. 1, at med hensyn til levering af de i artiklerne 12, 13 og 14 omhandlede tjenester må medlemsstaterne ikke pålægge tjenesteyderne en generel forpligtelse til at overvåge den information, de fremsender eller oplagrer, eller en generel forpligtelse til aktivt at undersøge forhold eller omstændigheder, der tyder på ulovlig virksomhed. Det fremgår af artikel 15, stk. 2, at medlemsstaterne kan kræve, at leverandører af informationssamfundstjenester straks underretter de kompetente offentlige myndigheder om påståede ulovlige aktiviteter, der udøves, eller information, der leveres af deres tjenestemodtagere, eller at de på anmodning giver de kompetente myndigheder oplysninger, som gør det muligt at identificere de tjenestemodtagere, de har oplagringsaftaler med.

De indledende betragtninger til direktivet indeholder en vis vejledning med hensyn til fortolkningen af direktivets bestemmelser om formidleransvar for tjenesteydere. Det følger således af direktivets 42. indledende betragtning, at de fritagelser for ansvar, der er fastlagt i direktivet, kun omfatter tilfælde, hvor en informationssamfundstjeneyders aktivitet er begrænset til den tekniske drift af og indrømmelse af adgang til et kommunikationsnet, hvor informationer, som er stillet til rådighed af tredjemand, transmitteres eller oplagres midlertidigt med det ene formål at gøre transmissionen mere effektiv. Det fremgår videre, at denne aktivitet udelukkende er teknisk, automatisk og passiv, hvilket indebærer, at leverandøren af informationssamfundstjenesten hverken har kendskab til eller kontrol over de informationer, der transmitteres eller oplagres.

Af direktivets 43. indledende betragtning fremgår, at en tjenesteyder kan fritages for ansvar for ren videreformidling ("mere conduit") og for caching (automatisk, mellemliggende og midlertidig oplagring), hvis den pågældende på ingen måde er involveret i de informationer, der transmitteres. Dette forudsætter bl.a., at den pågældende ikke ændrer de informationer, der

transmitteres. Dette krav omfatter ikke tekniske ændringer ("manipulationer"), der finder sted i løbet af transmissionen, da disse ikke ændrer de transmitterede informations indhold ("integritet").

Ifølge direktivets 44. indledende betragtning overskrider en tjenesteyder, der bevidst samarbejder med en tjenestemodtager om at begå ulovlige handlinger, grænserne for ren videreformidling eller caching, og den pågældende kan som følge heraf ikke omfattes af de ansvarsfrigelser, der er fastsat for denne form for aktiviteter.

Endelig følger det af direktivets 46. indledende betragtning, at for at blive omfattet af en ansvarsbegrænsning skal en leverandør af en informationssamfundstjeneste, som består i oplagring af information, når han har fået konkret kendskab til ulovlige aktiviteter, straks tage skridt til at fjerne informationen eller hindre adgangen til den. Fjernelsen af informationen eller hindringen af adgangen til den skal foretages under overholdelse af ytringsfriheden og de procedurer, der er fastlagt på nationalt plan med henblik herpå. Direktivet berører ikke medlemsstaternes mulighed for at fastsætte specifikke krav, som skal opfyldes straks, inden informationen fjernes, eller adgangen til den hindres.

Artikel 12, stk. 1 og 2, artikel 13, stk. 1, og artikel 14, stk. 1 og 2, er i det væsentlige gengivet ordret i §§ 14 (ren videreformidling), 15 (caching) og 16 (oplagring) i den danske gennemførelseslov, lov nr. 227 af 22. april 2002 om tjenester i informationssamfundet, herunder visse aspekter af elektronisk handel (e-handelsloven), sml. Folketingstidende 2001-02 (2. samling), tillæg A, s. 1815 f. og 1834-36. Bestemmelserne har følgende ordlyd:

"§ 14. En tjenesteyder, som på et kommunikationsnet transmitterer information, der leveres af en tjenestemodtager, er ikke ansvarlig for den transmitterede information, hvis tjenesteyderen

- 1) ikke selv tager initiativ til transmissionen,
- 2) ikke udvælger modtageren af transmissionen og
- 3) hverken udvælger eller ændrer den transmitterede information.

Stk. 2. Transmission som nævnt i stk. 1 omfatter også automatisk, mellemliggende og kortvarig oplagring af information, hvis denne oplagring udelukkende har til formål at gennemføre transmissionen, og hvis oplagringen ikke varer længere, end hvad der med rimelighed kan antages at være nødvendigt for at gennemføre transmissionen.

Stk. 3. Bestemmelserne i stk. 1 og 2 gælder også for en tjenesteyder, der leverer adgang til et kommunikationsnet.

§ 15. En tjenesteyder, som på et kommunikationsnet transmitterer information, der leveres af en tjenestemodtager, er ikke ansvarlig for automatisk, mellemliggende og

midlertidig oplagring af denne information eller for indholdet af informationen, hvis oplagringen alene er foretaget med henblik på at gøre senere transmission af informationen til andre tjenestemodtagere efter disses anmodning mere effektiv, og hvis tjenesteyderen

- 1) ikke ændrer informationen,
- 2) overholder betingelserne for adgang til informationen,
- 3) overholder de regler om ajourføring af informationen, der er almindeligt anerkendt og anvendt i branchen,
- 4) ikke foretager indgreb i den lovlige anvendelse af teknologi, som er almindeligt anerkendt og anvendt i branchen, for at skaffe sig data om anvendelsen af informationen og
- 5) straks tager skridt til at fjerne den information, tjenesteyderen har oplagret, eller til at hindre adgangen til den, når tjenesteyderen får kendskab til, at informationen er blevet fjernet fra nettet eller adgangen til den hindret, eller at en domstol eller en administrativ myndighed har krævet informationen fjernet eller adgangen til den hindret.

§ 16. En tjenesteyder er ikke ansvarlig for oplagring af information eller for indholdet af den oplagrede information, når oplagringen sker på anmodning af en tjenestemodtager, der har leveret informationen, og hvis tjenesteyderen

- 1) ikke har kendskab til den ulovlige eller skadevoldende aktivitet eller information og, for så vidt angår erstatningskrav, ikke har kendskab til forhold eller omstændigheder, hvoraf den skadevoldende aktivitet eller information fremgår, eller
- 2) fra det tidspunkt, hvor tjenesteyderen får et kendskab som nævnt i nr. 1, straks tager skridt til at fjerne informationen eller hindre adgangen til den.

Stk. 2. Bestemmelsen i stk. 1 finder ikke anvendelse, når tjenestemodtageren handler under tjenesteyderens myndighed eller kontrol."

Artikel 12, stk. 1 og 2, artikel 13, stk. 1, og artikel 14, stk. 1 og 2, vedrører alene nogle situationer, hvor en tjenesteyder ikke må pålægges ansvar i anledning af oplysninger, der transmitteres eller lagres i forbindelse med tjenesteyderens virksomhed. Det forhold, at betingelserne i de nævnte bestemmelser ikke er opfyldt, indebærer ikke, at tjenesteyderen kan straffes. Det beror på dansk ret i øvrigt, om tjenesteyderen har pådraget sig strafansvar som led i sin virksomhed, sml. Folketingstidende anf. st. s. 1834. E-handelslovens §§ 14-16 begrænser de i øvrigt gældende danske straffebestemmelser, herunder straffelovens § 23 om medvirken, idet bestemmelserne skal sikre, at en tjenesteyder, der måtte have pådraget sig strafansvar efter dansk rets almindelige regler, alligevel ikke ifalder ansvar i de situationer og på de betingelser, der omfattes af e-handelslovens §§ 14-16.

E-handelsloven indeholder ingen bestemmelse om, at en formidler skal underrette myndighederne om påståede ulovlige aktiviteter eller på anmodning skal give myndighederne oplysninger, som gør det muligt at identificere de tjenestemodtagere, formidleren har oplagringsaftaler

med. Spørgsmålet herom skal afgøres efter gældende ret, sml. artikel 15 og Folketingstidende anf. st. s. 1817.

Kapitel 3

Spørgsmål nr. S 1445 af 20. januar 2003 fra medlem af Folketinget Elsebeth Gerner Nielsen (RV)

3.1. Den 20. januar 2003 stillede medlem af Folketinget Elsebeth Gerner Nielsen (RV) følgende spørgsmål nr. S 1445 til justitsministeren:

"Vil ministeren redegøre for, hvorledes man i dansk lovgivning kunne kriminalisere mennesker og/eller organisationer, som direkte eller indirekte opfordrer andre til at begå selvmord, herunder tænkes ikke mindst på de personer/organisationer, som står bag diverse hjemmesider på internettet, hjemmesider hvor man finder "opskriften" på, hvorledes man tager livet af sig selv, og der får selvmord til at fremstå som en legitim udvej?"

Den skriftlige begrundelse var sålydende:

"Medens selvmordstallet generelt er faldende, er det desværre stigende for børn og unge. Det er spørgerens opfattelse, at det blandt andet kan skyldes hjemmesider med opskrifter på det perfekte selvmord. For børn og unge er der til tider ikke langt fra tanke til handling. Hvis det således også er let at finde ud af, hvordan man tager sit eget liv, kan de omtalte hjemmesider være befordrende for flere selvmord/selvordsforsøg blandt børn og unge."

3.2. I justitsministerens mundtlige besvarelse af spørgsmålet den 29. januar 2003 blev det tilkendegivet, at en bestemmelse i straffeloven om forbud mod propaganda og opskrifter på selvmord ville indebære en vidtgående ændring af de gældende regler om medvirken og være vanskelig at håndhæve navnlig ved udenlandske hjemmesider. Der blev endvidere givet udtryk for, at der i stedet burde lægges vægt på en fortsat forebyggende indsats, sml. Folketingstidende 2002-2003, Folketingets Forhandlinger, s. 4165 ff:

"Det vil være et vidtgående skridt, vil jeg sige, at kriminalisere enhver offentlig opfordring til eller vejledning i at begå selvmord. En sådan kriminalisering vil række videre end de almindelige medvirkensprincipper i straffelovens § 23, hvor der i dag stilles krav om, at medvirkensforholdet skal være rettet mod en konkretiseret forbrydelse, for at forholdet er strafbart, og en hjemmeside på internettet, der fortæller, hvordan man på en effektiv og smertefri måde kan begå selvmord, er altså - og man kan sige desværre - uanset hvor moralsk anstødeligt det kan virke, ikke nogen konkret opfordring til at begå selvmord i straffelovens forstand.

Ud over problemstillingen omkring kriminaliseringen på et område, hvor vi i dag ikke har en kriminalisering helt generelt, tror jeg, det vil være meget vanskeligt at håndhæve i praksis, ikke mindst set i forhold til hjemmesider, der hidrører fra an-

dre lande. Jeg tror derfor ikke på, at vejen frem er en nykriminalisering på det her område. Jeg er så derimod meget enig med spørgeren i, at særligt tallene for de unge piger mellem 15 og 19 år er ekstremt bekymrende. Derfor tror jeg, at det, vi skal, er at prøve at tilrettelægge forebyggelsen endnu bedre for den her gruppe unge mennesker, så vi gør, hvad vi kan, for at forhindre dem i at begå selvmord."

I Elsebeth Gerner Niensens indlæg anførtes bl.a., at der i udlandet var lovgivet med henblik på at imødegå opfordringer til, rådgivning om og propaganderen for selvmord, sml. anf. st. s. 4167:

"I andre lande går man ind også på de sidste to områder og lovgiver, ikke alle lande, men nogle lande gør det. Det er derfor, at jeg meget gerne ville, om justitsministeren kunne undersøge, hvordan vi kunne gøre det i den danske straffelovgivning. Jeg er nemlig ret overbevist om, at hvis man f.eks. på en hjemmeside kunne finde opskriften på, hvordan man fremstiller kemiske masseødelæggelsesvåben, så ville vi sørge for at få det forbudt med det samme, og for mig at se er det her mindst lige så slemt. Igen vil jeg spørge justitsministeren: Er der ikke mulighed for, at vi kunne prøve at gå ind og se på, om vi kunne stramme formuleringerne i straffeloven, så de to sidstnævnte områder, altså opfordringer til og propaganderen for, også på en eller anden måde blev omfattet?"

Debatten mundede ud i et tilsagn fra justitsministeren om at undersøge erfaringer i udlandet med kriminalisering af opfordringer m.v. til selvmord, sml. kapitel 5.

Kapitel 4

Forslag til folketingsbeslutning om ændring af straffelovgivningen med henblik på at forebygge selvmord (Beslutningsforslag nr. B 130, folketingssamling 2003-04)

4.1. Den 19. februar 2004 fremsatte medlemmer af Folketinget Elsebeth Gerner Nielsen (RV), Anne Baastrup (SF) og Elisabeth Arnold (RV) forslag til folketingsbeslutning om ændring af straffelovgivningen med henblik på at forebygge selvmord. Med beslutningsforslaget pålagde Folketinget regeringen at tage de nødvendige initiativer med henblik på at gøre det ulovligt at propagandere for og give opskrift på selvmord på internettet (hjemmesider). Baggrunden for forslaget var, at hjemmesider på internettet har gjort det nemt og tillokkende for unge at begå selvmord. For forslagsstillerne var det afgørende, at det skal være svært at tage beslutning om at begå selvmord. Som led heri skal danske internetudbydere kunne fjerne danske sider og blokere for udenlandske sider med selvmordsopskrifter, sml. Folketingstidende 2003-04, Tillæg A, s. 6193 ff.:

"Med den foreslåede stramning vil det blive ulovligt at lave danske hjemmesider med selvmordsopskrifter, og teleselskaberne får mulighed for - og pligt til - at agere i henhold til e-handelslovens § 16. Hvis de bliver opmærksomme på, at de videformidler eller oplagrere (hoster) ulovlige data, skal de straks tage skridt til at fjerne dem eller hindre adgangen til dem, hvilket også giver mulighed for at blokere for udenlandske hjemmesider med selvmordsopskrifter.

Et forbud vil have en vigtig signalværdi i forhold til omverdenen: I Danmark accepteres den type hjemmesider ikke. I Danmark accepteres det ikke, at borgere opfordrer andre borgere til at tage deres eget liv. Med et forbud vil Danmark feje for egen dør og således være parat til at gå ind i et internationalt samarbejde omkring forbud mod de hjemmesider med opskrifter på selvmord, der i dag findes på internettet, hjemmesider, hvor der leges med døden, og hvor læserne opfordres til at gøre en ende på livet under overskriften "det er let"."

4.2. Ved 1. behandlingen af beslutningsforslaget den 17. marts 2004 tilkendegav justitsministeren, at regeringen ikke kunne støtte forslaget. En bestemmelse i straffeloven om forbud mod propaganda for og opskrifter på selvmord på internettet ville blive meget vanskelig - hvis ikke umulig - at håndhæve, hvis der, som det i praksis ofte er tilfældet, er tale om udenlandske hjemmesider. Det forekom endvidere ikke realistisk, at danske internetudbydere skulle blokere for udenlandske hjemmesider. Der burde i stedet lægges vægt på en fortsat forebyggende indsats. Sml. Folketingstidende 2003-04, Folketingets Forhandlinger s. 7139 ff.:

"Jeg er naturligvis også helt enig med forslagsstillerne i, at vi skal gøre, hvad vi kan for at forhindre og forebygge selvmord, især blandt børn og unge. Spørgsmålet

er bare, hvordan vi bedst kan forhindre og forebygge det. Det er regeringens opfattelse, at vi [ikke] effektivt vil kunne forhindre eller forebygge selvmord ved en ændring af straffelovgivningen.

Det er i dag strafbart at medvirke til, at en person begår selvmord. Det kræver imidlertid efter de generelle medvirkningsregler i straffeloven, at den medvirkende handling har karakter af en vis kvalificeret eller konkret påvirkning af eller hjælp til den person, der har begået selvmord.

En offentlig opfordring til eller vejledning i at begå selvmord kan findes på internettet, men vil i praksis sjældent være kvalificeret eller konkret nok til, at det vil være muligt at straffe nogen for medvirken.

Hvis sådanne offentlige opfordringer eller vejledninger skal gøres strafbare, vil jeg godt sige her, at det vil rejse nogle principielle spørgsmål om grænserne for, hvad der vil anses for strafbar medvirken.

Men det er naturligvis klart, at vi gerne medvirker under udvalgsbehandlingen til lige præcis også at uddybe de mere principielle spørgsmål, der i hvert tilfælde skal tages stilling til, hvis grænserne for, hvad der anses som strafbar medvirken, skal flyttes.

Hertil kommer så, at selv om vi alligevel ændrede straffelovgivningen og f.eks. gjorde det strafbart at propagandere for eller give opskrift på selvmordsmetoder på internettet, ville det blive endog meget svært at håndhæve en sådan regel. Internettet er nu engang globalt og en del af det moderne informationssamfund, og vi vil ikke i praksis kunne forhindre, at der på internettet findes opskrifter på selvmord.

Et godt eksempel herpå er faktisk det bilag 1 til beslutningsforslaget, der er blevet udleveret til medlemmerne af Folketingets Retsudvalg. Her er der tale om en hjemmeside, hvor man kan skrive indlæg om forskellige emner. Det indlæg, som bilaget vedrører, indeholder en lang række opskrifter på selvmordsmetoder. Denne hjemmeside er muligvis fra Tyskland, men det fremgår ikke umiddelbart, ligesom det heller ikke fremgår, hvem der har skrevet indlægget.

Der er ikke noget, der indikerer, at hjemmesiden eller det omtalte indlæg har nogen tilknytning til Danmark, f.eks. ved at personerne bag eller forfatterne til indlægget er fra Danmark, eller at hjemmesiden ligger på en dansk webserver. Vi vil derfor have meget svært ved her i landet at kunne håndhæve et eventuelt forbud over for en sådan hjemmeside.

Det fremgår af bemærkningerne til lovforslaget [beslutningsforslaget], at forslagsstillerne mener, at det kan løses ved, at danske teleselskaber og internetudbydere vil få mulighed for og pligt til at fjerne danske hjemmesider med opskrifter på selvmordsmetoder, hvis de bliver opmærksomme på, at de videreformidler eller oplagrer data herom og ikke straks fjerner dem.

Danske internetudbydere vil ikke kunne gøres ansvarlige for den rene viderefremstilling, det følger af e-handelslovens § 14. Det er imidlertid rigtigt, at de ifølge § 16 vil kunne ifalde et ansvar, hvis de ikke fjerner ulovlige data, som de oplagrer, straks efter at de er blevet opmærksomme på dem.

Det følger endvidere af bemærkningerne til beslutningsforslaget, at danske internetudbydere skal kunne blokere for udenlandske hjemmesider. Selv om noget af det rent teknisk kunne lade sig gøre, så forekommer det efter min opfattelse meget urealistisk, at danske internetudbydere skal kunne blokere for adgangen til alle udenlandske hjemmesider med opskrifter på selvmordsmetoder.

Forslagsstillerne har jo selv i bemærkningerne anført, at en søgning på søgemaskinen Google.com viser en lang række sider med opskrifter på selvmordsmetoder. Der vil således være tale om rigtig mange hjemmesider, der skal blokeres for, ligesom en pligt [hertil vil] skulle pålægges samtlige internetudbydere.

Jeg tvivler også på, hvordan danske internetudbydere skulle kunne sortere i de danske hjemmesider, og i givet fald efter hvilke kriterier de skulle sortere eller eventuelt blokere udenlandske hjemmesider. Et andet praktisk spørgsmål er også, hvordan man overhovedet skal kunne læse og oversætte hjemmesider, der måske er på et helt fremmed sprog. Jeg tror således ikke, det vil være praktisk muligt og derfor heller ikke, at det vil være en løsning, der kan forhindre hjemmesider med selvmordsmetoder.

Da vi ikke effektivt kan gribe ind over for udenlandske hjemmesider ved en ændring af straffelovgivningen, bør vi efter regeringens opfattelse i stedet koncentrere indsatsen om et internationalt samarbejde. ...

... Efter regeringens opfattelse er den mest effektive indsats mod selvmord en bredspektret forebyggende indsats. Der har i de senere år været en række initiativer med henblik på at forebygge selvmord og selvmordsforsøg. Som opfølgning på en handlingsplan fra 1998, som den daværende regering igangsatte, om forebyggelse af selvmordsforsøg og selvmord, er der således iværksat en række initiativer, herunder vidensformidling, netværksarbejde, modelprojekter, forskning og uddannelse. Indsatsen for forebyggelse af selvmordsforsøg og selvmord vil blive videreført, og regeringen overvejer i øjeblikket, hvordan den fremtidige indsats skal tilrettelægges. Samlet set er det regeringens opfattelse, at indsatsen mod selvmord og selvmordsforsøg bør baseres på forebyggelse og ikke på ændringer af straffelovens medvirkensregler. Regeringen kan derfor ikke støtte forslaget. ..."

4.3. Under udvalgsbehandlingen af beslutningsforslaget stillede Folketingets Retsudvalg spørgsmål om bl.a. indsatsen for forebyggelse af selvmord, de tekniske muligheder for at blokere hjemmesider med opfordringer m.v. til selvmord og mulighederne for at anvende initiativerne til bekæmpelse af udbredelsen af børneporno som led i bekæmpelsen af udbredelsen af

selvmordsopskrifter m.v. I justitsministerens besvarelse af 19. maj 2004 af spørgsmålene 2 og 4 af 22. marts 2004 (B 130 - bilag 4) og af spørgsmålene 5, 7 og 8 af 23. marts 2004 (B 130 - bilag 6) anførtes bl.a.:

"Spørgsmål nr. 2:

"Vil ministeren redegøre for regeringens fremtidige indsats for forebyggelse af selvmord?"

Svar:

Justitsministeriet har til brug for besvarelsen af spørgsmålet anmodet Indenrigs- og Sundhedsministeriet om en udtalelse. Indenrigs- og Sundhedsministeriet har oplyst følgende:

"Indsatsen for forebyggelse af selvmordsforsøg og selvmord har været genstand for en forstærket indsats siden 1999.

I august 1998 fremlagde et udvalg under Sundhedsstyrelsen et forslag til handlingsplan til forebyggelse af selvmordsforsøg og selvmord. Forslaget er meget grundigt og gennearbejdet. Det indeholder over 100 anbefalinger, som går fra livsmodsendervisning i folkeskolen over en forstærket indsats i forhold til psykisk syge efter udskrivning fra sygehus til uddannelse af Kriminalforsorgens personale.

Som opfølgning på forslaget til handlingsplan nedsatte socialministeren, sundhedsministeren og undervisningsministeren en referencegruppe til at rådgive og koordinere i forbindelse med en forstærket indsats, samtidig med at der blev afsat 2,4 mio. kr. hertil for i første omgang 1999.

Ved finanslovforhandlingerne for år 2000 blev der bevilget i alt 38,5 mio. kr. til opfølgning af forslaget til handlingsplan med 10,5 mio. kr. for hvert af årene 2000-2002 og 7 mio. kr. for år 2003. Samtlige de bevilgede midler vil være disponeret medio 2004. Midlerne er afsat under Socialministeriets bevillingsramme.

Over de bevilgede midler er efterfølgende afholdt udgifter til følgende aktiviteter

- *Vidensformidling*, fx Nyhedsbrev om selvmordsforebyggelse, hjemmesiden www.selvmordsforebyggelse.dk., foldere til mennesker med selvmordstanke og til efterladte efter selvmord.
- *Netværksarbejde*, fx Nationalt netværk om selvmordsforebyggelse, netværk for modelprojekter, tværfaglige forskningsgrupper.
- *Kortlægninger*, fx af amternes tilbud til personer som har forsøgt selvmord.

- *Modelprojekter.* I alt ca. 30 modelprojekter er igangsat med henblik på erfaringsopsamling, vidensformidling m.v. Projekterne ligger inden for følgende temaer: 1) Opfølgning efter behandling på skadestue eller somatisk afdeling, hvor der ikke er behov for psykiatrisk indlæggelse. 2) Udsatte. 3) Unge kvinder. 4) Ældre. 5) Kvalitetsudvikling af og beskrivelse af eksisterende tiltag.
- *Forskning.* I alt er der igangsat ca. 25 forskningsprojekter inden for følgende temaer: Ældre og selvmord, Børn og unge, Etniske minoriteter, Somatiske sygehuse og kvalitetssikring, Unge pigers og børns paracetamolforgiftninger, De frivillige, Psykiatri og selvmordshandlinger, Evaluering af forebyggelsescentrene.
- *Uddannelse,* fx udvikling af uddannelsesprogrammer for relevante faggrupper, gennemførelse af pilotprojekter på grund-, videre- og efteruddannelsesniveau, udarbejdelse af undervisningsmateriale.

I øjeblikket er videreførelsen af indsatsen vedr. forebyggelse af selvmordsforsøg og selvmord til genstand for overvejelser og drøftelser mellem Socialministeriet, Indenrigs- og Sundhedsministeriet, referencegruppen m.fl., herunder om hvorledes den fortsatte indsats bedst kan tilrettelægges og hvilke aktiviteter, som det især vil være relevant at søge forankret og videreført. Det drejer sig bl.a. om en fortsat videns- og erfaringsformidling, netværksstøtte, uddannelse af relevante faggrupper samt forskning.

..."

"Spørgsmål nr. 4:

"Vil ministeren redegøre for, hvilke tekniske muligheder der findes for at blokere for hjemmesider, som opfordrer til selvmord eller indeholder opskrifter på selvmord?"

Svar:

Justitsministeriet har til brug for besvarelsen af spørgsmålet anmodet Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling om en udtalelse om dette spørgsmål.

Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling har indhentet følgende udtalelse fra IT- og Telestyrelsen:

"Der findes ingen tekniske løsninger, som kan garantere blokering af alle hjemmesider med indhold, der handler om selvmord. Eksisterende tekniske løsninger kan dog blokere for en betydelig del af hjemmesider, der har et uønsket indhold. De eksisterende løsninger deler sig i to kategorier:

- Kommercielle filtrerings- og monitoringsprodukter

- Værktøjer i brugerens browser eller computer.

Sidstnævnte kategori baserer sig på såkaldte "skjulte mærkater", som udarbejdes i henhold til den såkaldte PICS-standard (Platform for Internet Content Selection, jf. www.w3.org). Webmastere skal selv indbygge mærkaterne. Nogle web-browsere kan herefter indstilles til at kontrollere mærkaterne og derigennem blokere uønsket indhold.

De kommercielle løsninger implementeres typisk i it-systemerne hos en internetudbyder og tilbydes som en service over for udbydernes kunder, eller de implementeres i it-systemerne i en virksomheds organisation for at håndhæve en given sikkerhedspolitik.

Generelt påvirkes implementeringen og effektiviteten af en teknisk løsning af den fastlagte politik for, hvad en bruger må. Det er for eksempel relativt enkelt at blokere en internet- eller hjemmeside-adresse, men vanskeligt helt at blokere sider, hvor ordet "selvmord" og sproglige eller grammatiske varianter af ordet optræder. Den første løsning vil normalt blokere for få hjemmesider, mens den anden vil blokere for mange. Tilsvarende vil effektiviteten af løsningen påvirkes af, om brugeren som udgangspunkt intet må, eller om brugeren som udgangspunkt må alt.

Blokering af sider og indhold er baseret på automatisk filtrering og foretages eksempelvis på tekstindhold, billed-/medieindhold og på internet-adresse niveau. Krypteret indhold kan normalt ikke filtreres. Det betyder, at sider, der sendes til brugeren via en såkaldt "sikker hjemmeside" (krypteret ved brug af https-protokollen), ikke vil blive filtreret. Dog vil brugerens forsøg på at tilgå sider, der sendes via en "sikker hjemmeside", kunne blokeres.

Der er en række forhold, som kan vanskeliggøre og forringe effektiviteten af filtreringsløsningerne, herunder:

- Bruges (f.eks. større børns) mulighed for at ændre konfigurationen af filtre
- Anvendelse af alternativt programmel på brugerens computer, herunder alternative protokoller
- Kryptering af indhold via "sikre hjemmesider"
- Sprog
- Indscannede/fotograferede dokumenter
- Falske positiver, eksempelvis hjemmesider med psykologisk kriserådgivning, historisk indhold, forskningsrelateret indhold osv.

En teknisk løsning bør derfor i givet fald aldrig stå alene, men bør suppleres med råd og vejledning til børn og unge om brug af internettet.

Filtrering af indhold af internetudbydere på internettet kan opfattes som et forsøg på censur og dermed stille spørgsmål ved internetudbydernes ansvar for den enkelte

borgers ret til at udtrykke sig frit. I den forbindelse vil Videnskabsministeriet tage initiativ til en møderække med internetudbydere med henblik på at iværksætte udarbejdelsen af et branchekodeks vedrørende internetudbydernes ansvar for yt-ringsfrihed [sml. herved pkt. 7.7 nedenfor]."

Som det fremgår af IT- og Telestyrelsens oplysninger, vil det være vanskeligt at opnå en blokering af visse hjemmesider uden samtidig at risikere at blokere for en stor mængde materiale med et anerkendelsesværdigt formål. En blokering vil f.eks. kunne medføre, at Sundhedsstyrelsens hjemmeside www.selvmondsforebyggelse.dk vil blive blokeret.

Det vil desuden være meget vanskeligt at opstille de kriterier, en eventuel blokering skal fungere efter. Den hjemmeside, der er udleveret en kopi af til Retsudvalget (B 130 - bilag 1 (internt)), er for eksempel ikke en hjemmeside, der udelukkende indeholder anvisninger på selvmord, men en hjemmeside, hvor enhver kan skrive et indlæg. Hjemmesiden indeholder således hundredvis af andre indlæg, der ikke vedrører selvmord."

"Spørgsmål 5:

"Vil ministeren indhente en udtalelse fra Amtsrådsforeningen vedrørende amternes indsats i forbindelse med forebyggelse af selvmord?"

Svar:

Justitsministeriet har indhentet en udtalelse fra Amtsrådsforeningen, der har oplyst, at foreningen i anledning af Justitsministeriets anmodning har foretaget en høring af amterne. 12 amter har afgivet høringssvar.

Amtsrådsforeningen konkluderer i sin udtalelse følgende:

"Sammenfattende kan det konkluderes, at 10 [11] ud af de 11 [12] amter, der har svaret inden for tidsfristen har forskellige tiltag vedrørende forebyggelse af selvmord. Forebyggelsesindsatserne spænder fra forskellige projektarbejder med fokus på forebyggelse af selvmord til etablering af forskellige rådgivningstilbud til selvmordstruede og sorggrupper for efterladte pårørende.

En overvejende del af amterne har sammensat tværfaglige teams med henblik på efterbehandling, rådgivning og støtte til personer der indlægges efter selvmordsforsøg. Endvidere har de fleste amter udarbejdet og distribueret informations- og oplysningsmateriale, ligesom de fleste amter afholder temadage og kurser om emnet med henblik på uddannelse og vidensdeling for det tværfaglige personale, der er i berøring med målgruppen. Det er kendetegnende for arbejdet med forebyggelse af selvmord, at der er udpræget samarbejde på tværs af faggrupper og mellem amterne og frivillige organisationer.

Et enkelt amt har svaret, at der ikke findes særlige forebyggelsestiltag på området."
..."

"Spørgsmål nr. 7:

"Ministeren bedes i punktform redegøre for indsatsen mod udbredelse af børneporno, herunder
- såvel lovgivningsmæssigt som på anden vis, herunder i forhold til IT-branchen
- såvel nationalt som i internationalt regi."

Svar:

1. ...

2. Retsplejelovens regler om indgreb i meddelelseshemmeligheden finder anvendelse i sager om børnepornografi, idet straffelovens § 235 er omfattet af retsplejelovens § 781, stk. 1, nr. 3. Politiet har således mulighed for telefonaflytning og adgang til teleoplysninger, hvis der er bestemte grunde til at antage, at der på den pågældende måde gives meddelelser eller foretages forsendelser til eller fra en mistænkt, og indgrebet må antages at være af afgørende betydning for efterforskningen af sager om børnepornografi.

Efter retsplejelovens § 786, stk. 1, påhviler det postvirksomheder og udbydere af telenet og teletjenester at bistå politiet ved gennemførelsen af indgreb i meddelelseshemmeligheden, herunder ved at etablere aflytning af telefonsamtaler mv., ved at give de i § 780, stk. 1, nr. 3 og 4, nævnte oplysninger samt ved at tilbageholde og udlevere forsendelser mv.

Derudover blev der ved lov nr. 378 af 6. juni 2002 om ændring af straffeloven, retsplejeloven, lov om konkurrence- og forbrugerforhold på telemarkedet, våbenloven samt lov om udlevering af lovovertrædere til Finland, Island, Norge og Sverige (Gennemførelse af FN-konventionen til bekæmpelse af finansiering af terrorisme, gennemførelser af FN's Sikkerhedsråds resolution nr. 1373 (2001) samt øvrige initiativer til bekæmpelse af terrorisme mv.) indsat en bestemmelse i retsplejelovens § 786, stk. 4, hvorefter det påhviler udbydere af telenet eller teletjenester at foretage registrering og opbevaring i 1 år af oplysninger om teletrafik til brug for efterforskning og retsforfølgning af strafbare forhold.

3. For så vidt angår konkrete initiativer i relation til efterforskning og strafforfølgning af sager om børnepornografi og anden IT-kriminalitet kan Justitsministeriet oplyse, at der i overensstemmelse med flerårsaftalen om politiets bevillingsmæssige forhold 2000-2003 og Rigspolitechefens udmøntningsplan i tilknytning til flerårsaftalen blev afsat 14 årsværk med henblik på en forstærket indsats over for både udbredelse af børnepornografi på internettet og andre former for IT-kriminalitet.

Rigspolitechefen har herom nærmere oplyst følgende:

"De 14 polititjenestemænd gennemgik i 2002 en særlig uddannelse, som var etableret af Politiskolen med en ekstern udbyder. Målet med uddannelsen var primært at sætte deltagerne i stand til selvstændigt og i samarbejde med andre at efterforske IT-kriminalitet, herunder i forbindelse med udbredelsen af børnepornografi, hacking og E-handel, og at give deltagerne forståelse for såvel kompleksitet i relation til omfang og udbredelse af IT-kriminalitet som den relevante lovgivning på området. Endvidere tog uddannelsen sigte på at tilvejebringe deltagerne den nødvendige tekniske viden med henblik på efterforskningen af IT-kriminalitet.

De 14 polititjenestemænd, der var blevet udtaget og havde gennemført den særlige uddannelse, blev efterfølgende stationeret ved Rigspolitiet og i fire af landets syv politiregioner. Det er i den forbindelse forudsat, at de pågældende polititjenestemænd primært skal beskæftige sig med IT-kriminalitet, og at politikredse, der ikke råder over særligt uddannede medarbejdere, kan søge assistance fra Rigspolitiet eller en af de politikredse, hvor de særligt uddannede medarbejdere er stationeret.

De politikredse, hvor de særlige IT-efterforskere er placeret, har fået leveret særligt udstyr til brug for IT-efterforskningen, herunder computerudstyr og programmer. Endvidere er ansøgninger fra IT-efterforskerne om opgradering og yderligere udstyr mv. løbende imødekommet.

Med virkning fra den 1. maj 2003 blev Rigspolitiets EDB-support og IT-støtteenhed lagt sammen som én enhed med betegnelsen IT-sektionen, der organisatorisk henhører under Rigspolitiets Politiafdeling, Kriminalteknisk Afdeling og Rejsehold.

IT-sektionen har for tiden 20 medarbejdere, der yder bistand med henblik på ransagning i IT-miljøer, datasikring fra computere, data-analyse, herunder af slettede filer og anden skjult information, åbning af password-beskyttede filer samt undersøgelse af mobiltelefoner, organisere og telefax-udstyr. Desuden yder IT-sektionen efterforskningsmæssig bistand mv. i forbindelse med internet-relateret kriminalitet og andre former for IT-kriminalitet.

Medarbejderne ved Rigspolitiets IT-sektion deltager løbende i kurser mv. på højere læreanstalter, i private firmaer og hos eksterne samarbejdspartnere, herunder Teknologirådet, Dansk Industri, finansielle institutioner mv. På internationalt plan deltager IT-sektionens medarbejdere ligeledes i kurser, der gennemføres af Interpol, Europol og internationale kursusudbydere.

Internet-relaterede efterforskninger indledes typisk på baggrund af henvendelser fra udenlandske politimyndigheder, nationale eller internationale samarbejdspartnere, borgerhenvendelser via internettet eller andre konkrete anmeldelser.

Bliver en henvendelse modtaget af Rigspolitiets IT-sektion, foretages en vurdering af henvendelsen, herunder karakteren af det materiale, der danner grundlag for henvendelsen. I mange tilfælde fører vurderingen til, at henvendelsen alene må be-

tragtes som en generel forespørgsel. Vurderer IT-sektionen imidlertid, at der kan være grundlag for at iværksætte en konkret efterforskning, sendes sagen til den relevante politikreds, idet IT-sektionen træffer de nødvendige foranstaltninger til brug for efterforskninger herunder med henblik på identificering af gerningssted og det strafbare forholds karakter."

4. Endelig har regeringen med en handlingsplan om bekæmpelse af seksuelt misbrug af børn fra august 2003 sigtet mod at fastholde fokus og sikre en fortsat styrkelse af indsatsen mod seksuelt misbrug af børn. Handlingsplanen er tidligere sendt til Retsudvalget."

"Spørgsmål nr. 8:

"Ministeren bedes i fortsættelse af forrige spørgsmål punkt for punkt redegøre for, om de omhandlede initiativer m.v. kan anvendes i forhold til bekæmpelse af udbredelsen af selvmordsopskrifter m.v."

Svar:

Børnepornografi er kriminaliseret i en lang række lande, og der er i dag et omfattende internationalt samarbejde om bekæmpelse af børnepornografi. Det er ikke tilfældet for så vidt angår opfordringer til selvmord, der udbredes via internettet.

De foranstaltninger, der er iværksat af Rigspolitechefen, jf. besvarelsen af spørgsmål nr. 7, vil efter omstændighederne kunne finde anvendelse i forbindelse med bekæmpelse af alle former for IT-kriminalitet, herunder internet-relateret kriminalitet.

Det må imidlertid forventes, at det i praksis vil vanskeliggøre samarbejdet med udenlandske retshåndhavende myndigheder som led i efterforskningen og retsforfølgningen af strafbare forhold, hvis de relevante forhold ikke er strafbare i det land, der skal yde bistand i forbindelse med efterforskningen eller retsforfølgningen."

4.4. Folketingets Retsudvalg afgav den 24. august 2004 beretning over beslutningsforslaget. Heri tilsluttede Retsudvalget sig, at Straffelovrådet blev anmodet om at vurdere spørgsmålet om, hvorvidt og i givet fald på hvilken måde der burde gennemføres en videregående kriminalisering af opfordringer m.v. til at begå selvmord.

Kapitel 5

Fremmed ret

5.1. Som led i overvejelserne om at kriminalisere generelle opfordringer til selvmord m.v. er Straffelovrådet anmodet om at inddrage relevant lovgivning i andre lande. Rådet har på den baggrund modtaget udtalelser om retstilstanden i følgende lande: Cypern, England, Finland, Frankrig, Holland, Irland, Island, Italien, Litauen, Luxembourg, Norge, Portugal, Spanien, Sverige og Tyskland. De enkelte landes svar er gengivet i bilag 1 til Straffelovrådets betænkning om kriminalisering af generelle opfordringer til selvmord m.v.

5.2. Sammenfattende fremgår det, at ingen lande har kriminaliseret forsøg på at begå selvmord. I nogle lande er medvirken til selvmord af den grund heller ikke kriminaliseret, sml. Finland, Luxembourg og Sverige. Nogle lande har kriminaliseret medvirken eller visse former for kvalificeret medvirken til, at bestemte personer eller grupper af personer begår selvmord, sml. Cypern, England, Frankrig, Holland, Irland, Island, Italien, Litauen, Norge, Portugal, Spanien, og Tyskland. Lægers medvirken til selvmord er i hollandsk ret under visse betingelser undtaget fra det strafbare område. Strafansvaret er i de fleste tilfælde betinget af, at den udviste medvirken har ført til selvmord eller selvmordsforsøg. Enkelte lande har herudover kriminaliseret generelle opfordringer m.v. til selvmord samt propaganda for og anvisninger på selvmordsmetoder, sml. Frankrig og Portugal. Også Norge har i den norske straffelov regler, der vil kunne anvendes over for offentligt fremsatte opfordringer til at begå selvmord.

5.3. Direkte eller indirekte opfordring eller provokation til selvmord er strafbar efter fransk ret, sml. artikel 223-13 i den franske straffelov. Propaganda m.v. for selvmordsmetoder straffes med fængsel indtil 3 år samt en bøde på op til 45.000 euro, sml. den franske straffelovs artikel 223-14. Bestemmelsen omfatter også opfordringer m.v., der fremsættes via internettet. Herom og om bestemmelsens anvendelse i øvrigt er over for Straffelovrådet oplyst følgende af de franske myndigheder, sml. bilag 1:

”I henhold til artikel 223-13 straffes den kriminelle forseelse at tilskynde til selvmord med indtil tre års fængsel og en bøde på 45.000 euro, når tilskyndelsen fører til selvmord eller forsøg på selvmord. Efter artikel 223-14 i loven, som blev vedtaget den 31. december 1987, er det også strafbart at reklamere eller propagandere for metoder, produkter eller genstande, der anbefales som middel til at begå selvmord med. For at artikel 223-14 kan finde anvendelse, kræves det blot, at nogen udsættes (”[is] faced with”) for propaganda eller reklame, uanset på hvilken måde, mens der ikke stilles krav om et konkret resultat i form af et selvmord eller et forsøg på selvmord. Artikel 223-14 omhandler et strafbart forhold, hvortil der ikke kræves opnåelse af et bestemt resultat. Ifølge artikel 223-13 straffes tilskyndelsen

derimod kun, hvis den fører til et konkret resultat i form af et selvmord eller forsøg på selvmord. Endvidere må en reklame for en bog om selvmordsmetoder betragtes og dermed straffes som en reklame for disse metoder. Dette er fortsat holdningen ved de franske domstole, f.eks. appelrettens dom i Paris den 18. januar 2001. Ifølge artikel 223-15 straffes den kriminelle forseelse på samme måde, hvis den begås via medierne. Internettet kan betragtes som et potentielt medie for tilskyndelse lige som de skriftlige medier, radio og fjernsyn.

...

Internettet er således omfattet af artiklerne 223-14 og 223-15, og udbredelse via internettet af selvmordsmetoder eller udbydelse af genstande, der anbefales som et middel til at begå selvmord med, straffes i henhold til lovgivningen. Ved en sådan forseelse, der begås via internettet, består vanskeligheden i at fastlægge ansvaret. For hvem er ansvarlig for forseelsen? Er det kun den person, der udbreder det ulovlige indhold, eller værten ["hosten"], som stillede hjemmesiden til rådighed for personen ... De franske domstole har besluttet at tvinge værten ["hosten"] til at bevise, at han regelmæssigt har kontrolleret indholdet af det pågældende websted. Værten ["hosten"], som tilbyder reklameplads, er underlagt de samme forpligtelser og vil være ansvarlig i og med, at han er vært ["host"] for ulovlig reklame. Problemet er, at webstederne altid har link til andre websteder, som igen har link til andre osv. ... Spørgsmålet om, hvor langt værtens ["hostens"] ansvar går, skal rejses og afklares gennem domstolspraksis.

...

Spørgsmålet om at gribe ind over for en udenlandsk hjemmeside, som bringer produkter, metoder eller genstande til at begå selvmord med til offentlighedens kendskab, understreger, hvor begrænsede den franske dommers beføjelser er. De franske domstole anser sig for kompetente, selv om webstedet eller "fournisseur d'hébergement" (udbyderen af webstedet) ikke befinder sig i Frankrig, da vi ellers vil blive udsat for udflytning til lande, hvor lovgivningen er mindre restriktiv. Den franske domstolspraksis definerer, hvilke forpligtelser udbyderen af webstedet har i forbindelse med webstedet og indholdet af dette. Dette har ført til et generelt tilsyn med, hvad der udbredes på webstedet. De franske domstole dømmer også udbyderne, når der f.eks. sælges ulovlige produkter eller genstande på hjemmesiden. Ikke desto mindre har dommeren ikke beføjelse til at lukke det udenlandske websted eller indlede undersøgelse af det. Den eneste mulighed består i at advare de udenlandske myndigheder om, hvad der foregår på webstedet. Det problem, som retssystemet står overfor med internettet, er behovet for hurtig reaktion. Alle og enhver har adgang til det ulovlige indhold, og det er nødvendigt, at udbredelsen standses hurtigt. Den franske strafferetspleje indeholder mulighed for klageren for at vælge at lade sagen foregå som hastesag med henblik på, at der træffes midlertidige forholdsregler. Denne fremgangsmåde synes at være egnet til internet-spørgsmål, fordi den foregår hurtigt. Dommeren kan også afsige kendelse om standsning af den ulovlige udbredelse for at afbryde den strafbare handling.

...

Disse artikler blev indført i fransk strafferet efter offentliggørelsen af "Suicide mode d'emploi" ["Selvmord – en brugervejledning"], en bog fra 1982 skrevet af Claude Guillon og Yves Le Bonnac, som omhandler metoder og produkter til at

begå selvmord med. Tidligere var det ikke muligt at straffe tilskyndelse til selvmord, for eftersom selvmord ikke i sig selv kan straffes i henhold til lovgivningen, kunne ansvar for medskyldighed ikke gøres gældende. Dette var en mangel i fransk strafferet. Da kriminalretten i Paris fik indbragt en klage over bogen, var den derfor tvunget til at afvise den. Eftersom selvmord ikke er omfattet af fransk strafferet, skal medskyldighed for at kunne straffes være forbundet med en dadelværdig gerning. Den franske nationalforsamling vedtog en lov den 31. december 1987, der straffer tilskyndelse til selvmord. Artikel 223-15 er også en reaktion på denne bog med henblik på at undgå sådanne strafbare forhold. Genudgivelsen af bogen "Suicide mode d'emploi" gav således kriminalretten i Paris anledning til at dømme forfatterne, idet den fandt, at kapitel 10 udgjorde en reklame, som var forbudt i henhold til artiklerne 223-14 og 223-15 i den franske straffelov. (Den store underret i Paris, den 11. april 1995).

...

Konflikten mellem ytringsfrihed og artiklerne 223-13 og 223-14 er forbundet med de begrænsninger, ytringsfriheden er underlagt i den franske lovgivning. Den medielov, der blev vedtaget i 1881, understreger, at ytringsfriheden ikke er total og skal begrænses. Ytringsfriheden er da også begrænset af retten til privatlivets fred eller f.eks. offentlig ærekrænkelser. Der foregår tydeligvis en debat om omfanget af ytringsfriheden, men det fremgår ikke desto mindre klart af den franske lovgivning, at ytringsfriheden ikke er et gyldigt argument for at tillade tilskyndelse til selvmord."

5.4. Bestemmelser, der kriminaliserer reklame for og anvisninger på selvmordsmetoder m.v., findes også i portugisisk ret. Således er det i den portugisiske straffelovs artikel 139 fastsat, at enhver form for markedsføring af eller reklame for produkter, genstande eller anvisninger på selvmordsmetoder straffes med fængsel indtil 2 år eller indtil 240 dagbøder.

5.5. I Norge er det strafbart offentligt at fremsætte opfordringer til selvmord, da den norske straffelovs § 140 om offentlig opfordring til iværksættelse m.v. af en strafbar handling i bestemmelsens 2. stk. sidestiller handlinger, som det er strafbart at forlede eller tilskynde til, med strafbare handlinger. Således følger det af § 140, at "[d]en, som offentlig opfordrer eller tilskynder til Iværksættelsen af en strafbar Handling eller forherliger en saadan eller tilbyder at udføre eller bistaa ved Udførelsen af en saadan, eller som medvirker til Opfordringen, Tilskyndelsen, Forherligelsen eller Tilbudet, straffes med Bøder eller med Hefte eller Fængsel indtil 8 Aar, dog i intet Tilfælde med højere Frihedsstraf end to Tredjedele af den højeste for Handlingen selv anvendelige. Lige med strafbare Handlinger regnes her Handlinger, til hvis Foretagelse det er strafbart at forlede eller tilskynde." Straffelovkommissionen har i 2002 foreslået bestemmelsen i § 140, stk. 2, ophævet med henvisning til, at "straffebudet [rekker] ... for langt, både i forhold til ytringsfriheten og i forhold til kommissionens generelle principper om at det bør vises tilbageholdenhed med bruk av straff ...", sml. NOU 2002: 4, s. 399.

5.6. Efter de oplysninger, Straffelovrådet har modtaget, foreligger der ingen fransk, norsk eller portugisisk retspraksis om straf for offentliggørelse af selvmordsmetoder på internettet. I det franske høringssvar er det oplyst, at artikel 223-14 har fundet anvendelse i et tilfælde, hvor en ansvarshavende redaktør ("directeur de publication d'un journal") havde ladet offentliggøre en avisartikel med omtale af ("reklame for") en bog, der i form af en selvmordsguide anbefalede en række selvmordsmetoder, og gav oplysning om en internetadresse, hvor den nærmeste forening, der havde til formål at forsvare retten til at dø, kunne findes. Dommen er gengivet i bilag 1 under afsnittet om Frankrig.

5.7. Af en række af de høringssvar, Straffelovrådet har modtaget, fremgår det, at der er og påtænkes iværksat forskellige initiativer med henblik på at forebygge selvmord og selvmordsforsøg, herunder blandt børn og unge. Blandt initiativerne kan nævnes handlingsplaner, vidensformidling m.v. og etablering af kontaktfora med deltagelse af internetudbydere. Sml. bl.a. høringssvarene fra England, Norge og Sverige i bilag 1.

Kapitel 6

Den Europæiske Menneskerettighedskonvention

6.1. Retten til liv (artikel 2)

6.1.1. Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har i *Pretty mod Storbritannien*, dom af 29. april 2002, fastslået, at artikel 2 om retten til liv ikke omfatter en "ret til at dø".

Uanset der ikke foreligger domme herom, antages det, at artikel 2 ikke indebærer pligt for staten til at modvirke, at folk begår selvmord.

6.2. Retten til ytringsfrihed, herunder retten til at modtage information (artikel 10)

6.2.1. Efter artikel 10 i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention har enhver ret til ytringsfrihed. Det fremgår udtrykkeligt af bestemmelsen, at retten til ytringsfrihed omfatter meningsfrihed og frihed til at modtage eller meddele oplysninger eller tanker uden indblanding fra offentlig myndighed og uden hensyn til landegrænser. Det antages, at retten til ytringsfrihed også omfatter ytringer på internettet.

Ifølge bestemmelsens stk. 2 kan udøvelsen af ytringsfriheden underkastes sådanne formaliteter, betingelser, restriktioner eller straffebestemmelser, som er foreskrevet ved lov og er nødvendige i et demokratisk samfund af hensyn til den nationale sikkerhed, territorial integritet eller offentlig tryghed, for at forebygge uorden eller forbrydelse, for at beskytte sundheden eller sædeligheden, for at beskytte andres gode navn og rygte eller rettigheder, for at forhindre udspredelse af fortrolige oplysninger eller for at sikre domsmagtens autoritet og upartiskhed.

Et indgreb i retten til ytringsfrihed kan således anses for at være i overensstemmelse med konventionens artikel 10, hvis det opfylder tre betingelser: Indgrebet skal være foreskrevet ved lov, det skal varetage et eller flere af de hensyn, der er opregnet i stk. 2, og det skal være nødvendigt i et demokratisk samfund. Sidstnævnte kriterium indebærer et proportionalitetskrav, hvorefter indgrebets intensitet skal stå i rimeligt forhold til det angivne formål.

6.2.2. Staterne har som udgangspunkt en vid skønsmargin, når der er tale om moralske spørgsmål ["morals"]. Det følger bl.a. af *Open Door and Dublin Well Woman mod Irland*, dom af 29. oktober 1992 (pr. 68), der omhandlede et af de irske domstole nedlagt forbud mod organisationers og to personers rådgivning om foretagelse af abort i Storbritannien. Det var forbudt at få foretaget abort i Irland, hvorimod det ikke var forbudt at rejse til udlandet for at

få foretaget aborten. Uanset den vide skønsmargin anså Menneskerettighedsdomstolen dog det nedlagte forbud for at være i strid med artikel 10, også for så vidt angik to kvinder, der havde klaget over indgreb i deres ret til at modtage informationen. Menneskerettighedsdomstolen fandt ikke, at indgrebet var nødvendigt i et demokratisk samfund på grund af forbuddets absolutte karakter, fordi informationerne var tilgængelige ad anden vej, og fordi rådgiverne ikke opfordrede eller opmuntrede kvinder til at få foretaget abort (pr. 72-80).

6.3. Indgreb i retten til at meddele ytringer

6.3.1. Pålæggelse af straf for at fremsætte generelle opfordringer til selvmord eller for at ”propagandere” for selvmord vil udgøre et indgreb i retten til at meddele ytringer. Det vil derfor være afgørende for det konkrete indgrebs lovlighed, at de ovenfor nævnte betingelser i artikel 10, stk. 2, er opfyldt.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol ses ikke at have truffet afgørelser om den foreliggende problemstilling.

6.3.2. En kriminalisering af generelle opfordringer til selvmord eller ”propaganda” for selvmord, som har til formål at imødegå selvmord, især blandt børn og unge, vil kunne anses for at varetage hensynet til offentlig tryghed og til beskyttelse af sundheden eller sædeligheden. Henset hertil samt til den relativt vide skønsmargin, der er overladt til staterne i spørgsmål af moralsk karakter, må det antages, at en sådan kriminalisering vil kunne opfylde proportionalitetskravet.

6.3.3. Derimod vil en kriminalisering af at udsende ”opskrifter” på selvmord eller generelle informationer om selvmord ikke opfylde proportionalitetskravet, jf. herved *Open Door and Dublin Well Woman mod Irland*, hvor Menneskerettighedsdomstolen bl.a. lagde vægt på, at den rådgivning, der var nedlagt forbud imod, ikke opfordrede eller opmuntrede de pågældende kvinder til abort, men alene informerede om mulighederne for abort i udlandet (pr. 75), hvorfor artikel 10 var krænket.

6.4. Indgreb i retten til at modtage ytringer

6.4.1. Som nævnt omfatter retten til ytringsfrihed også retten til at modtage ytringer (informationsfrihed). Det indebærer, at myndighederne som udgangspunkt ikke kan hindre en person i at modtage oplysninger, som andre personer ønsker at give den pågældende.

Håndhævelse af et forbud mod generelle opfordringer til eller ”propagandering” for selvmord i den forstand, at hjemmesider indeholdende ytringer, der har givet anledning til en straffedom, lukkes, giver ikke anledning til overvejelser ud over det under pkt. 6.2 anførte.

6.4.2. Derimod vil (en lovmæssig pligt til) indsættelse af egentlige filtre, som blokerer adgangen til bestemte hjemmesider eller til hjemmesider med et bestemt indhold, give anledning til selvstændige overvejelser om omfanget af adgangen til indgreb i retten til informationsfrihed.

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol ses ikke at have truffet afgørelser om indgreb i form af (en lovmæssig pligt til) installation af filtre.

Bortfiltrering af hjemmesider, der indeholder (ulovlige) generelle opfordringer til eller ”propagandering” for selvmord, må antages at varetage hensynet til offentlig tryghed og til beskyttelse af sundheden eller sædeligheden og opfylde proportionalitetskravet.

Derimod må det antages, at hvis filtreringen – foruden (ulovlige) generelle opfordringer til eller ”propagandering” for selvmord – blokerer for, at personer, der konkret søger efter såkaldte ”opskrifter” på selvmord, eller for, at andre personer, der søger generelle informationer om selvmord, kan få adgang til lovlige og/eller saglige informationer om emnet – f.eks. hjemmesider om forebyggelse af selvmord – vil filtreringen ikke være proportional med formålet.

Kapitel 7

Tekniske muligheder for at blokere for hjemmesider med uønskede ytringer

7.1. Informationsstrømme på internettet

Internettet er en samling af individuelle, autonome netværk af computere (servere), der er koblet sammen i et stort net. Opbygningen af internettet sikrer, at der er adgang til data/information, uanset hvor en bruger befinder sig, blot der er adgang til et af disse netværk. Den enkelte bruger, der efterspørger information på internettet, vil ofte ikke mærke, om informationen hentes fra et lokalt netværk eller hentes på den anden side af jorden. Når information gøres tilgængelig på internettet, sker dette som hovedregel via en ISP (Internet Service Provider), der stiller serverplads til rådighed for sine kunder. Denne ISP sikrer via samarbejdsaftaler med andre ISP'er, at vilkårlige brugere har adgang til informationen via internettet.

Det er billigt og let at stille information til rådighed på internettet. Ved oprettelsen af et internetabonnement hos en ISP følger der typisk serverplads med, der giver brugeren mulighed for at oprette sin egen hjemmeside. Via hjemmesiden kan brugeren frit stille information til rådighed for alle, der benytter internettet. Hos visse serviceudbydere på nettet er det ligeledes muligt gratis (og anonymt) at oprette hjemmesider.

Den bruger, der efterspørger informationen, modtager denne via sin egen ISP. Hvis der er tale om information fra et andet land, f.eks. USA, er der en lang række indfaldsveje til Danmark. Hovedparten af den internationale trafik, herunder den transatlantiske trafik, går dog igennem såkaldte Backbones, der udgør internettets hovedtrafikåre. De større ISP'er er koblet direkte til disse Backbones, hvilket giver en hurtig trafik til selskabets kunder. Mindre danske ISP'er sikrer ved samarbejdsaftaler med de større ISP'er, at de kan modtage og sende international trafik.

I Danmark er der indgået et samarbejde mellem en række af de danske ISP'er om at benytte et fælles sammenkoblingspunkt til trafik mellem en dansk afsender og en dansk modtager. Betegnelsen for dette sammenkoblingspunkt er DIX (Danish Internet eXchange). Sammenkoblingspunktet sikrer, at dansk trafik hurtigt kan gå direkte fra en tilsluttet dansk ISP til en anden. Eksisterede DIX ikke som centralt samlingspunkt, kunne dansk trafik afhængigt af de individuelle aftaler mellem ISP'erne være tvunget til at gå en omvej ud af landet, før den ender hos rette modtager.

7.2. Filtrering af internetsider

Det er muligt at filtrere adgangen til bestemte internetsider eller en bestemt type uønsket indhold på internettet ved brug af filtreringsværktøjer. Filtreringsværktøjerne (eller blot internetfiltre) benyttes af forældre, der ønsker at forhindre børns adgang til hjemmesider med pornografisk og andet uønsket indhold. Visse virksomheder benytter internetfiltre for at forhindre, at medarbejdere i arbejdstiden besøger hjemmesider med særligt indhold, f.eks. spillesider eller jobdatabaser. Enkelte danske biblioteker har etableret filtrering af internettrafikken for at skærme bibliotekets brugere mod pornografiske hjemmesider.

7.2.1. Filtreringsteknologier

Filtreringsteknologierne kan opdeles i fire grupper:

- URL-blokering (blokering af hjemmesideadresser)
- Filtrering på nøgleord
- Intelligent indholdsanalyse af henholdsvis billeder og tekst
- Mærkningsteknologi

De forskellige teknologier kan benyttes individuelt eller i forening. Teknologierne anvendes typisk i forening.

Ved *URL-blokering* sker der en matchning af den hjemmeside, brugeren efterspørger, med en fastlagt liste over hjemmesider med uønsket indhold. Befinder den efterspurgte hjemmeside sig på listen, afvises den af filtreringssoftwaren. Listen fastsættes af filterproducenten, men kan suppleres eller redigeres af brugeren.

Filtrering på nøgleord sker ved, at de enkelte hjemmesider analyseres for indhold af bestemte uønskede nøgleord, der er fastsat på en liste, f.eks. sex. I lighed med URL-blokering er indholdet af listen fastsat af filterproducenten, men kan suppleres eller redigeres af brugeren.

Ved *intelligent indholdsanalyse* af tekst forsøges det at opnå en semantisk forståelse af hjemmesidens tekstuelle indhold. Denne teknologi er mere avanceret end den blotte filtrering på nøgleord, da eksistensen af et bestemt nøgleord i sig selv ikke er tilstrækkeligt til at blokere hjemmesiden. Indholdsanalysen undersøger, om et eller flere nøgleord indgår i en bestemt (uønsket) sammenhæng, inden filtreringssoftwaret blokerer siden. Ved intelligent indholdsana-

lyse af billeder foretages en analyse på baggrund af kendt viden om mønstre, farver m.m. med henblik på, at f.eks. pornografiske billeder kan genkendes og blokeres.

Mærkningsteknologi baseres på, at websidens ophavsmand foretager en mærkning (kategorisering) af hjemmesiden. Når brugeren efterspørger hjemmesiden, afgør filterproduktet på baggrund af den af ophavsmanden angivne kategorisering, om siden skal gøres tilgængelig. Denne teknologi forudsætter, at ophavsmanden medvirker med (korrekt) kategorisering af indholdet på sin hjemmeside.

Der er forskel i filterprodukternes håndtering af hjemmesider med uønsket indhold. Visse filterprodukter hindrer adgangen til en hjemmeside i sin helhed, andre blokerer alene adgangen til de uønskede dele. Der er ligeledes forskel på, om filterproduktet eksplicit gør brugeren opmærksom på, at en side er blokeret, eller om brugeren blot oplever, at den ønskede internetadresse ikke er tilgængelig eller ikke eksisterer.

For at virke effektivt skal filterprodukterne ikke kun blokere for almindelige hjemmesider på WWW-plattformen, men også kunne håndtere en række andre teknologier, der benyttes til at kommunikere billede og tekstmateriale. Teknologierne omfatter bl.a. chat-rooms, Instant Messaging, FTP-servere og nyhedsgrupper. Filtrering af disse teknologier indebærer en række særskilte udfordringer, der dog ikke vil blive behandlet yderligere.

7.2.2. Filtrering af e-mail

De seneste år er det blevet mere og mere udbredt for private og virksomheder at foretage filtrering af ind- og udgående e-mails. Filtrering af e-mail anvendes typisk for at forhindre spredning af mails, der indeholder sikkerhedstrusler f.eks. i form af vira, men der sker også en stigende filtrering af spam-mails (uopfordrede henvendelser, der ofte har et kommercielt indhold). 90 pct. af alle danske virksomheder benyttede i 2004 virusfiltre på deres internettrafik, og 34 pct. benyttede spam-filtre. Visse virksomheder benytter filtrering af e-mail til overvågning af medarbejderes e-mailkorrespondance.

Filtrering af e-mails sker efter principper svarende til dem, der benyttes til at foretage filtrering af websider. Ved filtrering af spam sker der en matchning i forhold til databaser med adresser, der tidligere er benyttet til afsendelse af e-mails. Der kan herudover foretages en indholdsanalyse af mailen, således at brug af visse ord eller kombinationer heraf resulterer i en blokering.

7.3. Producentens valg af parametre for filtrering

Filterprodukterne udbydes af private virksomheder på et kommercielt marked. De enkelte filterprodukters præcise teknologi til filtrering, f.eks. algoritmer til billed- og tekstanalyse, er et konkurrenceparameter og derfor ikke offentligt tilgængelige. Brugeren må som følge heraf i vidt omfang forlade sig på producentens vurdering af informationerne på internettet.

Forskellen mellem ønsket og uønsket information vil i vidt omfang være et spørgsmål om værdier og moralnormer. Hvad der er krænkende for en person eller en brugergruppe, er ikke nødvendigvis krænkende for en anden. Det er filterproducenten, der tager stilling til, hvilke hjemmesider der skal kategoriseres, og på hvilket niveau dette skal ske. I denne forbindelse foretager producenten en række moralske og etiske valg. Tilsvarende sker i forbindelse med udviklingen og valg af de algoritmer, der danner baggrund for analysen af tekst og billeder. Producentens valg vedrører også balancen mellem at sikre, at mest muligt uønsket indhold blokeres, og at mindst muligt gavnligt indhold fejlkategoriseres med blokering til følge. Selv om brugeren har mulighed for at foretage individuelle indstillinger af produktet, er det filterproducentens grundlæggende valg, der er bestemmende for filtrets funktion og virke. Det skal holdes for øje, at de mest udbredte filterprodukter er produceret i en anden kultur end den danske, hvilket kan betyde, at der ikke nødvendigvis er overensstemmelse med de normer og værdier, der danner baggrund for filterproduktet, og de normer og værdier, en dansk bruger har.

Den teknologi, der benyttes i filterprodukterne, forsøger i vidt omfang at efterligne menneskets måde at vurdere information på og derved at etablere en form for kunstig intelligens. Det synes dog ikke muligt for teknologien at efterligne den menneskelige hjernes evne til at sammenstille information og foretage en skønsømmæssig vurdering af denne. Filterproduktets screening af information på internettet vil derfor altid være udtryk for automatiserede vurderinger baseret på de etiske og moralske parametre, producenten tager udgangspunkt i.

7.4. Kvaliteten af filtreringen

Det er overordnet to forhold, der beskriver kvaliteten af et internetfilter: I hvilket omfang det kan identificere det indhold, som brugeren ønsker blokeret, samt i hvilket omfang det undlader at blokere for uskyldigt og lødigt indhold. Det er især det sidste forhold, der er filterproduktets akilleshæl. I forsøget på at sortere uønsket indhold fra sker der en overfiltrering, der rammer hjemmesider med ønsket/gavnligt indhold. Problemstillingen aktualiseres især i forbindelse med hjemmesider, der seriøst behandler emner, der i anden sammenhæng anses for uønskede. Hjemmesider med seksualoplysning vil f.eks. ofte benytte sig af ord og billeder, der

i anden sammenhæng vil kunne anses for pornografiske og krænkende. Tilsvarende gælder seriøse informationssider om f.eks. racisme og nazisme, der kan indeholde billed- og tekstmateriale, der i anden sammenhæng betragtes som krænkende. Der findes en række eksempler på, at sådanne sider er blevet blokeret af internetfiltre.

På baggrund af en debat om brugen af internetfiltre på danske folkebiblioteker udgav Danmarks Biblioteksforening i 2004 publikationen "Er det bedre uden?". Som baggrund for publikationen gennemførte Biblioteksforeningen en undersøgelse af fem filterprodukter, der på det tidspunkt blev benyttet på danske folkebiblioteker. Undersøgelsen vedrørte alene filtrering af pornografiske hjemmesider. Filtrenes evne til at filtrere andre typer sider, f.eks. med racistisk indhold, indgik ikke i undersøgelsen. Filtrene testedes i undersøgelsen i forhold til to referencelister: En liste bestående af danske og engelsksprogede hjemmesider med pornografisk indhold og en liste bestående af hjemmesider med ikke krænkende og nyttig information om sundheds- og samlivsrelaterede emner (positivlisten). Undersøgelsen afslørede stor forskel i kvaliteten af de testede filterprodukter. Et enkelt filterprodukt blokerede mere end 25 pct. af hjemmesiderne fra positivlisten. I gennemsnit blokerede filterne 14,3 pct. af hjemmesiderne fra positivlisten. Et dansk produkt opnåede i sammenligning med de øvrige filtre en høj kvalitet i filtreringen og præsterede alene en gennemsnitlig fejlregistrering på 1 pct. og 3,0 pct. (filtret har to indstillinger) af hjemmesiderne fra positivlisten. Det danske filter opnåede 100 pct. præcision på de engelsksprogede hjemmesider fra positivlisten.

Selv om kvaliteten af filterprodukterne over de seneste år er steget markant, vurderes det som beskrevet under punkt 7.3 ikke som teknisk muligt at foretage en effektiv sortering af uønsket information, uden at gavnlige informationer vil blive ramt. I denne sammenhæng er det væsentligt at holde sig de tilfælde for øje, hvor lødige informationer af f.eks. af oplysnings- og uddannelsesmæssig karakter benytter sig af virkemidler, der gør det vanskeligt at skelne ønsket fra uønsket information. Tilsvarende gælder information af satirisk karakter. Et filterprodukt vil komme til kort, hvor forståelse af det egentlige budskab i en tekst forudsætter en semantisk fortolkning og er betinget af evnen til at læse indenad. Ønsket om effektivt at undgå visse typer information vil derfor have den ulempe, at gavnlige informationer rammes.

7.5. Filtreringens udgangspunkt

Filtrering af websider sker som udgangspunkt på to niveauer: Enten lokalt hos den enkelte bruger via installation af et filterprodukt på brugerens egen computer eller centralt hos brugerens ISP, der foretager filtreringen på vegne af sine kunder. Om brugeren vælger den ene eller den anden løsning, er et spørgsmål om personlig præference.

Ved at vælge en lokal løsning har brugeren mulighed for at foretage et personligt valg af filterprodukt, og brugeren må forventes at have større mulighed for individuel opsætning af produktet. Ved lokal installation har filterproduktet adgang til computerens egne (ofte store) processorressourcer, hvilket giver mulighed for brug af avancerede filterteknologier. Den centrale løsning har den fordel, at brugeren ikke selv skal foretage vedligeholdelse af produktet. Det vil ligeledes være vanskeligere at omgå filtreringen, når den foregår centralt hos ISP'en. I modsætning til den lokale installation vil der centralt være mere begrænsede processorressourcer til avancerede filterteknologier, da ISP'ens regnekraft skal deles mellem alle de kunder, der ønsker filtrering. Fælles for de to løsninger er, at det er brugeren, der har kontrollen over produktet. Det er således brugeren, der vælger, om filtreringen skal aktiveres eller deaktiveres.

7.6. Filtrering af den samlede internettrafik

7.6.1. Baggrund og forudsætninger

En række forudsætninger skal være til stede, før der kan gennemføres en filtrering af uønsket indhold af den samlede internettrafik i Danmark. Trafik på internettet er set fra en administrativ synsvinkel vanskelig håndterbar, da internettet er opbygget som et autonomt netværk, og der ikke findes en enkelt ejer eller en enkelt overordnet styring af internettet. Som omtalt i pkt. 7.1 er internettet opbygget som en sammenkobling af en række selvstændige netværk og kommunikationslinier, der ved anvendelse af fælles kommunikationsstandarder er bundet sammen, så de reelt fungerer som ét fælles net. Konsekvensen af, at internettet reelt er en mængde sammenbundne net og kommunikationslinjer, er, at en kommunikation fra punkt A til punkt B ikke nødvendigvis sker via den samme logiske rute, heller ikke i den samme session. Hvis der ønskes fuld kontrol over den indkomne internettrafik til Danmark, er det nødvendigt at kende de kanaler, som internettrafikken benytter. Den overvejende adgang til internettet leveres af ISP'ere, der sælger trafikadgang til internettet. ISP'erne sælger trafik til alle niveauer af brugere - fra privatpersoner og virksomheder til andre ISP'ere.

I modsætning til en række andre europæiske lande er der her i landet ikke krav om, at danske udbydere af elektroniske kommunikationsnet- og tjenester (herunder ISP'ere) skal have tilladelse til at udbyde tjenester i Danmark. Udbyderne skal heller ikke anmelde påbegyndelsen af deres tjenester til de danske myndigheder. Ønsker en udbyder af en kommunikationstjeneste at sende trådløst (radiobåret), skal der dog ansøges om en frekvenstilladelse hos IT- og Telestyrelsen, idet frekvenser til trådløs kommunikation udgør en knap ressource. En udbyder har mulighed for at købe sig adgang til det trådløse kommunikationsnet hos andre udbydere med en

frekvenstilladelse uden at indgive anmeldelse eller ansøgning til IT- og Telestyrelsen. Myndighederne har således intet samlet overblik over udbuddet af trådløs datakommunikation i Danmark.

I Danmark kan en bruger indgå aftale med en hvilken som helst ISP, uanset hvor denne ISP er lokaliseret. Det er således muligt for virksomheder eller privatpersoner at indgå aftaler med en ISP lokaliseret uden for Danmark, der f.eks. leverer adgang til internettet via trådløse, grænseoverskridende forbindelser eller via satellitforbindelse. En parabol og det nødvendige tekniske udstyr til indhentning af internettrafik via satellit kan anskaffes relativt billigt. En række større virksomheder har adgang til internettet uden om de traditionelle ISP'ere i Danmark, idet de anvender et internationalt koncernnetværk, der ikke går gennem en dansk udbyder. Virksomhedens ansatte, der har fået stillet en hjemmearbejdsplads til rådighed af virksomheden, vil derfor privat have adgang til internettet leveret af en udenlandsk ISP. For at opnå fuld kontrol med internettrafikken i Danmark vil det derfor være nødvendigt at forhindre og forbyde adgang til internettet uden om ISP'ere godkendt af den danske stat.

I lyset af ovenstående er det således spørgsmålet, om det teknisk er muligt at styre internettrafikken i Danmark, herunder at lukke for uønsket international trafik. Som beskrevet under punkt 7.2.1 kan internettrafikken analyseres på forskellig vis. Der vil kunne anlægges forskellige kriterier for filtrering, f.eks. filtrering baseret på internetadresser og filtrering baseret på indhold. Uanset hvilken type løsning, der anvendes, vil al national internettrafik og trafik fra udlandet til Danmark skulle passere igennem et filter, hvor den egentlige filtrering vil foregå. I dette filter analyseres trafikken på baggrund af de fastsatte parametre, inden den passerer videre til modtageren. Denne metode praktiseres i en række lande, hvor der ikke er mulighed for fri debat. Det er velkendt, at f.eks. Kina og Nordkorea anvender avancerede filtreringsteknikker for at bortcensurere politisk, uønsket materiale fra internettet.

7.6.2. Etablering af tvungen filtrering

Der er som udgangspunkt to måder at tilrettelægge filtreringen af internettrafik i Danmark. Enten pålægges autoriserede ISP'er denne opgave, eller også oprettes der en central institution, der har til opgave at filtrere den samlede nationale og internationale internettrafik. Den sidste løsning må betragtes som uigennemførlig, idet den vil indebære, at der skal oprettes ét eller flere tekniske centre, hvor al trafik skal sendes igennem. En sådan løsning vil have så store tekniske og økonomiske konsekvenser, at det må betragtes som uigennemførligt på indeværende tidspunkt, hvorfor den ikke vil blive analyseret yderligere.

Den enkleste og smidigste måde at tilrettelægge filtreringen på vil være at pålægge den enkelte (godkendte) ISP at gennemføre den ønskede filtrering. Filtreringen af internettrafikken vil medføre meget store administrative og tekniske byrder for den enkelte ISP. Især vil de tekniske investeringer være af en væsentlig størrelse, hvis ISP'en skal foretage filtrering af alle kunders trafik. Der skal i givet fald tages stilling til, hvorledes denne økonomiske omkostning skal håndteres: Skal udbyderens omkostninger til filtreringen dækkes af staten, eller skal omkostningen alene bæres af udbyderen? Da der med den sidste løsning pålægges en omkostning relateret til ISP'ens leverance af internet, vil det give stigende bredbåndspriser til slutbrugere i form af borgere og virksomheder. De tekniske- og administrative krav (herunder eventuelt afledte økonomiske krav), en tvungen filtrering vil stille til ISP'en, må formodes alene at kunne indfries af større ISP'ere. Krav om filtrering vil derfor i realiteten betyde, at et stort antal mindre danskere ISP'ere ikke længere vil kunne tilbyde deres tjenester på markedet.

7.6.3. Styring af filtrene

For at sikre, at de enkelte ISP'er filtrerer ensartet, vil det være nødvendigt, at parametrene i filtrene fastsættes fra central hånd. Det vil ligeledes være nødvendigt at stille specifikke krav til det tekniske udstyr, som ISP'erne benytter, således at filtrene fungerer efter hensigten.

Den hurtige udvikling og ændring af de informationer, der findes på internettet, indebærer, at de anvendte filtre løbende skal vedligeholdes. Viser en bestemt opsætning af et filter sig at blokere for hjemmesider med et indhold, der er acceptabelt for censuren, vil der være behov for at kunne foretage hurtige rettelser i filtrene.

Til at løse disse opgaver samt opgaver relateret til autorisation og tilsyn af ISP'ere er der behov for en central statslig enhed. Etableringen og driften af en sådan enhed vil være forbundet med en væsentlig administrativ omkostning.

7.6.4. Konklusion

Det vil være en økonomisk tung og vanskelig opgave at forsøge at etablere kontrol over internettrafikken i Danmark, herunder kontrol med den indgående internationale trafik. For at gennemføre en samlet filtrering vil det således være nødvendigt, at:

- Etablere en autorisationsordning for udbydere af internetadgang.
- Lovgive imod/forhindre anvendelse af anden form for adgang til internettet end den autoriserede.

- Pålægge autoriserede udbydere filtreringspligt.
- Oprette et center til at autorisere og føre tilsyn med ISP'ere samt til at fastsætte og vedligeholde filtreringskriterier.

Med de kendte erfaringer, der er fra lande, der har forsøgt sig med filtrering, må det betragtes som usandsynligt at kunne frafiltrere alt uønsket indhold. Hertil kommer, at det bl.a. med trådløse teknologier, hvormed det er muligt uden videre at få adgang til udenlandske udbydere af internet, i praksis vil være umuligt at foretage en samlet kontrol med internettet i Danmark.

7.7. Samarbejde om ISP'ernes håndtering af ulovligt indhold og ytringsfrihed

IT-Brancheforeningen har i marts 2003 nedsat en ISP-kreds, der beskæftiger sig med løbende informationsudveksling og drøftelse af praktiske tiltag vedrørende bekæmpelse af ulovligt og anstødeligt indhold på internettet. I samarbejdet indgår i øjeblikket alle større internetudbydere, Telekommunikationsindustrien, IT-Brancheforeningen, Rigspolitiet, Det Kriminalpræventive Råd, Red Barnet, Justitsministeriet, IT- og Telestyrelsen, Forbrugerstyrelsen, Dansk IT og Forbrugerrådet.

IT- og Telestyrelsen har siden august 2004 deltaget i ISP-kredsen med henblik på at medvirke til en afklaring af ISP'eres og mobiludbydernes rettigheder og pligter ved håndtering af ulovligt og anstødeligt indhold på internettet. Samarbejdet skal endvidere dække behovet for en afklaring af internetudbydernes ansvar for ytringsfriheden, jf. Videnskabsministeriets bidrag til Justitsministeriets svar af 19. maj 2004 på spørgsmål 4 fra Folketingets Retsudvalg vedrørende beslutningsforslag nr. B 130, folketingsssamling 2003-04, omtalt under pkt. 4.3 ovenfor. Samarbejdet munder ud i en rapport til Videnskabsministeriet. Rapporten vil indeholde en beskrivelse af eksisterende initiativer og regler på området samt en analyse af mulige initiativer til en forbedret bekæmpelse af ulovligt indhold på internettet under hensyntagen til ytringsfriheden.

Herudover har Telekommunikationsindustrien og IT-Brancheforeningen på vegne af IT- og Telebranchen tilkendegivet, at branchen vil udarbejde en branchekodeks for håndteringen af ulovligt indhold og ytringsfrihed på internettet.

7.8. Samarbejde i Norge mellem norsk politi og Telenor

For at forhindre adgangen til og udbredelse af børneporno har teleselskabet Telenor indgået et samarbejde med KRIPOS. Samarbejdet fungerer ved, at det norske politi KRIPOS overfører lister over hjemmesider, som indeholder børnepornografi, til Telenor, der står for den tekniske

drift af filteret. Der filtreres således på baggrund af en liste over forbudte internetadresser (URL-blokering). Filtreringen omfatter internettrafik til alle Telenors internetkunder, der ikke har mulighed for at slå filteret fra.

Hvis en kunde hos Telenor efterspørger en spærret internetadresse, fremkommer en side med oplysning om spærringen samt et link til KRIPOS. Der sker ingen logning af, hvilke kunder der efterspørger de forbudte internetadresser. Telenor oplyser, at KRIPOS har registreret flere hundrede sider med ulovligt børnepornografi.

Kapitel 8

Statistik m.v.

8.1. Som led i overvejelserne om at kriminalisere generelle opfordringer til selvmord m.v. har Straffelovrådet indhentet statistiske oplysninger om selvmord og selvmordsforsøg. Af ”Dødsårsagsregistret 2001” udgivet af Sundhedsstyrelsen i 2005 fremgår følgende vedrørende antallet af selvmord i perioden 1985-2001:

Selv mord – mænd og kvinder i absolutte tal (1985-2001)

	1985	1990	1995	1999	2000	2001
Selv mord	1420	1241	924	762	728	727
- Mænd	885	815	625	563	533	507
- Kvinder	535	426	299	199	195	220

Selv mord blandt mænd. Absolutte tal og aldersspecifikke rater pr. 100.000

Alder	1985		1990		1995		1999		2000		2001	
	antal	rate	antal	rate	antal	rate	antal	rate	antal	rate	antal	rate
10-14	1	1	3	2	1	1	3	2	1	1	2	1
15-24	69	17	55	14	47	13	40	13	39	13	38	12
25-34	147	39	106	27	108	26	89	22	61	15	58	15
35-44	153	38	176	44	104	28	100	25	104	26	100	25
45-54	158	57	174	53	100	26	109	28	114	30	104	27
55-64	141	55	106	44	104	41	83	29	76	25	74	23
65-74	116	58	95	47	76	39	55	29	66	34	49	25
75+	100	83	100	77	85	64	84	61	72	52	82	59
Total	885	40	815	36	625	28	563	25	533	23	507	22

Selv mord blandt kvinder. Absolutte tal og aldersspecifikke rater pr. 100.000

Alder	1985		1990		1995		1999		2000		2001	
	antal	rate	antal	rate	antal	rate	antal	rate	antal	rate	antal	rate
10-14	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
15-24	31	8	15	4	8	2	7	2	9	3	7	2
25-34	52	14	26	7	18	5	20	5	16	4	9	2
35-44	109	29	70	18	47	13	24	6	29	8	35	9
45-54	95	34	88	27	61	16	47	12	45	12	38	10
55-64	114	42	81	31	48	18	32	11	28	9	46	14
65-74	83	34	73	30	54	23	31	14	26	12	37	17
75+	51	25	73	32	63	27	38	16	42	18	48	20
Total	535	23	426	18	299	13	199	8	195	8	220	9

Som det fremgår, er antallet af selvmord set over den samlede periode fra 1985 til 2001 halveret fra 1420 i 1985 til 727 i 2001. Faldet er størst for kvinderne. Der er næsten dobbelt så mange mænd som kvinder, der begår selvmord. Forskellen er markant i samtlige aldersgrupper, dog mest i de ældste og yngste grupper. For så vidt angår de unge er der i aldersgruppen 10-14 år ikke registreret selvmord blandt kvinder og alene mellem 1 og 3 selvmord blandt mænd. I aldersgruppen 15-24 år er det årlige antal selvmord blandt kvinder faldet fra 31 i 1985 til 7 i 2001 og blandt mænd fra 69 i 1985 til 38 i 2001.

8.2. Center for Selvmordsforskning har til brug for Straffelovrådet udarbejdet en redegørelse om selvmordsforsøg og selvmord i Danmark set i lyset af brug af internet. Redegørelsen indgår som bilag 2 til rådets betænkning.

Af centrets udtalelse fremgår, at centret har viden om, at en ung mand og en ung pige i perioden 2001 til 2004 har begået selvmord efter en opskrift, de har fundet på nettet. Centret har over for Straffelovrådet oplyst, at selvmordsmetoden i begge tilfælde var hængning.

I udtalelsen anføres det, at der mangler forskningsbaseret viden om omfanget af brug af internettet i forbindelse med brug af selvmordsopskrifter. Det er derfor usikkert at udtale sig om omfanget af selvmord og selvmordsforsøg begået efter opskrifter på internettet.

8.3. Straffelovrådet har noteret sig, at det tabelariske materiale viser, at de registrerede udsving i antal selvmord og selvmordsforsøg blandt unge er usystematiske. Antallet af selvmord er meget få og med en faldende tendens.

Raten for selvmordsforsøg blandt 15-19 årige i Fyns amt har en stigende tendens. Center for Selvmordsforskning har over for Straffelovrådet oplyst, at der ikke er registreret antal selvmordsforsøg på landsplan. Efter centrets opfattelse må tallene for Fyns amt antages at være repræsentative for landet som helhed.

Rådet har i øvrigt fæstnet sig ved, at der gennem en længere periode har været et markant og kraftigt fald i antallet af selvmord i Danmark. Eftersom faldet er sket i den periode, hvori der er sket en eksplosiv stigning i internetadgangen, er det ikke sandsynligt, at de pågældende personer er blevet påvirket til at begå selvmord eller i valget af metode heraf.

8.4. Om den forebyggende indsats er det over for Straffelovrådet bl.a. oplyst, at der er gennem de senere år med støtte fra Socialministeriet efter indstilling fra den nu nedlagte referencegruppe (sml. pkt. 4.3 ovenfor med omtale af svar på spørgsmål 2 fra Folketingets Retsud-

valg) er udgivet en række rapporter om selvmord, selvmordsforsøg og forebyggelse. Den seneste rapport, "Selvmordsforebyggelse i perspektiv - konferencerapport fra national konference om selvmordsforebyggelse 2004", indeholder en oversigt over disse rapporter. Ingen af rapporterne beskæftiger sig direkte med selvmord blandt unge i lyset af udviklingen på internettet.

8.5. Den 2. november 2004 blev der indgået aftale om satspuljen på det sociale område 2005-2008. Partierne bag satspuljeforliget var Venstre, Socialdemokratiet, Det Konservative Folkeparti, Socialistisk Folkeparti, Det Radikale Venstre, Dansk Folkeparti og Kristendemokraterne. På selvmordsområdet udarbejdedes følgende aftaletekst:

"Øget indsats mod selvmord

Partierne er enige om at prioritere indsatsen for forebyggelse af selvmord højt. Derfor afsættes der permanent midler til en styrkelse af organisationen "Livslinien".

Der afsættes samtidig en pulje på i alt 40 mio. kr. til nye centrale initiativer til selvmordsforebyggelse, så den hidtidige indsats kan fortsættes. Fokusområderne er unge piger, ældre mænd og sindslidende.

En del af midlerne skal benyttes til indsamling og formidling af ny viden".

Kapitel 9

Straffelovrådets overvejelser

9.1. Som det fremgår af kapitel 2.2, er det ikke strafbart at forsøge at tage sit eget liv, men efter straffelovens § 240 er det strafbart at medvirke til, at nogen berøver sig selv livet. For at kunne straffe efter § 240 kræves, at gerningsmanden har foretaget en konkretiseret medvirkenshandling med forsæt til, at en eller flere bestemte personer begår selvmord. Opfordringer til at begå selvmord eller anvisninger på, hvorledes selvmord kan begås, er ikke omfattet af § 240, når de ikke specifikt er rettet mod bestemte personer. Fremsættelsen eller formidlingen af opskrifter på selvmord, der f.eks. sker via hjemmesider på internettet, kan derfor i almindelighed ikke straffes efter § 240. Offentlig tilskyndelse f.eks. på internettet til en forbrydelse kan efter omstændighederne straffes efter straffelovens § 136, stk. 1. Da det som nævnt ikke er strafbart at forsøge at begå selvmord, er denne bestemmelse ikke anvendelig i tilfælde, hvor der offentligt fremsættes opfordringer til selvmord.

Internettet muliggør i hidtil uset omfang, at forbrydelser begås et andet sted end dér, hvor gerningsmanden fysisk befinder sig, og uden at dette forudsætter bistand af andre personer. Brug af internettet rejser dermed særlige problemstillinger i relation til fastlæggelse af handlings- og virkningsstedet for en forbrydelse, sml. straffelovens §§ 6 og 9 om dansk straffemyndighed (jurisdiktion). Anvendelsen af internettet kan således rejse spørgsmål bl.a. om, hvorvidt dansk straffemyndighed bør omfatte alle tilfælde, hvor det i Danmark er muligt via internettet at modtage materiale, der efter dansk ret er ulovligt, eller om dansk straffemyndighed bør være forbeholdt tilfælde, hvor der er visse særlige subjektive og objektive tilknytningsmomenter til Danmark, f.eks. at materialet er målrettet Danmark som modtagerland, eksempelvis ved udformning af en hjemmeside på dansk.

I kapitel 2.3 er der foretaget en gennemgang af gældende ret med henblik på belysning af formidleransvaret. Som det fremgår heraf, findes ikke generelle bestemmelser om strafansvar for en formidler af informationssamfundstjenester eller bestemmelser, der pålægger en formidler af informationssamfundstjenester en generel pligt til at overvåge den information, der fremsendes eller oplagres, eller til aktivt at undersøge forhold eller omstændigheder, der tyder på ulovlig aktivitet. Efter de gældende regler beror formidlerens strafferetlige ansvar på en konkret vurdering af, om de objektive og subjektive betingelser for at straffe er opfyldt. Bestemmelserne suppleres af E-handelsdirektivet, der medfører pligt til at sikre, at fysiske og juridiske personer, der leverer informationssamfundstjenester, i visse tilfælde ikke må pålægges strafansvar for transmittering af information og ikke må pålægges en generel forpligtelse til at overvåge

den information, de fremsender eller oplagrer, eller til aktivt at undersøge forhold eller omstændigheder, der tyder på ulovlig virksomhed.

9.2. Straffelovrådet har modtaget udtalelser om retstilstanden i en række lande, sml. kapitel 5 og bilag 1. Ingen af disse lande har kriminaliseret forsøg på at begå selvmord. I nogle lande er medvirken til selvmord af den grund heller ikke kriminaliseret. Nogle lande har kriminaliseret medvirken eller visse former for kvalificeret medvirken til, at bestemte personer eller grupper af personer begår selvmord. Frankrig og Portugal har herudover specifikt kriminaliseret generelle opfordringer m.v. til selvmord samt propaganda for og anvisninger på selvmordsmetoder. Også Norge har - endnu, sml. pkt. 5.5 - i den norske straffelov regler, der vil kunne anvendes over for offentligt fremsatte opfordringer til at begå selvmord. Efter det for Straffelovrådet oplyste foreligger der ingen fransk, norsk eller portugisisk retspraksis om straf for offentliggørelse af selvmordsmetoder på internettet. I det franske høringssvar er det oplyst, at den franske straffelovs artikel 223-14 om direkte eller indirekte opfordring eller provokation til selvmord har fundet anvendelse i et tilfælde, hvor en ansvarshavende redaktør fra Le Monde ("directeur de publication d'un journal") havde ladet offentliggøre en avisartikel med omtale af ("reklame for") en bog, der i form af en selvmordsguide anbefalede en række selvmordsmetoder og gav oplysning om en internetadresse, hvor den nærmeste forening, der havde til formål at forsvare retten til at dø, kunne findes. Af det franske høringssvar fremgår også, at det kan rejse både juridiske og praktiske vanskeligheder at gennemføre straffesager, hvor reklame eller propaganda m.v. er sket under anvendelse af hjemmesider, der ikke har tilknytning til Frankrig.

I denne forbindelse skal det nævnes, at retsudviklingen i de seneste årtier i de forskellige lande klart har bestået i en stadig større accept af, at beslutninger omkring livsafslutningen i stedse stigende grad overlades til den pågældende selv. Man har overalt afkriminaliseret forsøg på selvmord. Man accepterer, at patienter kan fravælge behandling, som fra et lægeligt synspunkt er indiceret. Man har indført de såkaldte livstestamenter, sml. for Danmarks vedkommende lov nr. 482 af 1. juli 1998 om patienters retsstilling §§ 17 og 18. I visse lande som f.eks. Holland og Schweiz er det blevet gjort muligt at få lægelig bistand til at fremskynde livsafslutningen. I England diskuteres det, om det er en menneskeretlig pligt, at myndighederne gør det lettere at bruge sådanne muligheder.

I en række af de høringssvar, Straffelovrådet har modtaget fra andre lande, er det fremhævet, at der er og påtænkes iværksat forskellige initiativer med henblik på at forebygge selvmord og selvmordsforsøg, herunder blandt børn og unge. Blandt initiativerne er nævnt handlingsplaner, vidensformidling m.v. og etablering af kontaktfora med deltagelse af internetudbydere.

9.3. I kapitel 6 behandles spørgsmålet om kriminalisering af generelle opfordringer til selvmord m.v. i lyset af Den Europæiske Menneskerettighedskonvention. Som det fremgår heraf, vil såvel en kriminalisering som en filtreringspligt med hensyn til visse typer af informationer kunne være uforenelig med proportionalitetskravet i konventionens artikel 10, stk. 2, om retten til henholdsvis at meddele og modtage ytringer.

9.4. I kapitel 7 er der redegjort for de tekniske muligheder for at blokere for hjemmesider med uønskede ytringer. Som det fremgår heraf, vurderes det ikke teknisk muligt at foretage en effektiv sortering af uønsket information, uden at gavnlige informationer ligeledes bliver ramt. Det vil endvidere være en meget kompleks opgave for et land som Danmark at etablere fuld kontrol over den indkommende internettrafik, og det vil være overordentligt svært og kostbart at iværksætte en filtrering af den danske internettrafik. For at gennemføre filtrering vil det således være nødvendigt at etablere en autorisationsordning for udbydere af internetadgang og at lovgive med henblik på at forhindre anvendelse af anden form for adgang til internet end den autoriserede og at pålægge de godkendte udbydere filtreringspligt. Herudover vil det være påkrævet at oprette et center med den opgave at definere og vedligeholde filtreringskriterierne.

Justitsministeriet har over for Straffelovrådet oplyst, at en ordning som skitseret i pkt. 7.6.4 efter Justitsministeriets opfattelse ikke vil være uforenelig med EU-retten, herunder EF-traktatens artikel 49 om den fri udveksling af tjenesteydelser.

Straffelovrådet har over for Justitsministeriet rejst det spørgsmål, om det ville være foreneligt med bestemmelsen i grundlovens § 77 om ytringsfrihed, hvis der ved lov blev fastsat en ordning, der ville indebære etablering af en autorisationsordning for samtlige udbydere af internetadgang, indførelse af en pligt for de pågældende udbydere til at frafiltrere hjemmesider med oplysninger om et nærmere bestemt emne efter på forhånd fastlagte kriterier samt vedtagelse af regler med henblik på at forhindre anden form for adgang til internettet end den autoriserede.

Grundlovens § 77 har følgende ordlyd:

”§ 77. Enhver er berettiget til på tryk, i skrift og tale at offentliggøre sine tanker, dog under ansvar for domstolene. Censur og andre forebyggende foranstaltninger kan ingeninde påny indføres”

Max Sørensen, Statsforfatningsret, 2. udgave ved Peter Germer, (1979), side 377, anfører om bestemmelsen bl.a.:

”Begrebet censur må efter traditionel sprogbrug omfatte enhver forudgående prøvelse foretaget af en offentlig myndighed med det formål at afgøre, om offentliggørelse skal tillades eller forbydes.

...

Ligestillet med censur er ”andre forebyggende forholdsregler”. Efter bestemmelsens formål sigtes der hermed til indgreb, der lægger hindringer i vejen for en offentliggørelse på grund af indholdet.”

Alf Ross, Dansk Statsforfatningsret II, 3. udgave ved Ole Espersen (1983), side 722, anfører i et afsnit om ”andre forebyggende foranstaltninger” bl.a. følgende:

”Foranstaltninger der ud fra næringsretlige, selskabsretlige o.lign. hensyn regulerer en erhvervsvirksomhed der står i typisk forbindelse med yringsfrihedens udøvelse - bogtrykker-, blad-, forlagsvirksomhed m.m. - er tilladt dersom de ikke antager sådanne former at der i virkeligheden foreligger et kamufleret angreb på selve offentliggørelsesfriheden. Der kan således blive tale om en retsstridig omgåelse af grdl.’s beskyttelse.”

Det må efter Justitsministeriets opfattelse give anledning til tvivl, om en ordning som den skitserede ville være forenelig med forbuddet i grundlovens § 77 mod indførelse af censur eller andre forebyggende forholdsregler. Det skyldes, at ordningen ville indebære, at adgang til internettet alene skulle kunne ske via udbydere, som havde opnået en autorisation, og at der med det formål at forhindre offentliggørelse ville være pligt for de autoriserede internetudbydere til på forhånd at frafiltrere oplysninger med et nærmere bestemt indhold.

Straffelovrådet kan tiltræde Justitsministeriets opfattelse.

9.5. Kapitel 8 omhandler statistiske oplysninger m.v. om selvmord og selvmordsforsøg. Under sin gennemgang af det foreliggende materiale har Straffelovrådet noteret sig, at der mangler forskningsbaseret viden om omfanget af brug af internettet i forbindelse med brug af selvmordsopskrifter, og at det er usikkert at udtale sig om omfanget af selvmord og selvmordsforsøg begået efter opskrifter på internettet.

Rådet har endvidere fæstnet sig ved, at de registrerede udsving i antal selvmord og selvmordsforsøg blandt unge er usystematiske. Antallet af selvmord er meget få og med en faldende tendens, hvorimod raten for selvmordsforsøg blandt 15-19 årige i Fyns amt har en stigende tendens. Ifølge Center for Selvmordsforskning må tallene for Fyns amt antages at være repræsentative for landet som helhed.

Under rådets drøftelse er det desuden fremhævet, at der gennem en længere periode har været et markant og kraftigt fald i antallet af selvmord i Danmark. Eftersom faldet er sket i den periode, hvori der er sket en eksplosiv stigning i internetadgangen, er det ikke sandsynligt, at de pågældende personer er blevet påvirket til at begå selvmord eller i valget af metode heraf.

Rådet har i øvrigt hæftet sig ved de initiativer, der er og påtænkes iværksat i forebyggende øjemed, herunder ved udmøntningen af aftalen af 2. november 2004 om satspuljen på det sociale område 2005-2008.

9.6. Der er enighed blandt Straffelovrådets medlemmer om, at en eventuel kriminalisering ikke kan isoleres til opfordringer, der fremsættes via internettet, men også må omfatte udbredelse, der sker på anden måde, f.eks. via bøger og blade. En kriminalisering måtte således gives et meget bredt omfang.

9.6.1. For en eventuel kriminalisering kan anføres, at hjemmesider på internettet kan have gjort det nemmere og mere tillokkende for børn og unge at begå selvmord. Som det fremgår bl.a. af begrundelsen for spørgsmål nr. S 1445 af 20. januar 2003 fra MF Elsebeth Gerner Nielsen (RV), udgør børn og unge en sårbar gruppe, hvor der til tider ikke er langt fra tanke til handling. Hvis det således også er let at finde ud af, hvordan man tager sit eget liv, kan hjemmesider med selvmordsopskrifter eventuelt være befordrende for flere selvmord og/eller selvmordsforsøg blandt børn og unge.

En kriminalisering af generelle opfordringer m.v. til selvmord vil åbne mulighed for, at danske internetudbydere kan ifalde strafansvar, hvis de ikke fjerner ulovlige data, som de oplagrer, straks efter, at de er blevet opmærksomme på dem, sml. e-handelslovens § 16.

Kriminalisering af generelle opfordringer til selvmord m.v. kunne også have en signalværdi i forhold til omverdenen og eventuelt bane vejen for et internationalt samarbejde om forbud mod og strafferetlig bekæmpelse af den globale udbredelse af hjemmesider med opskrifter på selvmord m.v.

Hertil kommer, at kriminalisering af generelle opfordringer til selvmord i et internationalt perspektiv ikke vil være en strafferetlig nydannelse, idet en sådan direkte kriminalisering er kendt i Frankrig og Portugal samt - indirekte - i Norge.

9.6.2. Imod en kriminalisering kan det bl.a. anføres, at de gældende straffelovsbestemmelser rammer de groveste forhold, og at der kunne rejses spørgsmål om, hvorvidt de gældende regler om strafbar medvirken er for vidtgående. En nykriminalisering, der udvider det strafbare område til at omfatte generelle opfordringer m.v. til selvmord, kan således være i modstrid med tendenser i udlandet, bl.a. Holland, hvor der er rejst debat om at indskrænke den gældende kriminalisering af medvirken til selvmord.

Høringen om fremmed ret har vist, at stort set ingen lande har kriminaliseret generelle opfordringer m.v. til selvmord, og at der i de lande, der har en sådan kriminalisering, ikke er retspraksis om straf for offentliggørelse af selvmordsmetoder på internettet. Tværtimod er det i det franske høringssvar nævnt, at det kan rejse både juridiske og praktiske vanskeligheder at gennemføre straffesager, hvor reklame eller propaganda m.v. er sket under anvendelse af hjemmesider, der ikke har tilknytning til Frankrig.

Beslutningen om selvmord har to led. For det første beslutningen om at søge døden. For det andet valget af metode.

Statistisk set er der ikke mange selvmord. Der er endvidere ikke videnskabeligt belæg for at antage, at der er en sammenhæng mellem antallet af selvmord/selvmordsforsøg og internettets udbredelse. Det bemærkes i øvrigt, at selvmordsmetoden var hængning i de 2 tilfælde, hvor Center for Selvmordsforskning har viden om, at unge har begået selvmord efter en opskrift på nettet. Der er således ikke i disse tilfælde via internettet opnået kendskab til selvmordsmetoder, der ikke er kendt i forvejen.

Straffelovrådet har lagt tallene fra Center for Selvmordsforskning til grund og har herefter noteret sig, at der ifølge centret har været en stigning i antallet af selvmordsforsøg blandt unge. Samtidig har der været en stagnation eller et fald i antallet af selvmord. Det betyder, at der til trods for muligheden for information om selvmordsmetoder gennem internettet er tale om et ganske betydeligt fald i andelen af selvmordsforsøg, som fører til selvmord.

Som nævnt ovenfor har man diskuteret en kriminalisering af propaganda for selvmord. Det er imidlertid ikke muligt at definere det strafværdige på en måde, så de strafferetlige principper om præcist afgrænsede bestemmelser bliver overholdt. Der findes mængder af klassisk litteratur og udbredte æresbegreber, som ser selvmordet som en etisk rigtig handling; en kriminalisering af propaganda for selvmord vil derfor uundgåeligt komme til at omfatte en mængde litteratur, som ikke med rimelighed bør kriminaliseres. Straffelovrådet har i den forbindelse bemærket, at den eneste straffesag, der foreligger oplysninger om, var rejst mod det franske dagblad Le Monde.

På tilsvarende måde vil en kriminalisering af oplysninger om selvmordsmetoder uvægerligt komme til at omfatte advarsler mod farlige stoffer og handlinger, redegørelser for faktisk anvendte metoder m.m. Man kan som eksempel blot tænke på advarsler mod at spise mere end et bestemt antal sovepiller. Disse problemer vil opstå, hvad enten det anvendte medie har været et

trykt medie, eller det har været internettet. De er også en del af baggrunden for, at det ikke er praktisk muligt at lave en teknisk filtrering.

Desuden vil såvel en kriminalisering som en filtreringspligt med hensyn til visse typer af informationer kunne være uforenelig med proportionalitetskravet i Den Europæiske Menneskerettighedskonvention artikel 10 om retten til henholdsvis at meddele og modtage ytringer. Det må endvidere give anledning til tvivl, om en sådan ordning ville være forenelig med forbudet i grundlovens § 77 mod indførelse af censur eller andre forebyggende forholdsregler.

I forbindelse med overvejelser om kriminalisering af opfordringer m.v. til selvmord, der fremsættes via internettet, bøger og aviser, ville det i øvrigt være nærliggende at rejse spørgsmålet om kriminalisering af offentlig udbredelse af oplysninger af anden farlig karakter, f.eks. om fabrikation af bomber og lignende. Det er heller ikke her muligt at give advarsler om farlige stoffer eller at skrive lærebøger om kemi m.m. uden at give informationer, der kan anvendes til ulovlige formål. En sådan kriminalisering ville blive meget bred og bl.a. som følge af, at information via internettet spredes hurtigt og bredt, meget vanskelig at håndhæve. I den forbindelse bør man også være opmærksom på, at et indgreb for at stoppe udbredelse af uønskede ytringer på internettet samtidig kan medføre indgreb over for den adgang til fri og hurtig meningsudveksling og nyttig information, som også ligger i den stigende anvendelse af internettet.

9.6.3. Sammenfattende er det Straffelovrådets opfattelse, at den mest effektive indsats mod selvmord vil være en bredspektret, forebyggende indsats.

Rådet har hæftet sig ved, at der i de senere år har været en række initiativer med henblik på at forebygge selvmord og selvmordsforsøg - ikke ved strafferetlige foranstaltninger, men i form af vidensformidling, netværksarbejde, modelprojekter, forskning og uddannelse, og at indsatsen vil blive videreført bl.a. ved udmøntningen af aftalen af 2. november 2004 om satspuljen på det sociale område 2005-2008. Rådet har også hæftet sig ved, at der i udlandet er lagt vægt på at forebygge selvmord og selvmordsforsøg, herunder blandt børn og unge, ved lignende initiativer.

Herudover har rådet noteret sig, at IT- og Telebranchen vil udarbejde en branchekodeks om håndteringen af ulovligt indhold og ytringsfrihed på internettet. Rådet ville finde det naturligt, om problemstillingen om anvisninger på selvmordsmetoder blev overvejet i ISP-kredsen.

Rådet kan således ikke anbefale, at der gennemføres lovændringer med henblik på at kriminalisere generelle opfordringer m.v. til selvmord.

**Oversigt over høringsvar om kriminalisering af generelle opfordringer
til selvmord m.v.**

1.1. Som led i overvejelserne om at kriminalisere generelle opfordringer til selvmord mv. er Straffelovrådet anmodet om at inddrage relevant lovgivning i andre lande. Rådet har på den baggrund modtaget udtalelser om retstilstanden i følgende lande: Cypern, England, Finland, Frankrig, Holland, Irland, Island, Italien, Litauen, Luxembourg, Norge, Portugal, Spanien, Sverige og Tyskland. De enkelte landes svar er gengivet nedenfor.

1.2. Til brug ved belysningen af fremmed ret er de adspurgte lande anmodet om at besvare følgende spørgsmål:

- 1) Is it a criminal offence in your country to commit suicide?
- 2) Is it a criminal offence in your country to assist or in another way to take part in a person's suicide?
- 3) Is it in your country a criminal offence directly or indirectly to invite to or provoke to suicide in public, e.g. by making a list on suicide-methods on the Internet including a description on how to effectuate the suicide?
  - a) How are the provisions administrated and accomplished?
  - b) How do you proceed against or take actions against a foreign homepage with suicide methods?

Derudover er enkelte lande (Frankrig, Italien og Portugal) anmodet om at besvare supplerende spørgsmål, som er gengivet nedenfor under de enkelte lande.

Nedenfor gengives de modtagne besvarelser for de enkelte lande.

Cypern:

Ad 1: "It is not a criminal offence to commit suicide in Cyprus."

Ad 2: "By virtue of Section 218 of the Criminal Code (Cap. 154) any person, who, intentionally, procures another to kill himself or aids another in killing himself is liable to ten years imprisonment, in case suicide or attempt to suicide is committed."

Ad 3: “The only legislation concerning suicide is the above mentioned.”

England:

Ad 1: “No. Suicide ceased to be an offence by virtue of section 1 of the Suicide Act 1961 which states: "The rule of law whereby it is a crime for a person to commit suicide is hereby abrogated."

The reasons for this were that: offenders were beyond the reach of punishment; the legal sanction was not an effective deterrent; and the effect was merely to add to the distress of the bereaved relatives.”

Ad 2: “Yes. Section 2(1) of the 1961 Act provides that:

“A person who aids, abets, counsels or procures the suicide of another, or an attempt by another to commit suicide, shall be liable on conviction on indictment to imprisonment for a term not exceeding fourteen years.”

The crime of complicity in suicide is one which covers a variety of situations varying in moral culpability so, in order to achieve consistency in the bringing of prosecutions, section 2(4) of the 1961 Act provides that "no proceedings shall be instituted for an offence under this section except by or with the consent of the Director of Public Prosecutions.”

Ad 3: “To solicit or incite another to commit a crime is indictable at common law but it is not an offence to incite someone to commit suicide because suicide itself is not a crime.

There is growing concern in this country about suicide websites and chat rooms which give detailed information about ways to commit suicide and allow those who may be contemplating it to communicate with each other.

Where suicide websites are hosted in the UK, if they are breaking the law the prosecuting authorities can take action against those producing them and steps can be taken to remove the illegal material. But, in the context of the Suicide Act, aiding and abetting involve a degree of participation in, and counselling and procuring a causal connection with, the act of suicide. Simply providing information about suicide, or enabling people who may be contemplating it to communicate with each other, does not necessarily amount to aiding, abetting, counselling or procuring.

It is difficult to see how the law might be amended to prohibit these websites without also criminalising sites which for example may be offering help to those who may be contemplating suicide or crime fiction depicting a suicide. But we are exploring what non-legislative action we can take to deter the sites and make them less easily accessible to vulnerable young people.”

I et supplerende hørings svar har England oplyst følgende:

“1. We have raised this issue with relevant subgroups of the Home Office-led *Task Force on Child Protection on the Internet* and will explore what might be included when our *Keep Your Child Safe on the Internet* leaflet is next revised. The dangers of suicide websites are not of course confined to children - indeed, most young people who commit suicide here are legally adult - but there may be ways in which the work of the Task Force might be applicable to suicide websites and help to raise awareness of the problem.

2. In particular, we have discussed with internet search companies whether they can take steps to ensure that search results offer more responsible sites (e.g. the *Samaritans* who can offer help to people contemplating suicide) ahead of those which are causing concern. Their response was positive and work is now in hand to that end.

3. As part of the Government's Suicide Prevention Strategy, the Department of Health - through the National Institute for Mental Health in England (NIMHE) - is taking forward a number of initiatives with the media to promote tailored and accurate media reporting, including the reporting of suicides. As part of this media activity, NIMHE will ensure that journalists and editors have effective guidance and support on the reporting of suicides. This will include working with Internet service providers and web publishers.

4. The Government is keen to see a wide variety of child protection software products on the market to meet the differing needs of parents and, through the Task Force on Child Protection on the Internet, is currently working with the internet industry and the British Standards Institute to see if an approved standard can be developed against which these products can be tested, and impartial advice given to parents about the features a product offers, its ease of usage and other factors. Filtering software, however, may only provide a partial solution as filters can be turned off or avoided by those actively seeking information.

5. The Home Office will also be taking forward through the Internet Crime Forum wider work on what constitutes a good acceptable use policy (AUP) between a customer and a service pro-

vider. Most AUPs already contain a general clause allowing internet service providers to take down anything which they consider to be offensive material. In drawing together a good practice document for AUPs, we will bear in mind the issues raised by suicide websites.

None of these measures provide a complete answer to the problem but they may help, at least in part, to tackle this difficult area.

With regard to your second question, as I explained in my earlier note, it is not an offence under English law to incite someone to commit suicide because suicide itself is not an offence. We could, in theory, make it a specific offence to incite suicide but it would be a very significant step to make it an offence to incite behaviour which is not in itself illegal. There could be implications in such an approach for legitimate activities, issues of jurisdiction where websites are produced abroad would make enforcement of such an offence difficult and it may be that, in practice, a specific offence of incitement to commit suicide would add little to existing provisions (i.e. section 2(1) of the Suicide Act 1961 which makes it an offence to aid, abet, counsel or procure the suicide of another or an attempt by another to commit suicide).

For all of these reasons, legislative change seems to us unlikely to be a viable solution to the problem. We will, however, continue to look at the possibilities and developments in other countries. With that in mind, I understand from the letter which accompanied the questionnaire last year that the Danish Ministry of Justice has asked the standing committee of penal matters to submit a report on this subject which will describe the legislative position in other European countries. It would be very helpful if we could see a copy of the report when it has been completed.”

Finland:

“In Finland it is not a criminal offence to commit suicide. Therefore, it cannot be a criminal offence to incite to, assist in or in another way take part in an other persons suicide. There are, though, at least two theoretical exceptions to the latter. Firstly, in some exceptional cases the person assisting in the suicide could be found guilty of criminal homicide (murder/killing, chapter 21 sections 1-3 of the Finnish Penal Code). The assisting person could in some cases be regarded as an indirect culprit if the circumstances are such that the victim himself/herself hasn't made the decision. Secondly, under some circumstances, the abetting person could be found guilty of negligent homicide (chapter 21 section 8 of the Finnish Penal Code), for instance if he/she has had a special responsibility for the well-being of the victim.

It is not a criminal offence to directly or indirectly invite or provoke to suicide in public, e.g. by making a list on suicide methods on the Internet including a description on how to effectuate the suicide. Theoretically, if the description is in the form of a film it may be regarded as illegal dissemination of depictions of violence (chapter 17 section 17 of the Finnish Penal Code). The application of this provision on suicide information would be a rare case as the purpose of the provision is to limit the distribution of films including brute violence.”

Frankrig:

Direkte og indirekte opfordring eller provokation til selvmord er strafbart. Forholdet straffes efter den franske straffelov (Code Penal) art. 223-13 med fængsel indtil 3 år samt en bøde på op til 45.000 euro, hvis opfordringen har ført til selvmord eller selvmordsforsøg. Strafferammen stiger til 5 års fængsel og 75.000 euro i bøde, hvis offeret er under 15 år. Enhver form for propaganda eller udbredelse af anvisninger på selvmordsmetoder straffes efter art. 223-14 med indtil 3 års fængsel og en bøde på op til 45.000 euro. Disse bestemmelser suppleres i art. 223-15 og art. 223-15-1 af bestemmelser om tilfælde, hvor overtrædelse af art. 223-13 og art. 223-14 begås via pressen mv.

Frankrig har besvaret følgende supplerende spørgsmål:

1) Hvordan administreres og anvendes artikel 223-13 og 223-14?

Ad. 1: “I henhold til artikel 223-13 straffes den kriminelle forseelse at tilskynde til selvmord med indtil tre års fængsel og en bøde på 45.000 euro, når tilskyndelsen fører til selvmord eller forsøg på selvmord. Efter artikel 223-14 i loven, som blev vedtaget den 31. december 1987, er det også strafbart at reklamere eller propagandere for metoder, produkter eller genstande, der anbefales som middel til at begå selvmord med. For at artikel 223-14 kan finde anvendelse, kræves det blot, at nogen udsættes (”[is] faced with”) for propaganda eller reklame, uanset på hvilken måde, mens der ikke stilles krav om et konkret resultat i form af et selvmord eller et forsøg på selvmord. Artikel 223-14 omhandler et strafbart forhold, hvortil der ikke kræves opnåelse af et bestemt resultat. Ifølge artikel 223-13 straffes tilskyndelsen derimod kun, hvis den fører til et konkret resultat i form af et selvmord eller forsøg på selvmord. Endvidere må en reklame for en bog om selvmordsmetoder betragtes og dermed straffes som en reklame for disse metoder. Dette er fortsat holdningen ved de franske domstole, f.eks. appelrettens dom i Paris den 18. januar 2001. Ifølge artikel 223-15 straffes den kriminelle forseelse på samme måde, hvis den begås via medierne. Internettet kan betragtes som et potentielt medie for tilskyndelse ligesom de skriftlige medier, radio og fjernsyn.”

2) *Finder bestemmelserne anvendelse i forhold til selvmordsmetoder på internettet?*

Ad. 2: “Internettet er således omfattet af artiklerne 223-14 og 223-15, og udbredelse via internettet af selvmordsmetoder eller udbydelse af genstande, der anbefales som et middel til at begå selvmord med, straffes i henhold til lovgivningen. Ved en sådan forseelse, der begås via internettet, består vanskeligheden i at fastlægge ansvaret. For hvem er ansvarlig for forseelsen? Er det kun den person, der udbreder det ulovlige indhold, eller værten ["hosten"], som stillede hjemmesiden til rådighed for personen ... De franske domstole har besluttet at tvinge værten ["hosten"] til at bevise, at han regelmæssigt har kontrolleret indholdet af det pågældende websted. Værten ["hosten"], som tilbyder reklameplads, er underlagt de samme forpligtelser og vil være ansvarlig i og med, at han er vært ["host"] for ulovlig reklame. Problemet er, at webstederne altid har link til andre websteder, som igen har link til andre osv. ... Spørgsmålet om, hvor langt værtens ["hostens"] ansvar går, skal rejses og afklares gennem domstolspraksis.”

3) *Såfremt bestemmelserne finder anvendelse i forhold til selvmordsmetoder på internettet, hvordan gribes der så ind overfor en udenlandsk hjemmeside med selvmordsmetoder?*

4) *Hvordan håndhæves bestemmelserne i praksis?*

Ad. 3 og 4: “Spørgsmålet om at gribe ind over for en udenlandsk hjemmeside, som bringer produkter, metoder eller genstande til at begå selvmord med til offentlighedens kendskab, understreger, hvor begrænsede den franske dommers beføjelser er. De franske domstole anser sig for kompetente, selv om webstedet eller “fournisseur d’hébergement” (udbyderen af webstedet) ikke befinder sig i Frankrig, da vi ellers vil blive udsat for udflytning til lande, hvor lovgivningen er mindre restriktiv. Den franske domstolspraksis definerer, hvilke forpligtelser udbyderen af webstedet har i forbindelse med webstedet og indholdet af dette. Dette har ført til et generelt tilsyn med, hvad der udbredes på webstedet. De franske domstole dømmer også udbydere, når der f.eks. sælges ulovlige produkter eller genstande på hjemmesiden. Ikke desto mindre har dommeren ikke beføjelse til at lukke det udenlandske websted eller indlede undersøgelse af det. Den eneste mulighed består i at advare de udenlandske myndigheder om, hvad der foregår på webstedet. Det problem, som retssystemet står overfor med internettet, er behovet for hurtig reaktion. Alle og enhver har adgang til det ulovlige indhold, og det er nødvendigt, at udbredelsen standses hurtigt. Den franske strafferetspleje indeholder mulighed for klageren for at vælge at lade sagen foregå som hastesag med henblik på, at der træffes midlertidige forholdsregler. Denne fremgangsmåde synes at være egnet til internet-spørgsmål, fordi den

foregår hurtigt. Dommeren kan også afsige kendelse om standsning af den ulovlige udbredelse for at afbryde den strafbare handling.”

5) *Er der i Frankrig domspraksis vedrørende dette emne, f.eks. domstolsafgørelser vedrørende artikel 223-13 eller/og artikel 223-14? I så fald, er det muligt at modtage en kopi af en eller to afgørelser?*

Ad. 5: “Fransk domstolspraksis har anvendt artiklerne 223-13, 223-14 og 223-15 siden vedtagelsen af loven fra 1987. ...”

I det franske høringssvar er bl.a. omtalt følgende sag:

“Chambre criminelle, 13 novembre 2001 (Bull. n° 234)

Caractérise à l'encontre du directeur de publication d'un journal, le délit de propagande ou de publicité en faveur de produits, objets ou méthodes préconisés comme moyen de se donner la mort, prévu et réprimé par l'article 223-14 du Code pénal, la Cour d'appel qui constate qu'a été publié dans le journal concerné un entrefilet consacré à un livre présenté comme "un guide du suicide" préconisant environ vingt méthodes pour se donner la mort, dont "l'asphyxie et l'overdose", le texte incriminé précisant les moyens de se procurer cet ouvrage, prétendument "censuré" en France, et communiquant l'adresse d'un site internet permettant de localiser l'association la plus proche ayant pour objet la défense du droit à la mort. Il résulte en effet de ces constatations que le texte incriminé constitue une publicité en faveur des "procédés de suicide" décrits dans l'ouvrage, même si seulement (certains) d'entre eux y sont cités.

Mr C. et a.

Cour de Cassation
N° U 01-81.418 F-P+F
N° 7148

SH

13 NOVEMBRE 2001

M. COTTE président,

REPUBLIQUE FRANCAISE
AU NOM DU PEUPLE FRANCAIS

LA COUR DE CASSATION, CHAMBRE CRIMINELLE, en son audience publique tenue au Palais de Justice à PARIS, le treize novembre deux mille un, a rendu l'arrêt suivant :

Sur le rapport de M. le conseiller référendaire DESPORTES, les observations de la société civile professionnelle LYON-CAEN, FABIANI et THIRIEZ, avocat en la Cour, et les conclusions de Mme l'avocat général FROMONT ;

Statuant sur les pourvois formés par :

- C. Jean-Marie,
- T. Oliviero,
- L'ASSOCIATION DE DÉFENSE CONTRE L'INCITATION AU SUICIDE, partie civile,

contre l'arrêt de la cour d'appel de PARIS, 11ème chambre, en date du 18 janvier 2001, qui a condamné le premier à 10 000 francs d'amende avec sursis pour propagande ou publicité en faveur de moyens de se donner la mort, et, le deuxième, à 10 000 francs d'amende pour complicité de ce délit et qui a prononcé sur les intérêts civils ;

Joignant les pourvois en raison de la connexité

I - Sur les pourvois formés par Oliviero T. et par l'Association de défense contre l'incitation au suicide :

Attendu qu'aucun moyen n'est produit ;

II - Sur le pourvoi formé par Jean-Marie C. :
Vu le mémoire produit ;

Sur le premier moyen de cassation, pris de la violation des articles 111-4 et 223-14 du Code pénal, 591 et 593 du Code de procédure pénale, défaut de motifs et manque de base légale ;

"en ce que l'arrêt infirmatif attaqué a déclaré établi le délit incriminé par l'article 223-14 du Code pénal interdisant la propagande ou la publicité quel qu'en soit le mode, en faveur de produits, d'objets ou de méthodes préconisés comme moyens de se donner la mort ;

"aux motifs que par son contenu et sa présentation, cet entrefilet ne constitue pas une simple information mais tend à inciter les lecteurs de la revue à se procurer l'ouvrage "Final Exit" ; qu'en effet :

- l'indication suivant laquelle l'ouvrage a été "censuré" en France information au demeurant inexacte car l'ouvrage a donné lieu non pas à une interdiction administrative mais à une condamnation judiciaire et interdit au moins de 18 ans en Australie met en évidence son caractère sulfureux; elle ne peut qu'aviver la curiosité des lecteurs de Colors et leur insuffler le désir de prendre connaissance de l'ouvrage ;

- la communication des coordonnées précises de Hemlock Society, y compris son numéro de téléphone et des frais d'inscription, dispense les lecteurs de recherches fastidieuses et dissuasives; la facilité avec laquelle l'association peut être contactée (par lettre ou par téléphone) ne peut qu'inciter à effectuer cette démarche ;

- de même, la communication des coordonnées du site internet où l'on peut localiser les associations pour la défense du droit à la mort contribue à aiguïser l'intérêt des lecteurs sur ce sujet ;

- enfin, la reproduction et la couverture de l'ouvrage sur laquelle titre "Final Exit" est imprimé en gros caractères noirs et rouges qui attire l'oeil et qui comporte la mention "pour une mort dans la dignité" ne peut que favoriser la vente du livre; considérant que pour ces motifs, l'entrefilet litigieux constitue une "publicité" au sens de l'article 223-14 du Code pénal en faveur de l'ouvrage "Final Exit", sans qu'il y ait lieu de rechercher si cette publicité résulte d'une initiative de "Colors" ou de l'éditeur de l'ouvrage ; que par ailleurs, il est spécifié que l'ouvrage est un "guide du suicide" comportant "environ vingt moyens d'en finir avec l'existence" ; que deux procédés, l'asphyxie et l'overdose, sont expressément cités à titre d'exemple; que cette publicité en faveur de l'ouvrage constitue en même temps une publicité pour les procédés de suicide qu'il décrit, même si deux d'entre eux seulement sont cités par "Colors", puisque la motivation de celui qui acquiert l'ouvrage est nécessairement de s'informer sur les techniques de suicide; que la publicité en faveur de l'ouvrage se confond avec la publicité en faveur de produits, objets ou méthodes préconisés comme moyens de se donner la mort ; que les éléments constitutifs du délit défini par l'article 223-14 du Code pénal sont donc réunis; que le jugement doit être infirmé ;

"alors que d'une part, la publicité ou la propagande, qui impliquent nécessairement la volonté de promouvoir un bien ou un service en faisant ressortir les aspects attractifs, concernant dans le cadre de l'article 223-14 du Code pénal les moyens de se donner la mort, ne se trouvent pas caractérisées en l'état des énonciations de l'arrêt infirmatif attaqué dont il ressort que l'entrefilet litigieux ne faisait que reproduire la couverture de l'ouvrage en cause dont il présentait le sujet, les obstacles rencontrés par sa diffusion en France avant que d'indiquer les moyens de se le procurer, ensemble d'éléments qui en l'absence de toute présentation incitative relève de la liberté d'information ;

"et alors que d'autre part, l'article L.223-14 du Code pénal, en interdisant la propagande et la publicité en faveur de produits, d'objets ou de méthodes préconisés comme moyens de se donner la mort, n'a entendu incriminer que la publicité directe, autrement dit celle consistant à vanter l'efficacité de tel ou tel procédé, et ne saurait, sauf à méconnaître le principe d'interprétation stricte de la loi pénale, s'appliquer à la diffusion par voie de presse d'une information présentant un ouvrage consacré aux moyens pouvant être utilisés pour se donner la mort, sans décrire ceux-ci, et fournissant des indications permettant de se procurer ledit ouvrage" ;

Sur le deuxième moyen de cassation, pris de la violation des articles 121-3, 223-14 et 223-15 du Code pénal, 591 et 593 du Code de procédure pénale, défaut de motifs et manque de base légale;

"en ce que l'arrêt infirmatif attaqué a déclaré Jean-Marie C. coupable de propagande en faveur de produits, objets ou méthodes préconisés comme moyens de se donner la mort ;

"aux motifs que si dans une lettre adressée le 2 octobre 1996 à Oliviero T., Jean-Marie C. reconnaissait à la revue Colors son "indépendance éditoriale", il n'en demeure pas moins que le directeur de publication du Monde ne saurait échapper aux responsabilités qui lui incombent en application de la loi sur la presse, notamment en ce qui concerne le contrôle du contenu, dès lors qu'il a accepté la diffusion de la revue en annexe du quotidien; que ce droit de contrôle figurait d'ailleurs dans la lettre du 2 octobre 1996 puisqu'il était spécifié que chaque numéro de Colors devait être présenté à Jean-Marie C. avant impression afin

qu'il en prenne connaissance; que cette présentation ne pouvait avoir d'autre objet que de permettre précisément l'existence d'un contrôle; qu'en application de l'article 42 de la loi sur la presse, le directeur de la publication du Monde est l'auteur principal du délit même si celui-ci a été commis dans la revue Colors ; qu'Oliviero T. en sa qualité à la fois de président du conseil d'administration de Colors Magazine et de directeur de la publication Colors est, au regard de la loi, le complice de cette infraction par fourniture de moyens ;

"alors que la responsabilité pénale de plein droit du directeur de publication telle que prévue par l'article 42 de la loi du 29 juillet 1881 applicable aux poursuites du chef du délit incriminé par l'article 223-14 du Code pénal ne peut être retenue qu'en cas de comportement fautif du co-auteur ou du complice, ce qui suppose que dans le cadre de l'infraction de publicité ou propagande en faveur de moyens permettant de se donner la mort, soit établi le caractère intentionnel consistant en la volonté de préconiser, autrement dit de recommander un ou plusieurs procédés donnés, de sorte qu'en l'absence de tout motif caractérisant une telle intention à l'encontre du directeur de publication de Colors Magazine dont la responsabilité pénale été retenue en qualité de complice, la déclaration de culpabilité prononcée à l'encontre de Jean-Marie C. en sa qualité de directeur de publication du Monde n'est pas légalement justifiée" ;

Sur le troisième moyen de cassation, pris de la violation des articles 121-7, 223-14 et 223-15 du Code pénal, 6 et 42 de la loi du 29 juillet 1881, 591 et 593 du Code de procédure pénale, défaut de motifs et manque de base légale ;

"en ce que l'arrêt infirmatif attaqué a retenu la responsabilité pénale de Jean-Marie C. comme auteur principal du délit incriminé par l'article 223-14 du Code pénal à raison de sa qualité de directeur de publication ;

"aux motifs qu'il n'est pas contesté que le numéro 18 de la revue Colors a fait l'objet d'une diffusion en kiosque le 14 décembre 1996 sous la forme d'un supplément gratuit accompagnant l'édition du quotidien Le Monde datée des 15 et 16 décembre 1996 ; que la revue n'a fait l'objet d'aucune diffusion séparée; que la revue et le journal apparaissent donc indissociables; que si dans une lettre adressée le 2 octobre 1996 à Oliviero T., Jean-Marie C. reconnaissait à la revue Colors son "indépendance éditoriale" il n'en demeure pas moins que le directeur de publication du Monde ne saurait échapper aux responsabilités qui lui incombent en application de la loi sur la presse, notamment en ce qui concerne le contrôle du contenu, dès lors qu'il a accepté la diffusion de la revue en annexe au quotidien; que ce droit de contrôle figurait d'ailleurs dans la lettre du 2 octobre 1996 puisqu'il était spécifié que chaque numéro de Colors devait être présenté à Jean-Marie C. avant impression afin qu'il en prenne connaissance; que cette présentation ne pouvait avoir d'autre objet que de permettre précisément l'exercice d'un contrôle; qu'en application de l'article 42 de la loi sur la presse, le directeur de la publication du Monde est l'auteur principal du délit même si celui-ci a été commis dans la revue Colors ; qu'Oliviero T., en sa qualité à la fois de président du conseil d'administration de Colors Magazine et de directeur de la publication de Colors est, au regard de la loi, le complice de cette infraction par fourniture de moyens ;

"alors que la circonstance que Jean-Marie C., directeur de publication du Monde, ait donné son accord pour une diffusion simultanée de ce quotidien avec la revue Colors ne pouvait en aucune manière, eu égard aux dispositions de l'article 6 de la loi du 29 juillet 1881, permettre à la Cour de lui attribuer cette même qualité en ce qui concerne la revue

Colors, dotée de son propre directeur de publication dûment identifié puisqu'également poursuivi et dont Jean-Marie C. n'était par conséquent que le simple distributeur de sorte qu'en l'état de la prévention fondée sur la publicité donnée à un ouvrage consacré aux moyens de se donner la mort, le directeur de publication du journal Colors ne pouvait être poursuivi qu'en qualité de complice de l'auteur de l'ouvrage, aucune déclaration de culpabilité ne pouvant en revanche être prononcée à l'encontre de Jean-Marie C. qui, en acceptant de distribuer la revue Colors n'avait fait que prêter son concours au directeur de publication de Colors, la complicité de complicité n'étant en effet pas punissable" ;

Les moyens étant réunis ;

Attendu qu'il résulte de l'arrêt attaqué que, dans la revue "Colors", diffusée 14 décembre 1996 sous la forme d'un supplément gratuit du journal "Le Monde" daté des 15 et 16 décembre 1996, a été publié un entrefilet présentant l'ouvrage de Derek H. intitulé "Exit Final" ; qu'à la suite de ces faits, Jean-Marie C., directeur de la publication du journal "Le Monde" et Oliviero T., président de la société Colors Magazine, editrice de la revue Colors, ont été cités devant le tribunal correctionnel, le premier, sur le fondement des articles 223-14 à 223-17 du Code pénal, pour avoir fait de la propagande ou de la publicité en faveur de produits, objets ou de méthodes préconisés comme moyen de se donner la mort et, le second, pour complicité de ce délit ;

Attendu que, pour retenir la culpabilité de Jean-Marie C., la cour d'appel relève qu'après avoir présenté l'ouvrage de Derek H. comme un "guide du suicide" préconisant environ vingt méthodes pour se donner la mort dont "l'asphyxie et l'overdose", l'entrefilet incriminé précise que, "censuré" en France et interdit au moins de 18 ans en Australie, cet ouvrage peut être obtenu en adhérant à une association américaine faisant campagne pour la "légalisation du suicide assisté" ; que les juges constatent encore que les coordonnées de cette association sont fournies ainsi que le montant des frais d'inscription et qu'est en outre communiquée l'adresse d'un site internet permettant de localiser l'association la plus proche ayant pour objet la défense du droit à la mort ; qu'ils retiennent enfin que l'entrefilet est illustré par la reproduction en couleurs de la couverture de l'ouvrage "Exit Final", comportant le sous-titre "Pour une mort dans la dignité" et la précision "préface d'Hubert R." ; qu'après avoir analysé cet ensemble d'éléments, les juges concluent que le texte incriminé constitue une publicité, au sens de l'article 223-14 précité, en faveur des "procédés de suicide" décrits par l'ouvrage de Derek H. même si seulement deux de ces procédés sont cités ;

Que, pour imputer le délit à Jean-Marie C. en qualité de directeur de la publication du journal "Le Monde" sur le fondement des articles 223-15 du Code pénal et 42 de la loi du 29 juillet 1881, la cour d'appel retient que la revue Colors n'a été diffusée que sous la forme d'un supplément gratuit du journal précité et qu'elle était donc "indissociable" de celui-ci ; qu'elle relève encore que chaque numéro de cette revue était présenté au prévenu afin de lui permettre d'en contrôler le contenu ;

Attendu qu'en l'état de ces motifs d'où il résulte que la revue Colors était intégrée à l'édition concernée du journal "Le Monde" et dès lors que, le prévenu n'ayant ni établi, ni même allégué l'existence de circonstances indépendantes de sa volonté l'ayant mis dans l'impossibilité de s'acquitter du devoir de surveillance et de contrôle que lui imposaient ses fonctions de directeur de la publication, l'autorisation de publier le texte incriminé donnée

par lui, caractérisait à son encontre l'élément intentionnel du délit reproché, la cour d'appel a justifié sa décision ;

D'où il suit que les moyens doivent être écartés ;

Et attendu que l'arrêt est régulier en la forme ;

REJETTE les pourvois ;

Ainsi jugé et prononcé par la Cour de Cassation, chambre criminelle, en son audience publique, les jour, mois et an que dessus ;

Etaient présents aux débats et au délibéré: M. Cotte président, M. Desportes conseiller rapporteur, M. Joly, Mmes Chanet, Anzani, Mazars, MM. Beyer, Pometan, Rognon conseillers de la chambre, Mme Karsenty conseiller référendaire ;

Avocat général: Mme Fromont ;

Greffier de chambre: M. Souchon ;

En foi de quoi le présent arrêt a été signé par le président, le rapporteur et le greffier de chambre;"

6) *Hvad er baggrunden for bestemmelserne i artikel 223-13 og 223-14 i den franske Code Pénal (f.eks. en offentlig debat om emnet, en konkret sag)?*

Ad. 6: "Disse artikler blev indført i fransk strafferet efter offentliggørelsen af "Suicide mode d'emploi" ["Selvmord – en brugervejledning"], en bog fra 1982 skrevet af Claude Guillon og Yves Le Bonnet, som omhandler metoder og produkter til at begå selvmord med. Tidligere var det ikke muligt at straffe tilskyndelse til selvmord, for eftersom selvmord ikke i sig selv kan straffes i henhold til lovgivningen, kunne ansvar for medskyldighed ikke gøres gældende. Dette var en mangel i fransk strafferet. Da kriminalretten i Paris fik indbragt en klage over bogen, var den derfor tvunget til at afvise den. Eftersom selvmord ikke er omfattet af fransk strafferet, skal medskyldighed for at kunne straffes være forbundet med en dadelværdig gerning. Den franske nationalforsamling vedtog en lov den 31. december 1987, der straffer tilskyndelse til selvmord. Artikel 223-15 er også en reaktion på denne bog med henblik på at undgå sådanne strafbare forhold. Genudgivelsen af bogen "Suicide mode d'emploi" gav således kriminalretten i Paris anledning til at dømme forfatterne, idet den fandt, at kapitel 10 udgjorde en reklame, som var forbudt i henhold til artiklerne 223-14 og 223-15 i den franske straffelov. (Den store underret i Paris, den 11. april 1995)."

7) *Blev spørgsmålet om ytringsfrihed diskuteret i forbindelse med indsættelsen af bestemmelserne i den franske Code Pénal? Har spørgsmålet om ytringsfrihed været et emne i domstolsafgørelserne?*

Ad. 7: “Konflikten mellem ytringsfrihed og artiklerne 223-13 og 223-14 er forbundet med de begrænsninger, ytringsfriheden er underlagt i den franske lovgivning. Den medielov, der blev vedtaget i 1881, understreger, at ytringsfriheden ikke er total og skal begrænses. Ytringsfriheden er da også begrænset af retten til privatlivets fred eller f.eks. offentlig ærekrænkelse. Der foregår tydeligvis en debat om omfanget af ytringsfriheden, men det fremgår ikke desto mindre klart af den franske lovgivning, at ytringsfriheden ikke er et gyldigt argument for at tillade tilskyndelse til selvmord.”

De franske straffebestemmelser har følgende ordlyd:

“AFSNIT 6. – OM TILSKYNDELSE TIL SELVMORD

Artikel 223-13

Forordning nr. 2000-916 af 19. september 2000 artikel 3 i Den franske Lovtidende af 22. september, som trådte i kraft den 1. januar 2002

Tilskyndelse af andre personer til at begå selvmord straffes med [indtil] tre års fængsel og en bøde på [op til] € 45.000, når tilskyndelsen følges af et selvmord eller et forsøg på selvmord.

Straffen øges til fem års fængsel og en bøde på € 75.000, når ofret for den strafbare handling som defineret i ovenstående afsnit er en mindreårig på under 15 år.

Artikel 223-14

Propaganda eller reklame, uanset art, til fordel for produkter, genstande eller metoder, som anbefales som måder at begå selvmord på, straffes med [indtil] tre års fængsel og en bøde på [op til] € 45.000.

Artikel 223-15

Hvis forseelsen i henhold til artiklerne 223-13 og 223-14 begås i de skriftlige eller luftbårne medier, finder de pågældende lovbestemmelser om sådanne forhold anvendelse med henblik på at definere, hvem der er ansvarlig.

Artikel 223-15-1

Indsat ved lov nr. 2001-504 af 12. juni 2001 artikel 10 i Den franske Lovtidende af 13. juni 2001

Juridiske personer kan ifalde strafansvar på de vilkår, der fremgår af artikel 121-2, for de strafbare handlinger, der er defineret i denne del af denne lov.

Straffen for juridiske personer er:

- 1° en bøde i henhold til bestemmelserne i artikel 131-38;
- 2° de straffe, der fremgår af 2°, 3°, 8° og 9° i artikel 131-39;
- 3° straffen, der fremgår af artikel 131-39, 1°, for så vidt angår strafbare handlinger, som er defineret i artikel 222-13, afsnit 2.”

Holland:

Ad 1: “No, committing suicide is not punishable under Dutch law.”

Ad 2: “According to Article 294 paragraph 1 of the Dutch Code of Penal Law, inciting another person to commit suicide, in the case the suicide is actually performed, is punishable with an imprisonment of up to 12 years or a fine in the 4th category (11 250 Euro).

Article 294, paragraph 2, provides that providing assistance with suicide or providing the means to do so is punishable in the case the suicide is actually performed.

In case an assisted ending of life is performed by a physician in a situation without positive medical perspective and if due care requirements, laid down in article 2 of the Termination of live on request and Assistance with suicide Act have been complied with, such a physician will not be prosecuted.

The due care requirements stipulate, among other things that the patient's request to die must be voluntary and well-considered, that his condition is hopeless and his pain unbearable, that a second doctor must be consulted and that the (euthanasia or) assisted suicide is performed with due medical care. Furthermore, the physician is obliged to report that the cause of death is (euthanasia or) assisted ending of life. The physician's action is then examined by a regional review committee to determine whether it was performed with due care. The judgement of the review committee is then sent to the Public Prosecution Service, which uses it as a major argument to decide whether or not to institute proceedings against the physician in question.

Other forms of assisted suicide are not decriminalized.”

Ad 3: “As explained above, inciting another person to commit suicide, providing assistance with suicide or providing the means to do so, is punishable in the case the suicide is actually

performed, except in the situation described above where assistance in ending life is provided by a physician and the due care requirements are being complied with.

According to jurisprudence of the Dutch Supreme Court (arrest of 5 December 1995), providing general information or moral support to a person considering suicide, or having conversations with such a person does not fall under the qualification "providing assistance" of Article 294 paragraph 2 of the Dutch Code of Penal Law. Such practices are, hence, not punishable. This means that the publishing, in the form of a booklet or through a website, of general information or advices on how to end one's life in a humane manner and without assistance being provided during the actual commission of the suicide, is not punishable under Article 294 paragraph 2. Furthermore, organizations exist on that basis in the Netherlands which provide for counseling to people considering suicide. Condition is of course that they operate within the limits set by Dutch Penal Law, in particular Article 294, respectively 293 of the Dutch Code of Penal Law, as set out above.

On the other hand, a person who provides to a person that considers ending his life, the means to do so and who, during the actual commission of the suicide, does provide clear instructions aimed at being followed will be prosecuted and punished under Article 294 of the Dutch Code of Penal Law. In other words, condition for prosecution is that there be an active form of assistance, directed at a particular handling or act, and the death be the direct consequence of the assistance so provided.”

Irland:

“The Criminal Law (Suicide) Act 1993 ... decriminalized suicide. However, this Act also provides that a person who aids, abets, counsels or procures the suicide or attempted suicide of another shall be guilty of an offence and is liable on conviction to a term of up to 14 years imprisonment. Proceedings may only be instituted with the consent of the Director of Public Prosecutions. There are no proposals to amend this legislation.”

De irske straffebestemmelser har følgende ordlyd:

"...

2. -(1) Suicide shall cease to be a crime.

(2) A person who aids, abets, counsels or procures the suicide of another, or an attempt by another to commit suicide, shall be guilty of an offence and shall be liable on conviction on indictment to imprisonment for a term not exceeding fourteen years.

(3) If, on the trial of an indictment for murder, murder to which section 3 of the Criminal Justice Act, 1990 applies or manslaughter, it is proved that the person charged aided, abetted, counseled or procured the suicide of the person alleged to have been killed, he may be found guilty of an offence under this section.

(4) No proceedings shall be instituted for an offence under this section except by or with the consent of the Director of Public Prosecutions.

..."

Island:

Ad 1: "It is not regarded a criminal offence by the general penal code to commit suicide."

Ad 2: "It is in general not regarded a criminal offence to take part in actions that are not regarded as criminal offences. The 214. art. of the general penal code is an exception to that rule. According to the art. it is regarded a criminal offence to encourage a person to commit suicide. The penalty is prison up to one year or fines. If the statements of reasons are selfish intentions the penalty is prison up to three years.

In 213 art. of the penal code it is regarded a criminal offence to take a person's life although the act has taken place with that person's approval or by that person's own request. The penalty is prison up to three years."

Ad 3: "Article 214. mentioned above would be regarded."

a.-b. "To my knowledge a case of this sort has not been tried in court here in Iceland.

If a person from Iceland would commit suicide after reading a foreign homepage with suicide-methods, for example a Danish one, the crime scene is Denmark and therefore we would not have jurisdiction in that particular case. On the other hand, given that the act would be an offence of art. 214 it is possible, according to the Public Prosecutors Office, to contact the Danish Prosecutors Office with a request to take over the case, but agreements have [not] been made between the Nordic countries.

Iceland signed the Convention on Cyber Crime on 23. November 2001 and its additional protocol on 28. January 2003. Preparatory work on ratification of the Convention is in progress in the Ministry of Justice. By reviewing the Convention I can not see that provocation to suicide is considered a criminal offence. On the other hand abetting or aiding the commission of any

of the offences established in accordance with art. 2 through 10 of the Convention with intent that such offence be committed.”

Italien:

Ad 1: “In the Italian legal system suicide is not a crime. Suicide is the conduct directed to kill oneself.”

Ad 2: “Yes, it is. Article 580 of the Italian criminal code provides that

Everyone who solicits or induces someone to commit suicide, or facilitates the carrying out of this act, is punished with five to twelve years' imprisonment, if suicide is committed. If suicide is not committed, he is punished with one to five years' imprisonment, as long as a serious or very serious personal injury has resulted from this attempt. Punishments are increased if the person who has been solicited or induced or helped in committing suicide is someone under eighteen years of age, or afflicted with insanity or with mental illness. However, if this person is under fourteen years of age or has not mental competence, provisions about murder will be applied.”

So, Italian criminal law system doesn't consider suicide as a crime. But, as nobody can dispose of his life, the legislator provides that instigation or cooperation in committing suicide have to be considered as crimes and punished. Moreover, it will be necessary that suicide has been committed or a serious or very serious personal injury has resulted, to amount the fact as a crime, and that the conduct could be punishable. Everyone could be the perpetrator of this crime.

The victim of this crime is always a determinate person, that is to say who has committed suicide or who tried to commit it. But the perpetrator could also act towards an indeterminate person. The criminal conduct of this crime consists in a psychical or physical participation to someone else's suicide.”

Ad 3: “Italian legal system doesn't provide a crime like the one you are asking about, but this case is included indirectly in the legal paradigm of article 580. In fact we can apply article 580 also when the criminal conduct is directed towards an indeterminate person. Until now, cases of instigation or cooperation to suicide through Internet have not been recorded in Italy by our Ministry. Nevertheless, we are analysing warped use of Internet, and so we cannot exclude future legislative acts in this sense.”

Italien har supplerende oplyst følgende:

Ad. 2: “According to article 580 of the Italian penal code, everyone who solicits or induces someone to commit suicide is punished even if the encouragement is addressed to an indefinite person.

Nevertheless, in order to consider such encouragement as a crime, it is always necessary that the person solicited to commit suicide, afterwards commits or tries to commit suicide. It is not sufficient a general encouragement to commit suicide. Indeed, a causal connection between the encouragement and the suicide is always necessary.

In a case of a generic encouragement to commit suicide addressed to several indeterminate people, for instance through the web, there is no crime if afterwards none of them commit suicide.

This particular situation is not described in the preparatory works of our penal code and in our judicial commentaries either. Anyway it seems that it is never happened something similar in Italy so far.

... Is new legislation being contemplated in this area - and if yes what is the content?

No new legislation is contemplated in this field.

... Has freedom of information or freedom of speech been discussed in relation to the insertion of or the use of article 580 in cases of encouragement to suicide on the Internet? If yes what were the main points

No”

Litauen:

Ad 1: “No.”

Ad 2: “Yes. It is a criminal offence:

to instigate other person to commit suicide;

to cause other person to commit suicide by cruel or deceitful behavior;

to assist a suicide of desperately ill person at his/her request (see Annex).”

Ad 3: ”No.”

De litauiske straffebestemmelser har følgende ordlyd:

“Article 133. Incitement to suicide or causing to commit suicide

Any person, who instigates a human being to commit suicide, or through cruel or deceitful behavior causes a human being to commit suicide, shall be punished by restriction of liberty or detention, or imprisonment for a term up to four years.

Article 134. Assistance to commit suicide

Any person, who assists to commit suicide to a desperately ill person at his/her request, shall be punished by deprivation of the right to work in a certain job practice or hold a certain office or community service, or detention, or imprisonment for a term of up to four years.”

Luxembourg:

“As well committing suicide, as assisting or in another way taking part in a person's suicide, as inviting to or provoking to suicide in public is not a criminal offence in luxembourgish legislation.”

Norge:

”I henhold til alminnelig borgerlig straffelov 22. mai 1902 nr. 10 (straffeloven) § 236 er medvirkning til selvmord straffbart:

”Den, som medvirker til, at nogen berøver sig selv Livet eller tilføier sig betydelig Skade paa Legeme eller Helbred, straffes som for Medvirkning til Drab eller grov Legemsbeskadigelse, øvet mod en samtykkende.

Straf kommer ikke til Anvendelse, naar Døden eller betydelig Skade paa Legeme eller Helbred ikke er indtraadt.”

Bestemmelsen omfatter både fysisk og psykisk medvirkning.

For å straffe noen for medvirkning kreves det ikke at medvirkningen var nødvendig for resultatet. Likevel er det krav til en viss årsakssammenheng. Det må være en motivasjonsmessig sammenheng mellom medvirkningen og hovedmannens handling (se Erling Johannes Husabø, *Rett til sjølvvalt livsavslutning?*, Oslo 1994, kapittel 3.3). Medvirkningen

kan for det første gjelde hovedmannens motivasjon eller forsett. For det andre kan medvirkningen gjelde hovedmannens oppfatning av den faktiske situasjonen eller konsekvensene av handlingen. Medvirkningen kan for eksempel gå ut på at medvirkeren oppmuntrer eller truer hovedmannen til å begå selvmord. En annen mulighet er at medvirkeren styrker hovedmannens forsett om å begå selvmord eller gir råd om hvordan han kan ta livet sitt. Generell informasjon om hvilke måter det er vanlig å bega selvmord på, for eksempel i en akademisk avhandling, rammes ikke av § 236. Derimot kan en rettleiding i hvordan å ta sitt eget liv rettet mot personer som ønsker å begå selvmord, etter omstendighetene falle inn under bestemmelsens anvendelsesområde.

Straffansvar forutsetter at kravet til forsett er oppfylt. Forsettskravet er oppfylt hvis medvirkeren regnet følgen som sikker eller overveiende sannsynlig, eller bevisst aksepterte at følgen skulle inntre.

Det kan også tenkes at oppmuntringen til å begå selvmord ikke er rettet mot en bestemt person, men er satt frem offentlig. En slik oppfordring kan rammes av straffeloven § 236 hvis årsakskravet og forsettskravet er oppfylt, jf. ovenfor. I teorien er det hevdet at § 236 må tolkes innskrenkende slik at bestemmelsen bare gjelder det å medvirke til at en bestemt person begår selvmord (se Husabø side 298). Så vidt Justisdepartementet kjenner til, har ikke spørsmålet vært berørt i rettspraksis.

Uansett kan offentlig fremsatte oppfordringer om å begå selvmord rammes av straffeloven § 140:

”Den, som offentlig opfordrer eller tilskynder til Iværksættelsen af en strafbar Handling eller forherliger en saadan eller tilbyder at udføre eller bistaa ved Udførelsen af en saadan, eller som medvirker til Opfordringen, Tilskyndelsen, Forherligelsen eller Tilbudet, straffes med Bøder eller med Hefte eller Fængsel indtil 8 Aar, dog i intet Tilfælde med høiere Frihedsstraf end to Tredjedele af den høieste for Handlingen selv anvendelige.

Lige med strafbare Handlinger regnes her Handlinger, til hvis Foretagelse det er strafbart at forlede eller tilskynde.”

Gjerningsmannens forsett må, som vanlig, dekke hele det objektive gjerningsinnholdet.

Når det gjelder tiltak som har som formål å forebygge selvmord, særligt blant barn og unge, ble følgende skrevet i St.prp. nr. 1 (2002-03) for budsjetterminen 2003 om satsningspunktet tiltak mot selvmord (post 70):

”Handlingsplan mot selvmord ble avsluttet i 1999. Planen hadde ikke et primærforebyggende siktemål, men var rettet mot grupper med spesiell risiko for selvmord og helsetjenestens tilbud til disse. Et treårig oppfølgingsprosjekt ble etablert i 2000 for å sikre at kompetansen som var bygget opp ble opprettholdt og videreført. Målet var å sikre gode oppfølgings- og behandlingsrutiner, kompetanseutvikling, innsats for særskilte grupper og vurdere videre forankring av arbeidet med selvmord.

Sluttrapport for prosjektet vil foreligge i jan. 2003.

Vurdering av prosjektet til nå og arbeidet med ajourføring av Opptrappingsplanen for psykisk helse, viser at det er behov for videre og styrket innsats mot selvmord, særlig rettet mot to hovedområder:

1) Selv om selvmordsraten i den norske befolkning totalt har blitt redusert i løpet av de 10 siste årene, gjelder denne utviklingen ikke for barn og unge, jf. innledningen i kapittelet. Det er behov for primærforebyggende arbeid og tiltak generelt, og spesielt for barn og unge. Dette vil departementet komme tilbake til i stortingsmeldingen om folkehelsearbeid.

2) Alvorlige psykiske lidelser, som alvorlig depresjon, psykotiske lidelser, personlighetsforstyrrelser og rusmisbruk, er den viktigste risikofaktor for selvmord. Der er behov for systematisk arbeid rettet inn mot psykisk helsevern med mål om å redusere selvmordsrisiko i særlige risikoutsatte grupper. Videre er det behov for å fortsette arbeidet med oppfølgings- og behandlingsrutiner ved somatiske sykehus. Under handlingsplanen ble det etablert et prosjekt med nasjonalt kompetansesenter, som i hovedsak var rettet mot særlige risikogrupper. Det har vist seg at det er behov for å etablere et permanent nasjonalt senter på dette området. Plan for senteret vil bli utarbeidet i høsten 2002.

Departementet foreslår at midler til prosjektet videreføres til det etableres et permanent nasjonalt senter for forskning, undervisning, utviklingsarbeid og veiledning innen dette området i 2003. Departementet foreslår videre at midler til regionale ressursmiljøer videreføres i 2003 og at videre organisering av dette vurderes i forhold til den pågående utredning om regionalt og lokalt arbeid med traumer.

På bakgrunn av sluttrapport for det treårige oppfølgingsprosjektet og avklaring av primærforebyggende tiltak i stortingsmelding om folkehelsen, vil ytterligere tiltak for å forebygge selvmord bli igangsatt i 2003.””

Justis- og Politidepartementet har supplerende oplyst, at der efter det for departementet oplyste ikke foreligger norsk retspraksis om straf for offentliggørelse af selvmordsmetoder på internettet.

Portugal:

Ad 1: "No. In Portugal suicide is not a criminal offence."

Ad 2: "Yes. Aiding and abetting suicide is a criminal offence under Article 135 of the criminal code."

Ad 3: "Yes. Resorting to any sort of propaganda or advertisement that encourage the use of products, objects or methods capable of causing death, that is all usable means, including Internet, is a criminal offence under Article 139 of the criminal code."

For this reason, listing suicide methods on the Internet, including a description on how to effectuate the suicide, is considered as propaganda or advertisement for methods capable of causing death, is a criminal offence."

Ad 3a: "They are administrated and accomplished in the same way as the other criminal offences."

According to the Code of Criminal Procedure, mainly Articles 241 to 243, 262 to 269, 276 and 281 to 282, the Public Prosecutor's Office (hereinafter referred to as PPO) is competent to investigate and prosecute all offences. The PPO gives direct directions to the police. The latter, in turn, assists the PPO in the investigation.

After being informed of the alleged offence through the Police or another source, the PPO, on its own initiative, initiates the investigation. Where the Police become aware of an offence they are obliged to report it to the PPO regardless if the offender is identified.

In the Portuguese criminal system there are different types of crime, which differ in their procedural approach. There are crimes where the knowledge of it is sufficient for the PPO to start the proceedings - *crime público*. They cover the criminal offence of "Suicide Propaganda" and "Aiding and abetting suicide" where the accusation does not have to be made by the victim, because they are directly related to the maintenance of public order. There are other crimes

that require a complaint and an accusation filed by the victim or by those who are entitled to represent the victim - *crime particular*.

The PPO is responsible for all enquiries; every investigation must be carried out within the scope of the case and, as a result of it, no investigation, not even those conducted by the police, may be carried out outside the case directed by the PPO.

During the investigation, the PPO undertakes the necessary measures for identifying the offender, obtaining evidence, etc. However certain coercive measures must be performed/authorised by an examining judge”

Ad 3b: “In this case, when the server is installed in a third country, when the Portuguese authority is informed of the fact that constitute an offence, according to the Portuguese legislation, it asks for the co-operation of Interpol or Europol in informing the third country's authorities. Then, if the fact is considered as a criminal offence, the third county authority will have to act pursuant to its own legislation. In these cases the Portuguese authorities may only contact and inform the third country's authorities.”

De portugisiske straffebestemmelser har følgende ordlyd:

“Article 135

Aiding or abetting suicide

1. A person who incites the suicide of another, or assists him in committing such an act, shall be liable to imprisonment for a term not exceeding 3 years, where the person in question really commits suicide or attempts to commit suicide.

2. Where the person incited to commit suicide or has been helped to commit it is under the age of 16 years or, for some reason, has his ability to assess or to decide somewhat diminished, the inciter shall be liable to imprisonment for a term between 1 and 5 years.”

"Article 139

Propaganda promoting suicide

1. A person who, by any means, promotes or advertises products, objects or methods designed to cause death, in such a manner as to provoke [incite] suicide, shall be liable to imprisonment for a term not exceeding 2 years or a fine not exceeding 240 days.”

I supplerende hørings svar har Portugal oplyst følgende:

4) *How are the provisions in the Penal Code article 135 and 139 enforced in practice?*

Ad. 4: “This two articles are applied the same way as all other articles of the Penal Code. This kind of crime is public, there is no need of complaint, its enough the knowledge of the crime by the public prosecutor so that adequate measures for starting the criminal procedure can be taken.”

5) *Has Portugal any case law on this matter, e.g. judgements according to article 135 or/and article 139? If so, is it possible to get a copy of one or two of the judgments?*

Ad. 5: “We have no records of case law on this matter.

Portugal is one of the few European Countries where aiding or abetting suicide is considered a crime (the other countries are Austria, Switzerland, Hellas, Spain and more recently France).

Aiding or abetting suicide is an autonomous offence (*delictum sui generis*) and not a special form of homicide.

Regarding this issue it’s problematic and difficulty it’s opportune to remind what German author Simon wrote: “*the story of the criminal law on suicide is the story of its failure*”

Actually, the experience doesn’t confirm that countries where the aiding or abetting suicide is crime are the ones where there are more convictions.

So, this is probably the reason (difficulties of proof) why Portugal doesn’t have records of decisions.”

6) *What is the background for the provisions in the Penal Code articles 135 and 139? (e.g. a public debate on the subject, a concrete case?)*

Ad. 6: “The Portuguese Penal Code was adopted in 1982 and has suffered some changes in 1995. The article 135 was part of the project of Penal Code of 1966 that is in the origin of the Penal Code of 1982. The changes made in 1995 have introduced some new modalities and types of crime. The article 139 was one of the new types of crime.

This happens as a result of a neo-criminal policy, aiming common welfare protection connected to guarantee the “*salus publica*” and avoid suicides. Human life being the legal value is indirectly protected by this provision.

Portuguese law considers that the publicity and propaganda has to be adequate and is not sufficient to promoting suicide.”

7) Did the insertion of the provisions (article 135 and 139) in the Penal Code create a discussion in relation to the freedom of expression? Has the subject of freedom of expression been an issue in case law?

Ad. 7: ”During the work of the Technical Committee in charge of reviewing the Penal Code, article 139 gave the opportunity of having a debate on restrictions to the free flow of information and the limitation to the freedom of speech. Some of the members of the Technical Committee have expressed opposition to the introduction of article 139.

If we accept this kind of restrictions “*lato sensu*” it will cause a Constitutional difficulty with the right to the freedom of speech, that is the reason why the meaning of publicity and propaganda for this purpose is very precise.

The Portuguese law has reached a formulation that considers the publicity and propaganda adequate to cause suicide. It’s not enough to promote suicide it might be adequate to it.

We have no records that freedom of speech has been mentioned.”

Spanien:

Ad 1: “No, in Spain it is not a criminal offence to commit suicide.”

Ad 2: “Article 143 of the Spanish Penal Code punishes (with a penalty of prison between two and five years) the person who aids and abets, with essential acts of cooperation, to other person who commits suicide.

The penalty shall be higher (six to ten years in prison) if the cooperation acts are those that cause the death of the suicidal. Otherwise, the penalty shall be lower for the aider and abettor if the person who commits suicide would suffer from an incurable illness that will cause necessarily his death or provokes him a painful or intolerable suffering.”

Ad 3: "No, that behaviour (to invite to or provoke to commit suicide in public, e. g. making a list on suicide-methods on the Internet) is not foreseen as offence in the existing penal law."

Sverige:

"Själv mord utgör inte ett brott i Sverige. Anstiftan till själv mord kan därför inte heller bestraffas. Inte heller är medhjälp till själv mord straffbelagt.

Det krävs emellertid att anstiftarens eller medhjälparens agerande inte är av den karaktären att gärningsmannaskap för t.ex. dråp eller mord kan komma i fråga trots att handlingen utförs med offrets samtycke. Samtycke kan i princip inte befria från straffansvar för brott som består i att den som samtyckt berövas livet. Samtycket kan dock få betydelse för frågan om brottets rubricering och för bedömningen av gärningens straffvärde.

I doktrinen har vidare nämnts vissa exempel på undantagsfall där det kan tänkas vara straffbart att förmå en annan person att ta sitt liv (N. Jareborg, Brotten, Första häftet, 2 uppl., 1984, s. 188-190). Det kan bl.a. gälla när en person förmår en annan, som på grund av låg ålder eller psykisk ohälsa inte förstår vad han gör, att ta sitt liv eller när en person genom tvång eller vilseledande förmår en annan att begå själv mord i båda fallen förutsatt att gärningsmannen har uppsåt till den andras död eller av oaktsamhet kan anses ha orsakat den. I dessa fall skulle gärningsmannen kunna dömas - inte för att ha uppmanat till själv mord utan - för att ha berövat den andra personen livet eller vållat dennes död.

När det gäller att offentliggöra och sprida anvisningar om olika metoder att begå själv mord är det inte heller straffbart. Det är dock i vissa fall straffbart att sprida bilder som skildrar våld. Huruvida dessa straffbestämmelser kan omfatta spridning av bilder på själv mord torde inte ha prövats av domstol, i vart fall inte i högre instans. Som exempel på en sådan bestämmelse kan nämnas den om olaga våldsskildring (16 kap. 10 b § brottsbalken);

"Den som i bild skildrar sexuellt våld eller tvång med uppsåt att bilden eller bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring, döms, om inte gärningen med hänsyn till omständigheterna är försvarlig, för *olaga våldsskildring* till böter eller fängelse i högst två år. Detsamma gäller den som i rörliga bilder närgånget eller utdraget skildrar grovt våld mot människor eller djur med uppsåt att bilderna sprids eller som sprider en sådan skildring. (...)"

Vad slutligen gäller frågan om andra åtgärder för att förebygga själv mord bör nämnas följande. Den senaste forskningen har visat att själv mordsprevention måste omfatta åtgärder inom en rad

fält, allt från att skapa de bästa möjliga uppväxtvillkoren för barn och unga till en effektiv behandling av psykiska störningar och sjukdomar och kontroll av miljörelaterade riskfaktorer.

Nationellt centrum för suicidforskning och prevention av psykisk ohälsa (NASP) är Statens och Stockholms läns landstings centrala expertorgan inom självmordsforskning och förebyggande av psykisk ohälsa. Centret arbetar med forskning och utveckling, analys och uppföljning av epidemiologiska data samt information och utbildning. Riktade informationsinsatser till allmänheten, politiker och andra beslutsfattare, vårdinstitutioner, massmedia m.fl. är en viktig del av verksamheten liksom utbildning av nyckelpersoner inom utbildning och hälso- och sjukvård. De övergripande målen för verksamheten är bl.a. att medverka till att varaktigt minska antalet självmord och självmordsförsök och att så långt det är möjligt undanröja omständigheter som kan leda till att barn och unga tar sitt liv.

Centret ingår i WHO:s ledningsgrupp för samordning av världsomspännande självmordsförebyggande forsknings- och utbildningsaktiviteter.

Centret har, på uppdrag av WHO:s avdelning för psykisk hälsa, sammanställt rapporten Guidelines for suicide prevention in schools som vänder sig till lärare och annan skolpersonal. Rapporten tar bl.a. upp olika typer av självmordsbeteenden bland ungdomar, beskriver de viktigaste skydds- och riskfaktorerna och riktlinjer för hur man identifierar och tar hand om dem som är i riskzonen samt hur man som vuxen bör agera om en elev genomför ett självmordsförsök eller begår självmord.

Centret har också tagit fram nationella riktlinjer för vård av suicidala barn och ungdomar med familjer.”

Tyskland:

Ad 1: “Nach deutschem Recht ist die Selbsttötung straflos.”

Ad 2: “Die freiverantwortliche Selbsttötung ist nach deutschem Recht straflos. Deshalb ist auch die Teilnahme an einer Selbsttötung nicht strafbar, da Anstiftung (§ 26 Strafgesetzbuch) und Beihilfe (§ 27 Strafgesetzbuch) jeweils die Straftat eines anderen voraussetzen.

Es macht sich jedoch strafbar, wer als Täter an der Tötung eines Sterbewilligen mitwirkt.

Die Abgrenzung, ob eine straflose Teilnahmeanhandlung oder ein strafbares täterschaftliches Handeln an der Selbsttötung eines anderen vorliegt, hängt von den konkreten Umständen des Einzelfalls ab. Die Abgrenzung ist oft schwierig, weil es darauf ankommt, ob die Tatherrschaft bei Würdigung aller Tatumstände beim Suizidenten (dann straflose Teilnahme) oder dem Mitwirkenden (dann strafbares täterschaftliches Handeln) liegt.

Straflose Beihilfe und strafbares täterschaftliches Handeln sollen kurz an folgenden zwei Beispielen verdeutlicht werden:

Die freiverantwortliche Selbsttötung eines Suizidenten mit einem Strick, den er von einer anderen Person zu diesem Zwecke erhalten hat, wird in der Regel als straflose Beihilfe zu bewerten sein.

Wer jedoch einen psychisch Kranken bewusst zu einer Selbsttötung durch massive psychische Beeinflussung zu einer Selbsttötung überredet und auch weiss, in welchem Zustand sich der Kranke befindet, kann als Täter eines Tötungsdelikts strafbar sein.”

Ad 3a-b: ”Nach den unter 2. genannten Grundsätzen wird sich aus einem allgemeinen, sich an eine unbestimmte Zahl von Adressaten gerichteten „Aufruf“ zur Selbsttötung oder einer Publikation von Selbsttötungsmethoden eine „Tatherrschaft“ über einen Suizidenten nicht ergeben. Anders könnte im Einzelfall eine direkte Kontaktaufnahme per E-Mail oder Chatroom zu beurteilen sein.

Soweit ein strafrechtlich relevantes Handeln nicht vorliegt, kann in Deutschland gegen entsprechende Internetangebote aus strafrechtlicher Sicht nicht eingeschritten werden.”

Center for Selvmordsforskning

Jensen, Børge og Zøllner Lilian

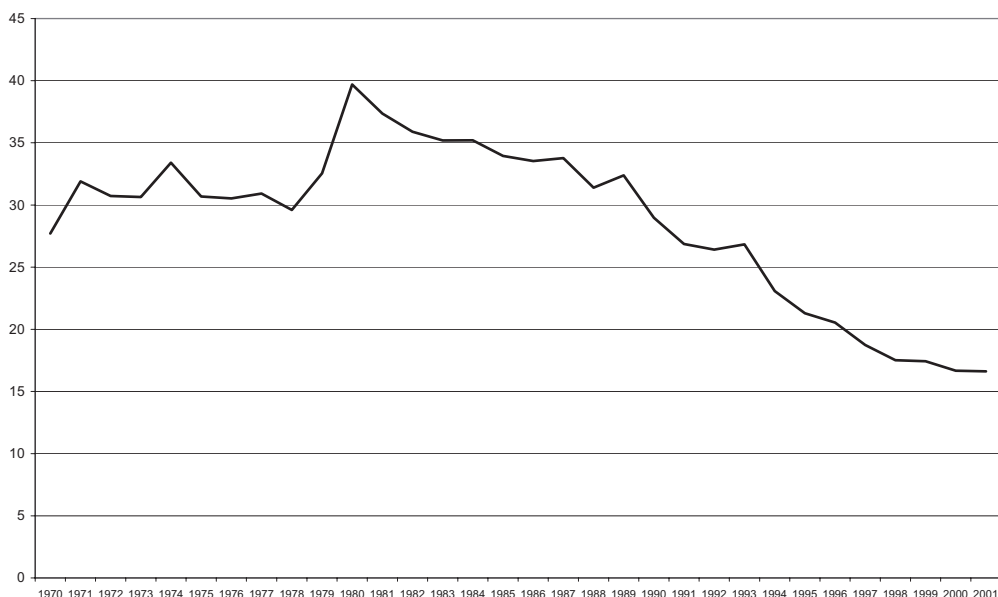
Udviklingen i antallet af selvmord.

Register for Selvmord, der dækker perioden 1970-2001, viser at antallet af selvmord toppede i 1980 med 1615 selvmord begået af personer, der er fyldt 15 år. Antallet har været dalende siden og de seneste tal fra 2001 viser at 725 personer over 15 år begik selvmord.

Ved opgørelser af udviklingen over tid, bør der tages højde for at befolkningsstørrelsen ændrer sig. Derfor anvendes selvmordsrater, som er antal selvmord pr 100.000 personer i den pågældende køn- og aldersgruppe.

Figur 1.

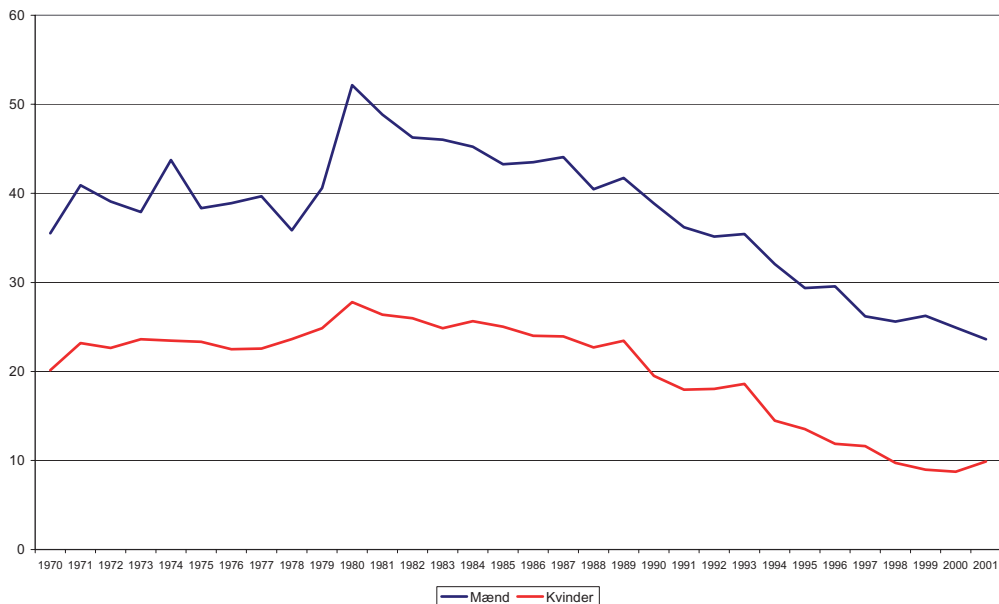
Selvmordsraten (antal selvmord pr. 100.000) for personer fyldt 15 år i perioden 1970-2001.

Selvmondsraten er omkring dobbelt så stor for mænd som for kvinder. Faldet i selvmondsraten siden 1980 har været større for kvinder (64%) end mænd (55%). Dette svarer til at kønsratioen (Mænd/Kvinder) fra 1,9 i 1980 er steget til 2,4 i 2001.

Figur 2

Selvmondsraten (antal selvmord pr. 100.000) for personer fyldt 15 år i perioden 1970-2001, fordelt på køn.

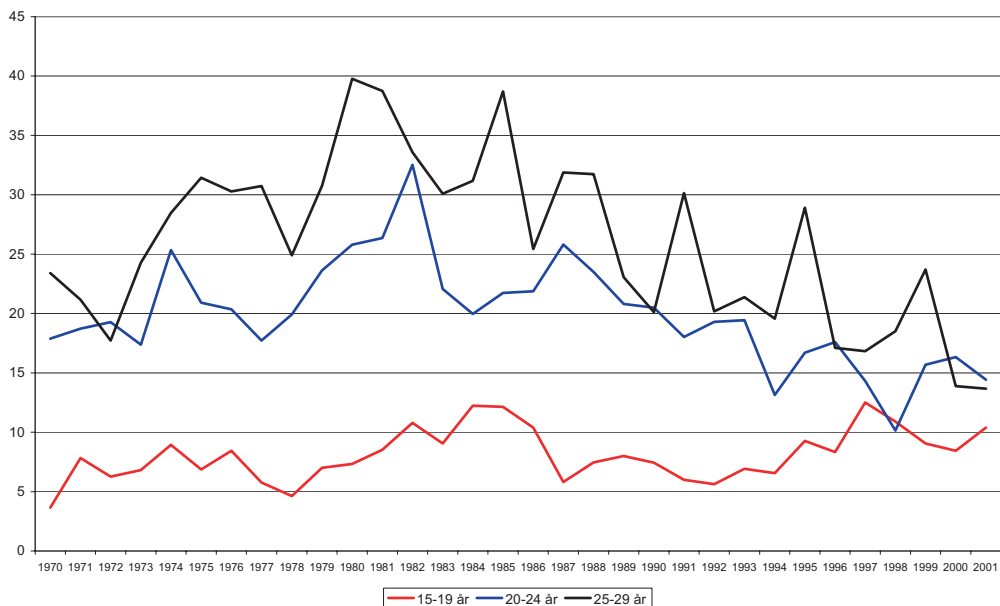
For mænds vedkommende stiger selvmondsraten med alderen og ligger på omkring 10 pr. 100.000 for 15-19-årige til omkring 50 pr 100.000 for mænd der er fyldt 70. Udviklingen i perioden 1980-2001 viser at mænd i alderen 20-29-år har haft et fald, svarende til de øvrige aldersgrupper, mens et tilsvarende fald *ikke* kan påvises hos de 15-19-årige.

For kvinders vedkommende er der ligeledes sket et fald i aldersgruppen 20-29 år, men et tilsvarende fald *ikke* er sket i aldersgruppen 15-19 år. Det skal dog bemærkes, at det faktiske antal i den sidste aldersgruppe i hele perioden har ligget på omkring 5 selvmord om året.

Der beregnes ikke rater for børn under 15 år, da antallet af selvmord i denne aldersgruppe er meget lille (omkring 2 selvmord pr. år)

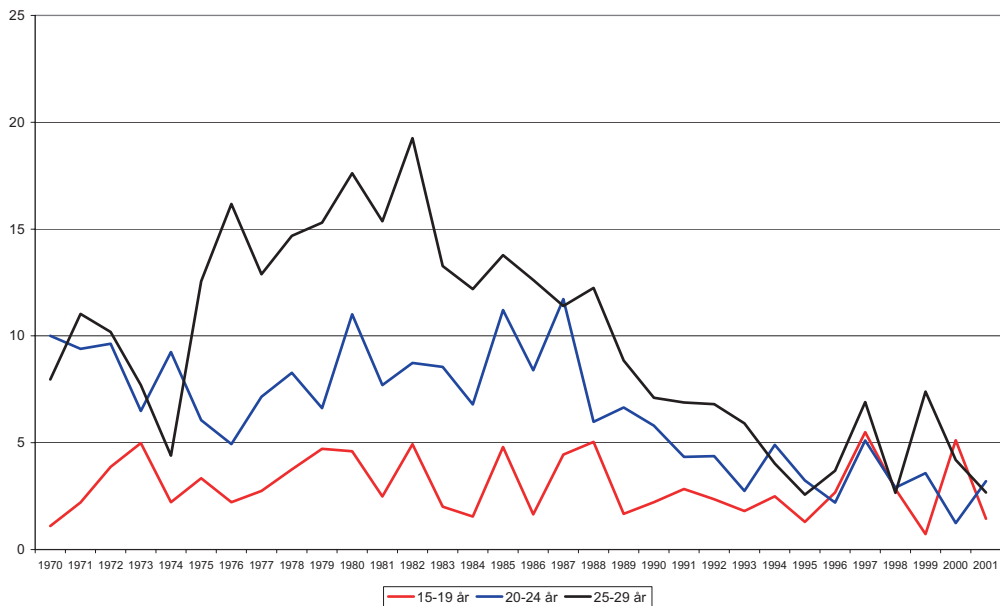

Figur 3. Selvmordsraten (antal selvmord pr. 100.000) for mænd i perioden 1970-2001, fordelt på aldersgrupper.

Figur 4.

Selvsmordsraten (antal selvmord pr. 100.000) for kvinder i perioden 1970-2001, fordelt på aldersgrupper.

Metoder

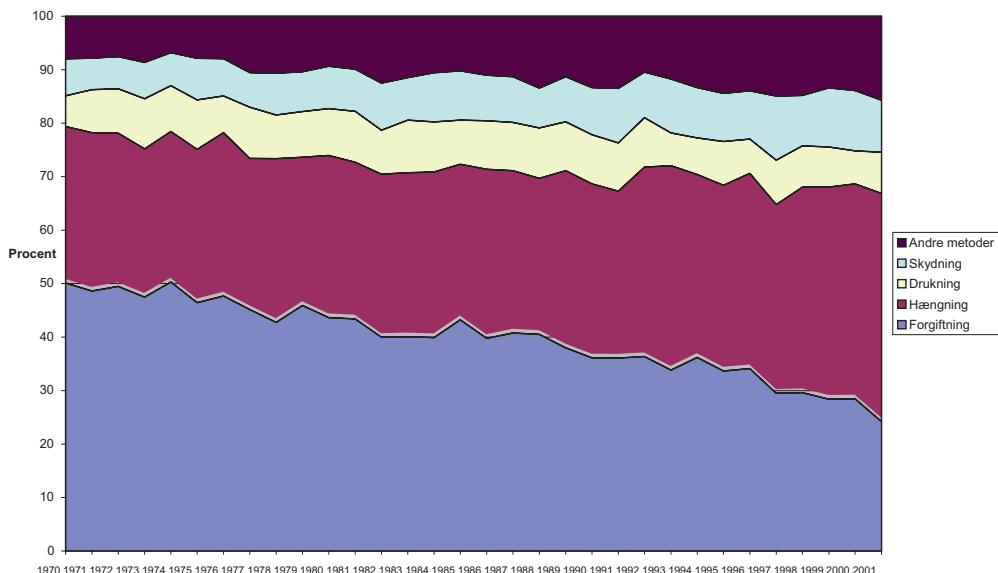
Selvordsmetoder gøres traditionelt op i nogle få hovedkategorier.

- Forgiftning omfatter alle former for medicinforgiftninger, men også brug af gasser, eksempelvis kulilteforgiftning, samt pesticider og andre kemikalier.
- Hængning omfatter også strangulation og kvælning
- Andre metoder er typisk brug af skarpe og stumpe genstande (skær og stik), ud-spring og påkørsler.

I perioden 1970-2001 er andelen af selvmord, der skyldes forgiftninger faldet fra omkring 50 % til 25 %, mens selvmord på grund af hængning er steget fra 29% til godt 43%. Kategorien "andre metoder" er steget fra 8 % til 16 %.

Figur 5.

Procentdel af selvmord fordelt på metoder i perioden 1970-2001.

Der er traditionelle forskelle på hvilke metoder, der benyttes af henholdsvis mænd og kvinder.

I perioden 1994-2001 har kvinder i højere grad end mænd benyttet sig af forgiftning og drukning (ikke-voldelige metoder), hvorimod mænd i højere grad har brugt voldelige metoder som hængning og skydning, jfr. Tabel 1.

Tabel 1.

Den procentuelle fordeling af metoder hos mænd og kvinder i perioden 1994-2001.

Metode	Mænd	Kvinder
Forgiftning	27 %	41 %
Hængning	41 %	30 %
Drukning	5 %	13 %
Skydning	14 %	1 %
Andre metoder	14 %	15 %
Ialt	100 %	100 %

De unge 15-19-årige vælger andre metoder end andre aldersgrupper. Der er forholdsvis færre forgiftninger i denne aldersgruppe. Til gengæld er der en større andel, der bruger skydevåben, udspring og påkørsler, og for kvindernes vedkommende skærende redskaber.

Gennemførte forskningsprojekter vedrørende selvmordsmetoder

På Center for Selvmordsforskning er der udført forskning i selvmordsmetoder fra midten af 1990'erne.

Kilder er angivet, samt uddrag af resumé.

Bille-Brahe U, Jessen G. Suicide in Denmark, 1922-1991: the choice of method. *Acta Psychiatr Scand.* 1994 Aug; 90(2):91-6.

The authors describe methods of suicide registered in Denmark during the last 70 years. The preferred method was initially hanging then later poisoning, first mainly with household gas, later with other agents, especially overdoses of medicine. In recent years there has, however, also been an increasing number of hangings, drownings and other methods of suicide, and there seems to be an increasing inclination towards selecting more violent methods. The Danes' choice of method for committing suicide differ somewhat from that in the other Scandinavian countries; in particular, there have been far more cases of self-poisoning in Denmark.

Bille-Brahe, U. Death diagnoses among suicides: An overview based on official Danish records, 1972-93. *Nordic Journal of Psychiatry.* 51(5), 1997, 339-349.

Examined frequency of psychiatric diagnoses among suicides and the suitability of death certificates and cause-of-death statistics as a basis for research. Using Danish Central Death Register printouts, frequencies of the 3 types of death certificate diagnoses (underlying, secondary, and tertiary causes) were calculated for all deaths registered as suicide for the period 1972-93. Analysis of suicide methods showed that, although trends were not significant, there was a tendency towards an increasing percentage of more violent or determinant methods.

Nyere forskning

Den nyeste forskningⁱ, som omfatter metoder, viser, at den mest anvendte metode blandt 15- 16 årige, er snit i håndled. Undersøgelsen omfatter 5000 unge i Fyns Amt. (Zøllner, Lilian: Unges sårbarhed, selvskade og selvmordsadfærd. Undersøgelsens resultater publiceres i efteråret 2005/foråret 2006).

I nævnte undersøgelse er der ikke spurgt til, hvilke forhold der har været afgørende for valg af metode, og der kan derfor ikke siges noget om oplysninger i form af opskrifter på internettet.

Undersøgelsen er igangsat i 2001, og siden er centeret blevet oplyst om selvmord gennemført efter formidling af selvmordsmetoder på internettet.

Det kan derfor anbefales, at der igangsættes forskning, som afdækker internettets betydning for selvmordstanker, selvmordsforsøg og selvmord.

ⁱ Centeret er ikke bekendt med planlagte eller endnu ikke publicerede undersøgelser.

